

**TRABZON ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA HİZMET BORÇLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Başak KARAKUŞ KUL

**TRABZON
Ekim, 2019**

**TRABZON ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA HİZMET BORÇLANMASI

Başak KARAKUŞ KUL

**Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nce Yüksek Lisans Unvanı
Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa CİN**

**TRABZON
Ekim, 2019**

Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Kamu Hukuku Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 17/10/2019

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa CİN

Mustafa CİN
.....

Üye : Doç. Dr. Saim OCAK

Saim OCAK
.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ercan SARICAOĞLU

Ercan SARICAOĞLU
.....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Bülent GÜVEN
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Trabzon Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

Başak KARAKUŞ KUL

17/10/2019

ÖN SÖZ

Gün geçtikçe önemi artan sosyal güvenlikle ilgili ciddi sorunlardan birisi, çeşitli sebeplerle hizmet olarak sayılmayan sürelerin daha sonra borçlanılarak hizmetten saydırılması ve uzun vadeli sigorta kolları yönünden değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığıdır.

Ülkemiz sosyal güvenlik sistemine 23.10.1969 tarih ve 1186 sayılı Kanunla giren ve “hizmet borçlanması” olarak adlandırılan bu olanağın kapsamı daha sonra yapılan düzenlemelerle genişletilmiş ve nihayetinde yurt içi ve yurt dışında geçen süreler yönünden farklı kanunlarda düzenlenerek güncel haline kavuşturulmuştur.

Bu çalışmada, sigortalıların özellikle emeklilik hakları yönünden büyük değişikliklere yol açan hizmet borçlanmasının sosyal güvenlik sistemimiz içerisindeki önemli yerinin daha da anlaşılabilir kılınması amacıyla yurt içi ve yurt dışı hizmet borçlanması konuları ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

Sadece bu çalışmanın hazırlandığı dönemde değil, tüm tez dönemi boyunca destek olan sayın danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mustafa CİN'e, tez konumu belirleyen ve bana yol gösteren sayın Prof. Dr. Ali Cengiz KÖSEOĞLU'na, birçok fedakârlık yaparak tezimi bitirmeme yardımcı olan eşim, annem ve kızıma, hayatımdaki her konuda bana yol gösteren ve yanımda olan çok sevgili rahmetli babama verdikleri destek için teşekkür ederim.

Ekim, 2019

Başak KARAKUŞ KUL

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	IX
ABSTRACT	X
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HİZMET BORÇLANMASI KAVRAMI VE BU KAVRAMIN SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUMUZDAKİ YERİ	3-20
1.1. Hizmet Borçlanması Kavramı ve Tanımı	3
1.1.1. Genel Olarak	3
1.1.2. Hizmet Borçlanması Kavramı ile Sosyal Adalet Arasındaki İlişki.....	5
1.1.3. Hizmet Borçlanmasının Sigortalılığa Etkileri.....	7
1.2. Hizmet Borçlanması Kavramının Sosyal Güvenlik Hukukumuzdaki Yeri.....	8
1.2.1. Hizmet Borçlanmasının Tarihsel Gelişimi.....	8
1.2.1.1. Sosyal Sigortalar Kurumu.....	10
1.2.1.2. Bağ-Kur	12
1.2.1.3. Emekli Sandığı	14
1.2.2. 5510 Sayılı Kanuna Göre Yapılacak Yurt İçi Hizmet Borçlanmaları.....	16
1.2.3. 3201 Sayılı Kanuna Göre Yapılacak Yurt Dışı Hizmet Borçlanması.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

2. 5510 SAYILI KANUNA GÖRE YAPILACAK YURT İÇİ HİZMET BORÇLANMASI	21-60
2.1. Doğum Borçlanması	21
2.1.1. Borçlanma Hakkına Sahip Olan Kişiler ve Borçlanılabilecek Süreler	21
2.1.1.1. İlgili Kanunlar Gereği Verilen Ücretsiz Doğum ya da Analık İzni Süreleri...22	

2.1.1.2. Doğum Tarihinden Sonra Geçen İki Yıl.....	24
2.1.1.2.1. Borçlanılabilecek Doğum Sayısı	25
2.1.1.2.2. Borçlanılacak Sürelerde Uzun Vadeli Sigorta Kolları Açısından Sigortalı Sayılmama	26
2.1.1.2.3. Çocuğun Yaşaması	26
2.1.2. Borçlanmaya Özgü Durumlar	26
2.1.2.1. Doğum Esnasında Aktif Sigortalı Olma Koşulunun Aranmaması	26
2.1.2.2. Borçlanma Talep Tarihinde Sigortalı Olma Koşulunun Aranmaması.....	27
2.1.2.3. Sigortalılık Tescilinden Önce Gerçekleşen Doğumlar Sebebiyle Borçlanma Yapılamaması.....	27
2.2. Askerlik Borçlanması.....	28
2.2.1. Borçlanılabilecek Süreler.....	29
2.2.2. Borçlanma Koşulları	32
2.3. Diğer Borçlanmalar	32
2.3.1. 41'inci Maddeye Göre Yapılacak Borçlanmalar.....	33
2.3.1.1. Personel Mevzuatına Göre Aylıksız İzin Sürelerinin Borçlanması	33
2.3.1.2. Doktora veya Tıpta Uzmanlık Öğrenimi Sürelerinin Borçlanması	34
2.3.1.3. Avukatlık Staj Sürelerinin Borçlanması	34
2.3.1.4. Tutukluluk veya Gözaltında Geçen Sürelerin Borçlanması	35
2.3.1.5. Grev ve Lokavtta Geçen Sürelerin Borçlanması	36
2.3.1.6. Hekimlerin Fahri Asistanlıkta Geçen Sürelerinin Borçlanması	36
2.3.1.7. Seçim Kanunları Gereğince Görevinden İstifa Eden Kamu Görevlilerinin Açıkta Geçirdikleri Sürelerin Borçlanması.....	37
2.3.1.8. Kısmî Süreli İş Sözleşmesine Göre Çalışanların, Kısmî Süreli Çalıştıkları Aylara Ait Eksik Sürelerinin Borçlanması	37
2.3.1.9. Yurt Dışında Resmi Öğrenci Olarak Geçen Öğrenim Sürelerinin Borçlanması.....	38
2.3.2. Diğer Maddelere Göre Yapılacak Borçlanmalar.....	39
2.3.2.1. 5510 Sayılı Kanunun 46'ncı Maddesine Göre.....	39
2.3.2.2. 5510 Sayılı Kanunun Ek 11'inci Maddesine Göre	39
2.3.2.3. 5510 Sayılı Kanunun Geçici 4'üncü Maddesine Göre	40
2.3.2.3.1. Onuncu Fıkra.....	40
2.3.2.3.2. On Beşinci Fıkra.....	40
2.3.2.3.3. On Yedinci Fıkra.....	41
2.3.2.3.4. 5434 Sayılı Kanunun Ek 31'inci Maddesi.....	41
2.3.2.4. 5510 Sayılı Kanunun Geçici 31'inci Maddesine Göre	41
2.3.2.5. 5510 Sayılı Kanunun Geçici 36'ncı Maddesine Göre	42
2.3.2.6. 5510 Sayılı Kanunun Geçici 43'üncü Maddesine Göre	43
2.3.2.7. 5510 Sayılı Kanunun Geçici 44 ve 51'inci Maddelerine Göre.....	43

2.4. Borçlanmaya İlişkin Usul ve Esaslar	44
2.4.1. Borçlanma Başvurusunda Bulunma.....	44
2.4.1.1. Başvuru Süresi Bulunan Borçlanmalar.....	44
2.4.2. Borçlanılacak Sürelerin Belgelenmesi	46
2.4.3. Borçlanma Tutarının Ödenmesi	49
2.4.3.1. Borçlanma Tutarının Tespiti.....	49
2.4.3.1.1. 5510 sayılı Kanun m. 41 Uyarınca Yapılacak Borçlanmalar	49
2.4.3.1.2. Diğer Maddelere Göre Yapılacak Borçlanmalar	51
2.4.3.2. Borçlanma Tutarının Tebliği ve Ödenmesi	53
2.5. Borçlanmanın Hüküm ve Sonuçları	55
2.5.1. Borçlanılan Sürelerin Sigortalılığa Etkisi	55
2.5.1.1. Sigortalılık Süresinin Başlangıcı	55
2.5.1.2. Aylığa Hak Kazanılması.....	56
2.5.1.3. Borçlanılan Sürelerin Değerlendirileceği Sigortalılık Statüleri	58
2.5.2. Borçlanma Tutarının İadesi.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YURT DIŞI HİZMET BORÇLANMASI	61-88
3.1. Borçlanmaya İlişkin Hususlar	62
3.1.1. Borçlanma Hakkına Sahip Olan Kişiler.....	62
3.1.1.1. 18 Yaşını Doldurmuş Türk Vatandaşları ile Doğumla Türk Vatandaşı Olup Çıkma İzni Almak Suretiyle Türk Vatandaşlığını Kaybedenler.....	63
3.1.1.1.1. Türk Vatandaşı Olma	63
3.1.1.1.2. 18 Yaşını Doldurmuş Olma.....	65
3.1.1.2. Yurt Dışında Yaşayan Ev Kadınları	65
3.1.1.3. Zorunlu Göç ile Türkiye'ye Gelenler	66
3.1.1.4. Kamu Görevlileri	67
3.1.1.5. Hak Sahipleri	67
3.1.2. Borçlanılabilecek Süreler.....	67
3.1.2.1. Sigortalılık Süreleri.....	68
3.1.2.2. Bir Yıla Kadar İşsizlik Süreleri	69
3.1.2.3. Yurt Dışında Ev Kadını Olarak Geçen Süreler.....	69
3.1.3. Borçlanılamayacak Süreler	70
3.2. Borçlanma Koşulları	71
3.2.1. İlgili Kuruma Başvuruda Bulunulması	72
3.2.1.1. Başvurulacak Kurum	72
3.2.1.2. Başvuru Süresi.....	72
3.2.2. Borçlanılacak Sürelerin Belgelenmesi	72

3.2.2.1. Sosyal Güvenlik Sözleşmesi Akdedilmiş Ülkelerde Geçen Sürelere Ait Belgeler.....	73
3.2.2.2. Sosyal Güvenlik Sözleşmesi Akdedilmemiş Ülkelerde Geçen Sürelere Ait Belgeler.....	73
3.2.2.3. Ev Kadını Olarak Geçen Sürelere Ait Belgeler	74
3.2.3. Borçlanma Tutarının Tespiti, Tebliği ve Ödenmesi.....	74
3.2.3.1. Borçlanma Tutarının Tespiti.....	74
3.2.3.2. Borçlanma Tutarının Tebliği ve Ödenmesi	75
3.3. Borçlanmanın Hüküm ve Sonuçları	76
3.3.1. Sigortalılık Başlangıç Tarihinin Hesaplanması.....	76
3.3.2. Prim Ödeme Gün Sayısı ve Sigortalılık Süresinin Artırılması	77
3.3.3. Borçlanılan Sürelerin Değerlendirileceği Sigortalılık Halleri.....	78
3.3.4. Borçlanılan Sürelerin Yurt İçi Hizmet Süreleri ile Birleştirilmesi ve Çakışması	79
3.3.5. Aylık Bağlanması.....	80
3.3.5.1. Aylık Bağlama Koşulları	81
3.3.5.1.1. Yurda Kesin Dönüş Yapmak.....	81
3.3.5.1.2. Borcun Tamamını Ödemek	83
3.3.5.1.3. Sosyal Güvenlik Kanunlarına Göre Aylığa Hak Kazanmak	83
3.3.5.1.4. Kuruma Yazılı Başvuruda Bulunmak	83
3.3.5.2. Kısmî Aylık Bağlanması.....	84
3.3.5.3. Aylığın Kesilmesi ve Tekrar Bağlanması.....	85
3.3.5.4. Yoklama İşlemleri ve Aylığın Durdurulması	85
3.3.5.5. Sosyal Güvenlik Destek Primi Uygulaması.....	86
3.3.5.6. Transfer Edilen Primlerin İadesi.....	87
3.4. Borçlanma Başvurusundan Vazgeçme ve Borçlanmanın İptali	88
3.4.1. Borçlanma Başvurusundan Vazgeçme.....	88
3.4.2. Borçlanmanın İptali	88
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	92
ÖZGEÇMİŞ.....	98

ÖZET

Hizmet borçlanması kavramı yurt içi ve yurt dışı hizmet borçlanması olarak ikiye ayrılmakta olup, yurt içi hizmet borçlanması 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda, yurt dışı hizmet borçlanması ise 3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanunda düzenlenmiştir.

Gerek yurt içi ve gerekse yurt dışında çalışarak geçirilen fakat hizmetten sayılmayan süreler ile çeşitli nedenlerle çalışılmadığı için hizmetten sayılmayan sürelerin sonradan borçlanılarak hizmetten sayılması mümkündür. Borçlanılabilecek süreler sınırlı sayı ilkesine tabi olduğundan, ilgili kanunlarda belirtilenlerin dışındaki sürelerin borçlanması mümkün değildir.

Bu tezde, bahsi geçen kanunlara göre hangi sürelerin borçlanılabileceği, borçlanmanın koşulları ile hüküm ve sonuçları yurt içi ve yurt dışı hizmet borçlanması bakımından ayrı ayrı incelenmiş, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından hizmet borçlanması uygulamasının nasıl yürütüldüğüne ilişkin olarak da Kurumun Genelgesi dikkate alınarak ayrıca açıklama yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yurt İçi Hizmet Borçlanması, Yurt Dışı Hizmet Borçlanması.

ABSTRACT

The term of service borrowing is divided into two; domestic service borrowing is arranged in Social Insurance and General Health Insurance Act No. 5510 and foreign service borrowing is arranged in The Law for Assessment of The Time Spent Abroad by Turkish Citizens with Regard to Social Security Matters Act. No. 3201.

Time periods spent working both in Turkey and abroad but not counted as service and time periods that not worked for several reasons can be counted as service with service borrowing. As the periods that can be borrowed are subject to the principle of limited number, it is not possible to borrow time periods other than those specified in the relevant laws.

Which periods can be borrowed according to the mentioned laws, terms and conditions of borrowing were examined separately in terms of domestic and foreign service borrowing, an explanation has been made by The Social Security Institution considering Circulars about how the service borrowing is carried out.

Keywords: Domestic Service Borrowing, Foreign Service Borrowing.

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: adı geçen eser
APS	: Acele Posta Servisi
Bağ-Kur	: Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
E.	: Esas
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
K.	: Karar
m.	: madde
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
s.	: sayfa
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
vd.	: ve diğerleri

GİRİŞ

İnsanlık tarihinde yaşanan savaşlar, felaketler ve krizler sonucunda, insan onuruna yakışır standartlarda yaşama ve geleceğe güven duyma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaçla birlikte, sosyal risklerin bireyler üzerinde yarattığı olumsuz etkileri azaltmak ve geleceğe dair güven hissini tesis etmek amacıyla gerekli önlemlerin alınmasını devletten talep edebilme hakkı olarak tanımlanabilecek sosyal güvenlik hakkı da temel insan haklarından birisi olarak kabul edilmiştir.

Uluslararası metinlerde ifadesini bulan ve ülke anayasalarında da yerini alan sosyal güvenlik hakkı, devletlere, mevzuatlarında sosyal güvenliğe ilişkin düzenlemelere yer verme ve gerekli teşkilatları kurma ödevi yüklemiştir.

Sosyal güvenlik hakkının yüklediği ödev doğrultusunda, devletler tarafından sosyal güvenlik sistemleri oluşturulmaya başlanmış, primli ve primsiz rejim olarak adlandırılabilir iki farklı sistem yoluyla vatandaşların sosyal güvenliği sağlanmaya başlanmıştır. Primlerle finanse edilen sosyal güvenlik sistemlerinin sigorta mantığıyla çalışması nedeniyle sosyal sigortacılık kavramı ortaya çıkmıştır.

Sosyal sigorta sisteminin asıl mali kaynağını primler oluşturmaktadır. Prim, kişilerin çalışmaları karşılığı aldıkları ücretlerden belli oranlarda kesilerek sosyal sigorta sistemine aktarılan parasal tutardır. Ödenen primler karşılığında sağlık yardımları ve yaşlılık aylığı gibi çeşitli sosyal yardımlardan faydalanılmaktadır. Ancak kişilerin çeşitli nedenlerle çalışmadıkları ya da çalışmadıkları durumlarda ücret almaları söz konusu olmadığından, prim kesilmesi ve dolayısıyla sosyal sigorta yardımlarından yararlanma olanakları da bulunmamaktadır. Ayrıca fiili çalışma olmasına rağmen çalışmanın niteliği gereği ücret alınmadığı veya alınan ücretten prim kesilmediği durumlarda da sosyal sigorta yardımlarından yararlanılamamakta, bu durumlar da kişilerin sosyal güvenlikten yoksun kalmaları sonucunu doğurmaktadır. Bu durumda kalan kişilerin mağduriyetini gidermek amacıyla hizmet borçlanması kavramı ortaya çıkmıştır.

Hizmet borçlanmasıyla, kişilerin fiilen çalıştıkları ya da çeşitli nedenlerle çalışmadıkları dönemlerde ödenmemiş olan primlerini sonradan ödeyerek sosyal güvenlik sistemine dâhil olmaları ve sosyal sigorta yardımlarından yararlanmaları mümkün hale gelmiştir.

Sosyal güvenlik sistemimizin oluşmaya başladığı ilk zamanlarda sosyal güvenlik mevzuatında yer almayan hizmet borçlanması ilk defa 23.10.1969 tarih ve 1186 sayılı Kanunla

birlikte kısıtlı bir şekilde de olsa sosyal güvenlik sistemimize girmiş, hizmet borçlanması yoluyla değerlendirilen hizmetlerin özellikle emeklilik hakları yönünden büyük değişikliklere yol açtığına sigortalılar tarafından fark edilmesi ile birlikte hizmet borçlanmasına ilişkin talepler giderek artmıştır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun yürürlüğe girdiği 2008 yılı Ekim ayı başından önce farklı sigortalılık statülerine ilişkin düzenlemeler içeren mülga 506, 5434, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Kanunlarda ayrı ayrı düzenlenen hizmet borçlanmasına ilişkin hükümlerin gerek farklı statülerdeki sigortalılar arasında eşitsizliğe neden olması ve gerekse oldukça sınırlı sayıdaki borçlanma olanağının yetersiz kalması nedeniyle, 506, 5434, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Kanunları yürürlükten kaldırarak yurt içi hizmet borçlanmasını yeniden düzenleyen 5510 sayılı Kanunla, borçlanılabilecek süreler ve borçlanma olanağından yararlanabilecek kişiler bakımından kapsam oldukça genişletilmiştir.

Yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının bu ülkelerde geçen bazı sürelerinin hizmet olarak değerlendirilmesi hususu bu kişilerin sosyal güvenlik haklarını doğrudan etkileyen bir nitelik taşıdığı ve ayrı bir önem arz ettiğinden 3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanunda ayrıca düzenlenmiştir.

Tezin birinci bölümünde, genel olarak hizmet borçlanması kavramı ve bu kavramın sosyal güvenlik hukukumuzdaki yeri incelenmiş; hizmet borçlanmasının tarihsel gelişimi, mülga sosyal güvenlik kanunları ve kuruluşları yönünden ayrı ayrı incelendikten sonra hizmet borçlanmasının yürürlükte bulunan düzenlemelerdeki yerine kısaca değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, 5510 sayılı Kanuna göre borçlanılabilecek süreler doğum borçlanması, askerlik borçlanması ve diğer borçlanmalar olarak ayrı ayrı incelenmiş, borçlanmaya ilişkin usul ve esaslar ile borçlanmanın hüküm ve sonuçlarına ise ayrı başlıklar altında yer verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümü yurt dışı hizmet borçlanmasına ayrılmıştır. Borçlanma hakkına sahip olan kişiler, borçlanılabilecek süreler, borçlanma koşulları ve borçlanmanın hüküm ve sonuçları ayrı başlıklarda değerlendirilmiş ve çalışma sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HİZMET BORÇLANMASI KAVRAMI VE BU KAVRAMIN SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUMUZDAKİ YERİ

1.1. Hizmet Borçlanması Kavramı ve Tanımı

1.1.1. Genel Olarak

Hizmet borçlanması kavramı sosyal güvenlik hukukuna ilişkin bir kavram olup, “hizmet” kelimesi kural olarak çalışılarak geçirilen süreyi, istisnai olarak da çeşitli nedenlerle çalışılmadan geçen süreyi; “borçlanma” kelimesi ise bu sürelerle ilişkin prim borcunun sonradan ödenmek istenmesi üzerine başlayan süreci ifade etmektedir.

Hizmet borçlanması kavramına ilişkin olarak öğretilerde çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Öğretilerde Güzel/Okur/Canıklıoğlu tarafından hizmet borçlanması “Prim ödenmeden geçirilmiş çalışma süresinin sonradan borçlanılarak ödenmesi ve malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları açısından sigortalılık süresine eklenmesi¹”, Tuncay/Ekmekçi tarafından “Sigortalılıkta geçmeyen bazı sürelerin, daha sonra uzun vadeli sigorta kurallarına ilişkin primlerin ödenmesi suretiyle sigortalı hizmetten sayılmasına olanak veren bir sosyal sigorta işlemi²”, Şakar tarafından “Primi ödenmeden geçen kimi sürelerin, sigortalı tarafından priminin ödenmesi suretiyle hizmetten sayılması işlemi³”, Ocak tarafından “Sigortasız olarak geçirilmiş sürelerin mevzuatta kabul edilen hallerde, karşılığının ödenmesi suretiyle uzun vadeli sigorta kolları yönünden, sigortalı hizmet başlangıcı, sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı bakımından değerlendirilmesi⁴” şeklinde tanımlanmıştır. Yargıtay ise hizmet borçlanmasını “Prim ödemedi geçen sürelerle ait primleri sonradan ödemek suretiyle, bu süreleri prim ödeme gün sayısına ve bazen de sigortalılık süresine ekleme olanağı veren bir sosyal sigorta işlemi⁵” olarak ifade etmiştir.

Tüm bu tanımlar dikkate alındığında hizmet borçlanması, sosyal sigortalara tabi olmayan veya çalışma yapılmadan geçen ve ilgili kanunlarda sınırlı sayı ilkesi dikkate alınarak düzenlenen

¹ Ali Güzel vd., **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 16. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2016, s. 510

² A. Can Tuncay ve Ömer Ekmekçi, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Yenilenmiş 14. Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2011, s. 512

³ Müjdat Şakar, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, Yenilenmiş 10. Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2011, s. 335

⁴ Saim Ocak, “SGK Hizmet Borçlanması”, **Çalışma Yaşamının Güncel Sorunları III. Sempozyum/2011 içinde** (39-134), Kocaeli Üniversitesi/Kocaeli Barosu, Kocaeli, 2011, s. 39

⁵ T.C. Yargıtay, Hukuk Genel Kurulu, 18.05.2011, E. 2011/10-311, K. 2011/322

bir kısım sürelerin, mevzuatta belirtilen koşullar gerçekleştiği takdirde, primlerinin sonradan ödenmesi suretiyle, prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi olarak değerlendirilmesini sağlayan bir sosyal sigorta işlemi olarak ifade edilebilir.

Esasen bu kavram Türk hukukuna özgü olmayıp, uluslararası metinlerde de ifadesini bulmuştur. Şöyle ki, buna ilişkin ilk düzenleme ILO tarafından 29.06.1933 tarihinde kabul edilen 43 sayılı malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına ilişkin tavsiye kararında⁶ yer almıştır⁷. Her ne kadar söz konusu kararın 7'nci maddesinde yer alan düzenleme tam anlamıyla hizmet borçlanması olmasa da hastalık, doğum veya irade dışı işsizlik nedeniyle çalışılmayan dönemlerin de sigortalılık süresinden sayılabileceğini kabul etmesi bakımından bu kapsamda değerlendirilmektedir.

ILO tarafından 29.06.1967 tarihinde kabul edilen 131 sayılı tavsiye kararında⁸ da hastalık, kaza ya da doğumdan kaynaklanan çalışamama halleri ile irade dışı gerçekleşen işsizlik durumlarında, bu sürelerle ait primlerin ödenmesi koşuluyla, söz konusu sürelerin malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları açısından sigortalılık süresi ya da prim ödeme sürelerinin hesabında dikkate alınacağı kabul edilmiştir. 43 sayılı tavsiye kararının 16.07.2004 tarihinde yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte, hizmet borçlanmasına temel olabilecek uluslararası düzenlemenin 131 sayılı tavsiye kararı olduğu söylenebilir⁹.

Hizmet borçlanmasına, diğer ülkelerin hukuklarında, ülkemizde olduğu kadar sık rastlanmaz. Bunun nedeni, sistemimizde “sigortalılık süresi” ve “prim ödeme gün sayısı” şeklinde ikiye ayrılan kavramların yabancı hukuklarda aynı kavram (sigortalılık süresi) içinde değerlendirilmesidir. Şöyle ki; yabancı hukuklarda, primi ödenmiş süreler sigortalılık süresi olarak kabul edildiği ve primler düzenli olarak tahsil edildiği için hizmet borçlanmasına gerek duyulmamaktadır. Ülkemizde ise, primlerin tahsilatı konusunda sıklıkla yaşanan aksamaların, uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlardan yararlanmaya engel olması ve bununla beraber sosyal güvenlik kuruluşlarının toplu prim tahsilatını pratik bir yol olarak görmesi karşısında sık sık hizmet borçlanmasına başvurulmaktadır¹⁰.

Hizmet borçlanması, (konuya ilişkin dar kapsamlı bir düzenleme içeren 991 sayılı Kanun bir tarafa bırakılacak olursa) 23.10.1969 tarih ve 1186 sayılı Kanunun 21'inci maddesi ile 506 sayılı Kanuna eklenen geçici 3'üncü madde ile birlikte sosyal güvenlik sistemimize girmiştir¹¹.

⁶ ILO, “Recommendation concerning the General Principles of Invalidity, Old-Age and Widows' and Orphans' Insurance (No. 43)”, 1933

⁷ Hatice Duygu Özer, “Doğum Borçlanması”, Talat Canbolat (Ed.), **Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan**, (II), Beta Basım Yayım, İstanbul, 2010, s. 1138

⁸ ILO, “Recommendation concerning Invalidity, Old-Age and Survivors' Benefits (No. 131)”, 1967

⁹ Özer, a.g.e., s. 1138

¹⁰ Özer, a.g.e., s. 1138

¹¹ Kenan Tunçomağ, **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, Beşinci Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1990, s. 235

1.1.2. Hizmet Borçlanması Kavramı ile Sosyal Adalet Arasındaki İlişki

Hizmet borçlanmasının ortaya çıkışının nedeni olarak, kendi isteği dışında çeşitli nedenlerle sosyal sigorta koruması altına giremeyen kişilerin durumunun hakkaniyet, eşitlik ve sosyal adalet ilkelerine aykırı olması nedeniyle, Anayasada belirtilen sosyal devlet düşüncesine de uygun olarak, mağduriyetlerinin ortadan kaldırılması şeklindeki düşünce gösterilebilir¹². Bu düşüncelerle getirilen hizmet borçlanmasına ilişkin ilk düzenlemenin “eşitlik ilkesine aykırı” bulunarak Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi¹³, bu kavramın çok yönlü değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Sosyal güvenlik sistemimizdeki ilk hizmet borçlanması olan, 1186 sayılı Kanunun 21’inci maddesi ile 506 sayılı Kanuna eklenen geçici 3’üncü maddeyi iptal eden Anayasa Mahkemesinin 17.10.1972 tarih, 1972/16 Esas – 1972/49 Karar sayılı kararı incelendiğinde¹⁴; sosyal hukuk devletinin güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve böylece toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü olduğu, bu yönüyle değerlendirildiğinde de hizmet borçlanması kavramının ilkesel açıdan Anayasaya uygun olduğu ancak ilgili maddede düzenlenen prim hesaplama yönteminin hatalı olması nedeniyle, borçlanma yapmadan yaşlılık aylığına hak kazanmayı bekleyen sigortalılar ile borçlanma yaparak buna ulaşacak olanlar arasında, ikinci grup yararına farklılık yaratıldığı ve bu farklılığın Anayasadaki eşitlik ilkesine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

“İlkesel” açıdan Anayasaya uygun olduğu söz konusu kararlarla tescillenen hizmet borçlanması, politik amaçlarla yapıldığı ve bu nedenle sosyal sigorta kuruluşlarının aktüer dengesini bozduğu¹⁵; aylık prim ödenmesi esasına dayalı sigorta sisteminin dışında kalan kişilerin geçmiş sürelerle ilişkin primlerini bir defada ödeyerek sistemin içine alınması ve kısa sürede emekli olabilmelerine olanak tanınmasının sistemi darboğaza ittiği¹⁶; borçlanma uygulamalarının, sosyal sigortacılık yapmak üzere kurulmuş olan sosyal sigorta kuruluşlarını adeta karşılıksız hizmet veren bir sosyal yardım kuruluşu haline getirdiği, bunların yanında sigortalılar arasında yükümlülüklerini zamanında yerine getirenlerle getirmeyenler arasındaki dayanışmayı zedelediği ve prim ödeme eğilimini zayıflattığı böylelikle temel sosyal güvenlik ilkelerine aykırılık oluşturarak sosyal güvenlik sisteminin yaşamakta olduğu sıkıntıların ana nedeni olduğu¹⁷; bir tür sigorta prim affı olan hizmet

¹² Ali Nazım Sözer, **Sosyal Sigorta İlişkisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1991, s. 94

¹³ Anayasa Mahkemesi, 17.10.1972 tarih, 1972/16 Esas – 1972/49 Karar, **T.C. Resmî Gazete**, 14463, (01.03.1973)

¹⁴ 506 sayılı Kanunun geçici 3’üncü maddesi uyarınca borçlanma yapmak isteyen bir sigortalının talebinin Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından reddi üzerine açılan dava sırasında davalı Kurum vekilinin, ilgili maddenin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmesi ve Mahkemenin de bu iddianın ciddi olduğu kanısına varması üzerine konu Anayasa Mahkemesine intikal etmiştir.

¹⁵ Özkan Bilgili, **Yeni Sosyal Güvenlik Uygulaması**, Ankara SMMM Odası Yayınları, Yayın No: 60, Ankara, 2008, s. 144

¹⁶ Utkan Araslı, **Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar**, Cilt: 1, Birinci Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s. 99

¹⁷ Binhan Elif Yılmaz, “Türk Sosyal Güvenlik Sistemi: Krizler ve Arayışlar”, **Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım: Bireysel Emeklilik**, içinde (113-114), İTO Yayınları, Yayın No: 2006-21, İstanbul, 2007, s. 113

borçlanmasının sigortalılığın satın alınması anlamına geldiği¹⁸; sosyal güvenlik kuruluşlarının finansman sorunlarının baş göstermesinde hizmet borçlanmalarının önemli bir neden olduğu¹⁹; mevcut sistemin kendisine yeterli güvence veremeyeceğine inananların sistemden kaçma eğilimini yükselttiği böylelikle sosyal adalet ilkesini zedelediği²⁰; kişinin gerçekten sigortalı sayılmasını gerektiren bir işte çalıştığı halde sigortalılık süresi içinde görünmeyen sürelerinin sigortalılık süresinden sayılması amacıyla çıkarılan borçlanma uygulamalarının, bu kapsamda olanların mağduriyetini gidermekle birlikte, bir şekilde sigortalı çalıştığını beyan ve iddia eden kişilerin sigortalı sayılmasının aracı olarak kullanıldığı ve adeta bir “af” niteliği kazandığı, yargının da zaman zaman verdiği kararlarla bu uygulamaları meşrulaştırdığı ve sosyal sigorta kuruluşlarının kendi menfaatlerini korumaya yönelik denetim ve iptal işlemlerini sonuçsuz hale getirdiği²¹ gerekçeleriyle eleştirilmiştir.

Eleştirilerin yanında, hizmet borçlanmasının, bazen hizmetin özelliğine ilişkin gerekçelerle, bazen de eşitlik, hakkaniyet, insanlık, sosyal adalet düşüncesiyle benimsendiği ve sosyal sigorta kuruluşlarının geç kurulması ve başlangıçta dar tutulan sigorta kapsamının, sosyal adaletin yaygınlaştırılması için, zamanla kişiler ve faaliyet kolları bakımından genişletilmek istenmesi nedeniyle ortaya çıktığı²²; sosyal sigorta tekniğinin bir gereği olduğu ve prim ödeme gün sayısının eksikliğinden kaynaklanan teknik boşluk dolayısıyla sigortalıların hak kaybına uğramasını önlemeyi amaçladığı²³ yönünde olumlu değerlendirmeler de yapılmıştır.

Sosyal sigorta kuruluşları nimet-külfet dengesiyle çalışan kuruluşlardır. Bu dengenin, alınan primlerle sağlanan yararlar arasında bulunması gereklidir. Sosyal sigorta kuruluşları, gelirlerini belli bir zaman dilimi içinde alma, değerlendirme, ne kadar aldı ise o kadar geri verme ve belli bir zaman dilimi içinde verme prensibi ile çalıştıklarından, hizmet borçlanmaları bu temel prensibe aykırı sonuçlar doğurmaktadır²⁴. Kuruluşların zamanında tahsil ederek yararlı bir şekilde işletecekleri primlerle sigortanın maliyeti düşürülerek ya prim miktarında indirim yapılması ya da sigortalılara yapılacak ödeme miktarlarının arttırılması gündeme gelebilecekken, primlerin kısa bir

¹⁸ Muzaffer Koç, **Sosyal Güvenlik Sisteminin Tarihi Gelişimi ve Türk Sosyal Güvenlik Sistemi**, Ofis Matbaacılık, Malatya, 2005, s. 243

¹⁹ Emel Danişoğlu, “Sosyal Güvenlik Sisteminde Yenilenme İhtiyacı”, **Devlet Planlama Teşkilatı Planlama Dergisi**, DPT'nin Kuruluşunun 42. Yılı Özel Sayısı, 2002, s. 222; Erdal Gümüş, “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler”, **Seta Analiz**, (24), 2010, s. 16

²⁰ Yılmaz, a.g.e., s. 114; Nusret Ekin vd., **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma**, İTO Yayınları, Yayın No: 1999-69, İstanbul, 1999, s. 158; Yusuf Alper, “Askerlik Borçlanması Bir Sosyal Güvenlik Sorunu Olmaktan Çıkabilir”, **Çimento İşveren Dergisi**, 26 (5), 2012, s. 11

²¹ Alper, Askerlik Borçlanması, s. 11

²² Abdurrahman Ayhan, **Türkiye’de Sosyal Sigorta Kurumlarında Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Sorunu ve Uygulanması**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 25 (İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, No: 10), Eskişehir, 1983, s. 59

²³ Alper, Askerlik Borçlanması, s. 11

²⁴ Ekin vd, a.g.e., s. 157

dönem içinde topluca tahsil edilmesi hatta sigortalının borçlanma yoluyla topluca ödediği primleri aylık olarak kısa zamanda geri alabilmesi, nimet-külfet dengesini bozmaktadır²⁵.

Özellikle son zamanlarda sık sık başvuru alan ve zamanında yerine getirilmeyen yükümlülüklerin sonradan yerine getirilmesine olanak sağlayan prim affı niteliğindeki “borçların yeniden yapılandırılması” uygulamaları da hizmet borçlanması olarak değerlendirilmekte²⁶ ve bu uygulamalar primlerin zamanında ödenmesi eğilimini azaltarak sosyal sigorta kuruluşlarının aktüer yapısını bozmaktadır.

Sosyal sigorta kuruluşlarının aktüer yapısı ve nimet-külfet dengesi açısından getirilen eleştiriler bir tarafa bırakıldığında; koşulları taşıdığı halde kendi isteği dışında sosyal sigorta koruması dışında kalmış kimselerin mağdur olmaması, kendileri ile eşdeğer konumda olanların yararlandığı haklardan onların da yararlanmasının Anayasada ifadesini bulan sosyal güvenlik hakkı ve sosyal adalet ilkesi açısından zorunlu olması nedeniyle, bu amaçla sınırlı olarak hizmet borçlanmasına ihtiyaç bulunmaktadır²⁷.

1.1.3. Hizmet Borçlanmasının Sigortalılığa Etkileri

Hizmet borçlanmasının sigortalılığa olan etkisi esas olarak iki türdür: İlki borçlanılan sürelerin sigortalılık süresi olarak değerlendirilmesi ve dolayısıyla primi ödenmiş borçlanma sürelerinin sigortalının prim ödeme gün sayısını artırması; ikincisi de sigortalılık başlangıcından önce geçen süreler borçlanıldığı takdirde, sigortalılık başlangıcının, borçlanılan gün kadar geriye götürülmesidir.

Her türlü hizmet borçlanmasında bu etkilerin ortaya çıkacağı da söylenemez. Örneğin doğum borçlanması yapabilmenin koşulu, kadının doğum tarihinden önce sigortalı olmasıdır. Dolayısıyla doğum borçlanması yapılan süre mutlaka sigortalılık başlangıç tarihinden sonrasına ilişkin olacağından, borçlanılan sürelerin sigortalılık başlangıcını geriye götürmesi söz konusu olmayacaktır²⁸.

Hizmet borçlanmasının sigortalılığa olan iki esas etkisinin dışında, her borçlanma sonrası ortaya çıkmadığı için ikincil diyebileceğimiz bir etkisi daha vardır. Bu etki ise, borçlanma ile hizmetten sayılan sürelerin aylık bağlanmasına olanak sağlaması durumunda, ilgililere aylık bağlanmasıdır.

²⁵ Ali Osman Sali, **Yaşlılık Sigortası Aktuar Hesapların Hukuksal Çerçevesi**, SSK Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 476, s. 67; Yılmaz, a.g.e., s. 113

²⁶ Alper, **Askerlik Borçlanması**, s. 12

²⁷ Sözer, **Sosyal Sigorta**, s. 95

²⁸ Özer, a.g.e., s. 1155

Hizmet borçlanması sigortalılığa etkisi genel olarak bu şekilde özetlenebilecekse de hizmet borçlanması her bir borçlanma türü için ayrı sonuçlara yol açtığından, ileriki bölümlerde daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.2. Hizmet Borçlanması Kavramının Sosyal Güvenlik Hukukumuzdaki Yeri

1.2.1. Hizmet Borçlanmasının Tarihsel Gelişimi

Sanayi devrimi ile başlayan ekonomik ve sosyal gelişmeler, ekonomik liberalizmin uygulanmaya başlaması ve işçi sınıfının ortaya çıkışı, bireylerin hastalık, analık, engellilik, yaşlılık, iş kazası, meslek hastalığı, ölüm, ailevi yükler ve işsizlik gibi sosyal risklere²⁹ karşı korunmasını zorunlu kılmış; bu noktada devletler, birbirlerinden farklı şekillerde de olsa temelde aynı amaçla – sosyal risklerin etkilerini hafifletmek veya gidermek- sosyal güvenlik sistemlerini oluşturmaya başlamışlardır³⁰.

Sosyal riskler, ekonomik ve sosyal koşulların sonucu olarak ortaya çıktığından, bütün ülkeler ve bütün zamanlarda geçerli tek bir sosyal güvenlik sisteminin oluşturulması mümkün değildir³¹. İlk sosyal güvenlik sistemlerinin ise, sanayi devriminin başladığı ve yayıldığı Batı Avrupa’da oluşturulduğu söylenebilir. Batı Avrupa’da sosyal güvenlik sistemlerinin gelişimi ise klasik ve modern dönem olmak üzere iki döneme ayrılarak incelenmektedir³². Klasik dönem, sanayileşme düzeyi açısından diğer Avrupa ülkelerinden daha ileride olan Almanya’da Otto von Bismarck’ın, sosyalist düşünce akımlarının etkisini azaltmak amacıyla sosyal politika alanında başlattığı reform hareketleri³³ ve bu doğrultuda ilk sosyal güvenlik sistem denemesi³⁴ ile başlayan dönemi; modern dönem ise I. Dünya Savaşından sonraki dönemi ifade etmektedir³⁵.

Osmanlı İmparatorluğunda ise sanayileşme sürecine girilemediğinden, sosyal politika uygulamaları ve sosyal güvenlik sisteminin kuruluşu gerçekleşmemiş³⁶, loncalar ve vakıfların dar kapsamlı çeşitli sosyal koruma uygulamaları ile bazı sosyal risklerin etkileri azaltılmaya çalışılmıştır.

²⁹ ILO’nun 28.06.1952 tarih ve 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Standartları Sözleşmesinde hastalık, analık, engellilik, yaşlılık, iş kazası, meslek hastalığı, ölüm, ailevi yükler ve işsizlik durumu sosyal risk olarak belirlenmiştir. ILO, “Social Security (Minimum Standards) Convention (No. 102)”, 1952

³⁰ Güzel vd., a.g.e., s. 3

³¹ Güzel vd., a.g.e., s. 13; Mustafa Çenberci, **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1985, s. 4

³² Güzel vd., a.g.e., s. 13

³³ Mustafa Kuruca ve Murat Özdamar, **Tüm Yönleriyle Emeklilik**, Güncelleştirilmiş II. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 43

³⁴ Mehmet Bulut, **Sorular ve Cevaplarla Sosyal Güvenlik**, 1. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015, s. 37

³⁵ Güzel vd., a.g.e., s. 13

³⁶ Güzel vd., a.g.e., s. 23

Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde, henüz Kurtuluş Savaşı devam ederken, cumhuriyetin ilanından önce I. Büyük Millet Meclisi hükümeti döneminde çıkartılan 28.04.1921 tarih ve 114 sayılı Kanun ile 10.09.1921 tarih ve 151 sayılı Kanunla Zonguldak ve Ereğli kömür bölgesinde çalışan işçiler ile ilgili çeşitli düzenlemeler getirilmiş, sonradan Amele Birliği adı altında birleştirilecek “ihtiyat ve teavün” sandıkları kurulmuş ve böylelikle sınırlı kapsamlı da olsa ülkemizde sosyal sigortaların ilk uygulaması gerçekleştirilmiştir³⁷.

Cumhuriyetin ilanından, ilk sosyal sigorta kuruluşunun -İşçi Sigorta İdaresi- kurulmasını öngören 08.06.1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanununun çıkarılmasına kadar olan dönemde, dolaylı ve sınırlı hükümler içeren kanunlar bir tarafa bırakılacak olursa, sosyal güvenlikle ilgili kapsamlı bir düzenleme yapılmamıştır³⁸. 3008 sayılı İş Kanunu ile ülkemizde sosyal sigortaların kuruluşu ve sosyal sigortalara ilişkin temel ilkeler öngörülmüşse de bunların uygulamaya konulması ve bir sosyal güvenlik sisteminin oluşturulması, II. Dünya Savaşının bitiminden sonra, 27.06.1945 tarih ve 4772 sayılı İş Kazalariyle Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu ile başlamış ve devamında çıkartılan 09.07.1945 tarih ve 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu ile sosyal sigortaların kurumsallaşması başlamıştır³⁹.

27.06.1945 tarih ve 4772 sayılı Kanunun yürürlüğe girişiyle birlikte ülkemizde sosyal sigorta kollarından iş kazası, meslek hastalığı ve analık sigortası uygulanmaya başlamış, daha sonra çıkartılan çeşitli kanunlarla önce ihtiyarlık sigortası ve devamında hastalık, maluliyet ve ölüm sigortaları da sosyal güvenlik sistemimiz içinde yerini almış⁴⁰, son olarak 25.08.1999 tarih ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun yürürlüğe girişi ile birlikte, ILO'nun 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Standartları Sözleşmesinde yer alan dokuz sigorta kolundan sekizine, sosyal güvenlik sistemimizde yer verilmiştir⁴¹.

4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu ile başlayan kurumsallaşma, 08.06.1949 tarih ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı, 17.07.1964 tarih ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile İşçi Sigortaları Kurumunun yerini alan Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), 02.09.1971 tarih ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile kurulan Bağ-Kur ile devam etmiştir. Daha sonra 17.10.1983 tarih ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ile yine aynı tarih ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu çıkartılarak, bu kanunlarda öngörülen sosyal sigorta yardımlarını yapma görevi Bağ-Kur'a bırakılmıştır.

³⁷ Güzel vd., a.g.e., s. 25

³⁸ Bulut, a.g.e., s. 42

³⁹ Bulut, a.g.e., s. 42-43; Güzel vd., a.g.e., s. 28

⁴⁰ Güzel vd., a.g.e., s. 28

⁴¹ Bulut, a.g.e., s. 44

5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile bahsi geçen sosyal sigorta kuruluşlarının Sosyal Güvenlik Kurumu çatısı altında toplanmadan ve 31.05.2006 tarih ve 5510 sayılı Kanun içeriğinde tüm sosyal sigorta kolları birleştirilmeden önce, sosyal güvenlik sistemimiz, birden çok sosyal sigorta kolu ve kuruluşunu içeren parçalı bir görünüm sergilemiştir. Sosyal güvenlik sistemimizin temelini oluşturan ve sosyal sigorta faaliyeti yürüten üç kuruluştan Emekli Sandığı kamu görevlilerinin, SSK işçilerin, Bağ-Kur ise bağımsız çalışanların sosyal güvenliğini sağlamaya yöneliktir⁴².

Farklı statüdeki kişilerin sosyal güvenliğinin farklı kanunlarda düzenlenmiş olması nedeniyle, hizmet borçlanmaları da genel bir kanunla düzenlenmeyerek, yukarıda bahsi geçen kanunlara ayrı ayrı eklenmiştir. Bunun tek istisnası, özel bir kanunla düzenlenen yurt dışı hizmet borçlanmasıdır. Bu nedenle hizmet borçlanmasını, öncelikle mülga sosyal sigorta kuruluşları yönünden ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir.

1.2.1.1. Sosyal Sigortalar Kurumu

Ülkemizde ilk sosyal sigorta kuruluşunun -İşçi Sigorta İdaresi- kurulması 08.06.1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanununda öngörülmüşse de bunun hayata geçirilmesi 09.07.1945 tarih ve 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu ile olmuştur. İşçi Sigortaları Kurumunun adı, 17.07.1964 tarih ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile Sosyal Sigortalar Kurumu olarak değiştirilmiş ve bir hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılan kişilere iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm halinde sağlanacak sosyal sigorta yardımları 506 sayılı Kanun kapsamına alınarak ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

17.10.1983 tarih ve 2925 sayılı Kanun ile birlikte tarım işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar da sosyal sigorta kapsamına alınmış, bu Kanunun, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) tarafından uygulanacağı belirtilmiştir.

23.10.1969 tarih ve 1186 sayılı Kanunun 21'inci maddesi ile 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa eklenen geçici m. 3, hizmet borçlanmasının temelini oluşturmaktadır. Bahsi geçen maddede, "Bu kanunun yayımından önce çeşitli işyerlerinde fikir ve beden işçisi olarak çalışmakta olup, her ne sebeple olursa olsun Sosyal Sigortalar Kurumuna veya bu Kuruma devredilen çeşitli emekli sandıklarına emekli veya yaşlılık aylığına esas olacak prim ödemiş olanlar"dan bahsedilmekte olduğundan, söz konusu madde geniş kapsamlı bir hizmet borçlanması niteliği taşımaktadır.

⁴² Ufuk Aydın, "Sosyal Güvenlik Sistemi, Sosyal Sigortalar Kanunu ve Uygulama Alanı", Ömer Zühtü Altan (Ed.), **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku**, 2. Baskı içinde (253-272), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2004, s. 258

Bahsi geçen hükümde, 1186 sayılı Kanunun yayımından (03.11.1969) önce geçen hizmetlerin borçlanılabileceği kabul edilmiş, bu hükmün yaşlılık sigortasının kurulduğu 01.04.1950 tarihinden önceki hizmet sürelerini de kapsadığına, Yargıtay Hukuk Bölümü İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 06.11.1971 tarih ve 1971/2 Esas – 1971/4 Karar sayılı içtihadı⁴³ ile karar verilmiştir⁴⁴.

Görülmede olan bir dava sırasında, davalı Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından, bu hükme göre borçlanma yapmak için belgelendirilecek hizmetin geçtiği zamana ait ilk aylık ücret üzerinden primlerin ödenmesinin Anayasadaki eşitlik ilkesine aykırı olduğu iddiasında bulunulmuş, bu iddiayı ciddi kabul eden yerel mahkeme konunun çözümlenmesi için Anayasa Mahkemesine başvurmuş, Anayasa Mahkemesi de Anayasanın hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırılık oluşturduğu gerekçesiyle 17.10.1972 tarihli, 1972/16 Esas ve 1972/49 Karar sayılı kararla⁴⁵ 506 sayılı Kanunun geçici madde 3 hükmünü iptal etmiştir. Böylece sosyal güvenlik sistemimizde hizmet borçlanmasına ilişkin ilk düzenleme ortadan kaldırılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararına rağmen, karar tarihinde yürürlükte bulunan 1961 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 152'nci maddesi ile Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümeyeceği hüküm altına alındığından, Anayasa Mahkemesi kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı 01.03.1973 tarihine kadar borçlanma belgesi veren ve bu tarihe kadar kendilerine borç tebligatı yapılan kişilerin borçlanma işlemleri tamamlanmıştır⁴⁶.

Hizmet borçlanmasına ilişkin hükmün iptali ile birlikte ortaya çıkan boşluğun doldurulması ve borçlanmanın hem sigortalılar hem de Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) yönünden beklenen faydalarının sağlanabilmesi için 16.06.1975 tarih ve 1912 sayılı Kanunun geçici 5'inci maddesinde yeniden, fakat daha sınırlı olarak, hizmet borçlanmasına ilişkin düzenleme yapılmıştır⁴⁷.

Daha sonra çıkartılan çeşitli Kanunlar⁴⁸ da hizmet borçlanmasına ilişkin hükümler içermekte olup, tamamının ortak özelliği, belli bir başvuru süresinin oluşu yani geçici nitelik taşımalarıdır⁴⁹.

Geçici süreli hizmet borçlanmaları içinde ayrıca bahsedilmesi gerekenlerden biri, 506 sayılı Kanunun Ek 1'inci maddesiyle (teselsül sonrası Ek madde 10) 506 sayılı Kanun kapsamına alınan

⁴³ T.C. Yargıtay, Hukuk Bölümü İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, 06.11.1971, 1971/2 Esas – 1971/4 Karar, **T.C. Resmî Gazete**, 14045, (17.12.1971)

⁴⁴ Hükümdar Hamdioğlu, "Hizmet Borçlanması", **Türk Hukuk Sitesi**, 2010

⁴⁵ Anayasa Mahkemesi, 17.10.1972 tarih, 1972/16 Esas – 1972/49 Karar, **T.C. Resmî Gazete**, 14463, (01.03.1973)

⁴⁶ Sali, a.g.e., s. 69

⁴⁷ Sözer, Sosyal Sigorta, s. 95; Tunçomağ, a.g.e., s. 235; Sali, a.g.e., s. 70

⁴⁸ Örneğin 2098 sayılı Kanun basın mesleğinde çalışanlardan bazıları ile basım ve gazetecilik işyerlerinde çalışan bir kısmını ilgilendirmektedir; 3351 sayılı Kanun çirak okullarında geçen eğitim ve öğretim sürelerinin borçlanılmasına ilişkindir.

⁴⁹ Alper, Askerlik Borçlanması, s. 451. Alper, hizmet borçlanmasını sürekli ve geçici hizmet borçlanması olarak ikiye ayırmış ve geçici hizmet borçlanmalarının sosyal güvenlik sistemi üzerinde ciddi şekilde olumsuz etkilerini olduğunu, bu uygulamaların 1990'lı yıllarda sosyal güvenlik sistemimizin mali krize düşmesinin başlıca nedenlerinden birini oluşturduğu görüşünün ileri sürüldüğünü belirtmiştir.

sanatçıların borçlanması ile ilgili düzenlemelerdir. İlk olarak, 29.06.1978 tarih ve 2167 sayılı Kanun m. 14 ile 506 sayılı Kanuna eklenen Geçici m. 1 (teselsül sonrası Geçici m. 44) hükmünde öngörülen borçlanma olanağı, 506 sayılı Kanun kapsamındaki tüm çalışanları kapsayan genel bir düzenleme olup⁵⁰, sanatçılar da bu borçlanma olanağından yararlanmışlardır. Daha sonra çıkartılan 2959 sayılı Kanun, 3395 sayılı Kanun ile 4056 sayılı Kanunlarla sadece sanatçıların yararlanabileceği borçlanma düzenlemeleri getirilmiştir. Bu düzenlemeler, düzenli prim ödemesinin istisnası olan borçlanma uygulamalarının sanatçılar için adeta kural haline getirildiği, bu durumun da sigortacılık kurallarını zedelediği gerekçesiyle eleştirilmiştir⁵¹.

Geçici süreli hizmet borçlanmalarının dışında, herhangi bir süreye bağlı olmadığı için sürekli nitelik taşıyan askerlik borçlanmasının -sınırlı bir şekilde de olsa- 506 sayılı Kanuna girmesi 06.02.1973 tarih ve 1655 sayılı Kanunla olmuştur⁵². Bahsi geçen Kanunla 506 sayılı Kanunun 60'ncı maddesine eklenen (D) bendinde borçlanma ifadesine yer verilmeksizin, sigortalıların er olarak silah altında geçen sürelerinin istemleri halinde ve primleri ödenmek koşuluyla prim ödeme gün sayısına eklenebileceği fakat eklenen bu sürenin başlangıcının 506 sayılı Kanunun 6'ncı ve 108'inci maddelerinde tarif edilen sigortalılık süresinin başlangıç tarihi olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiş, daha sonra bu hüküm çeşitli kanunlarla değiştirilmiş ve kapsamı genişletilmiştir⁵³.

29.07.2003 tarih ve 4958 sayılı Kanun ile 506 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle, grev ve lokavt nedeniyle hizmet akitleri askıda kaldığından sigorta primleri ödenmeyen sigortalılara, bu süreleri borçlanma olanağı getirilmiştir⁵⁴. Bu borçlanma türü de askerlik borçlanmasına benzer şekilde sürekli nitelik taşımaktadır. Zira söz konusu değişiklikte belirtilen süre sınırı, borçlanma talebinin grev ve lokavtın sona ermesinden itibaren altı ay içinde yapılmasına yönelik olup, Kuruma başvuru için başka herhangi bir genel süre sınırı belirtilmemiştir.

5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte, 506 ve 2925 sayılı Kanunlar yürürlükten kaldırılmış olduğundan, artık bu kanunlar uyarınca borçlanma yapma olanağı bulunmamaktadır.

1.2.1.2. Bağ-Kur

Sosyal güvenlik sistemimizin halkın büyük bir kesimini kapsayacak şekilde genişletilmesi yolunda önemli bir adım, 02.09.1971 tarih ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile atılmıştır.

⁵⁰ Burhan Özdemir, "Sanatçıların Sosyal Güvenlikleri ve Hizmet Borçlanmaları", **Çimento İşveren Dergisi**, 13 (3), 1999, s. 36

⁵¹ Özdemir, a.g.e., s. 42

⁵² Dilek Baybora, "İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Askerlik Yükümlülüğü", **Çimento İşveren Dergisi**, 12 (4), 1998, s. 17; Ali Rıza Okur, "Askerlik Borçlanmasının Sigortalılık Süresine Etkisi (Askerlik Borçlanmasında Neler Değişti?)", **Çimento İşveren Dergisi**, 15 (5), 2001, s. 4

⁵³ 5434 sayılı Kanunda düzenlenen askerlik borçlanması ile bu hüküm arasındaki farklılığa 1.2.1.3. Emekli Sandığı başlıklı bölümde değinilmiştir.

⁵⁴ Alper, Askerlik Borçlanması, s. 454

Bu Kanunla esnaf ve sanatkârlar ve diğer bağımsız çalışanlar sosyal sigorta kapsamına alınmış ve ayrıca Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu kurularak, Kurumun kısaca "Bağ-Kur" diye anılacağı hüküm altına alınmıştır.

17.10.1983 tarih ve 2926 sayılı Kanunla birlikte tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar da sosyal sigorta kapsamına alınmış, bu Kanunun, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) tarafından uygulanacağı belirtilmiştir.

1479 sayılı Kanunda yer alan ve herhangi bir başvuru süresinin olmayışı nedeniyle sürekli nitelik taşıyan borçlanma türlerinden biri askerlik borçlanmasıdır. 14.03.1985 tarih ve 3165 sayılı Kanunla 1479 sayılı Kanuna eklenmiş olan ek m. 9 hükmüyle birlikte bu Kanun kapsamındaki sigortalılara askerlik borçlanması yapma olanağı getirilmiştir⁵⁵. Buna göre; 1479 sayılı Kanun uyarınca sigortalı olanların, yedek subay okulunda geçen süreler ile askerlikte er olarak geçen sürelerinin tamamını borçlanabileceği, sigortalının ölümü halinde hak sahiplerinin de borçlanma talep edebileceği, borçlanılan sürenin prim ödeme gün sayısına ekleneceği, 1479 sayılı Kanuna göre tespit edilen sigortalılık başlangıç tarihinden önceki sürelerin borçlanması halinde sigortalılık başlangıcının borçlanılan süre kadar geriye götürüleceği, borçlanma tutarlarının tebliğ tarihinden başlayarak iki yıl içinde ödeneceği, borçlanma tutarının bu süre içinde tamamen ödenmemesi halinde borçlanma taleplerinin geçersiz sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemenin, 506 ve 5434 sayılı Kanunlarda yer alan düzenlemelerden farkı, askerlik süresinin tamamının borçlanılmasının öngörülmesi ve ödeme için de bir süre sınırı getirilmesidir⁵⁶.

Daha sonradan çıkartılan Kanunlarla⁵⁷ 1479 sayılı Kanuna eklenen maddelerle getirilen çeşitli borçlanma olanakları da bulunduğu gibi, 29.08.1977 tarihli ve 2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası ile köy ve mahalle muhtarları ile daha önce muhtarlık yapmış olanların, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki muhtarlık hizmetlerinin, istekleri halinde 1479 sayılı Kanun hükümlerine göre borçlandırılmasına da olanak tanınmıştır.

Borçlanma uygulamaları, Bağ-Kur'un girdiği mali sıkıntının başlıca nedenlerinden biri olduğu ve zaman içinde Kurumun kaynaklarının giderek erimeye başladığı gerekçesiyle eleştirilmiştir⁵⁸.

⁵⁵ Askerlik borçlanması olanağı önce 5434 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılara, sonra 506 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılara, daha sonra 1479 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılara tanınmıştır.

⁵⁶ Okur, Askerlik Borçlanması, s. 10.

⁵⁷ 2229 sayılı Kanun, ileri yaşta olmakla birlikte yaşlılık sigortasından aylık bağlanmasına hak kazanmayanlar, isteğe bağlı sigortalılar ve 506 sayılı Kanuna göre sigortalı olup da primlerini toptan ödeme şeklinde geri alanlar için getirilen borçlanma olanağıdır; 2654 sayılı Kanun, 01.10.1972 – 20.04.1982 tarihleri arasında vergi dairelerine kayıtlı çalışmalarını belgeleyen sigortalılar için getirilen borçlanma olanağıdır. 3165 sayılı Kanun, yine 01.10.1972 – 20.04.1982 tarihleri arasında vergi dairelerine kayıtlı çalışmalarını belgeleyen sigortalılar ile 2229 sayılı Kanun gereğince sunulan fakat sonradan geçersiz sayılan hizmet belgelerindeki süreler için getirilen borçlanma olanağıdır.

⁵⁸ Saner Güngör, "Cumhuriyet'in 80. Yılında Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sorunları: Bağ-Kur", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 0 (47), 2004, s. 270

5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte, 1479 ve 2926 sayılı Kanunlar yürürlükten kaldırılmış olduğundan, artık bu kanunlar uyarınca borçlanma yapma olanağı bulunmamaktadır.

1.2.1.3. Emekli Sandığı

Cumhuriyetin ilanından sonra, devlet tarafından kurulan ticari ve ekonomik amaçlı kuruluşlarda ve devlet bütçesi dışında kalan özel idare, belediye gibi kurumlarda ve bunların ortaklıklarında çalışanları kapsayan çeşitli sandıklar kurulmuştur.

Çeşitli çalışan kesimleri için oluşturulmuş ve dağınık bir görünüm arz eden bu sandıklar, 5434 sayılı Kanun ile kurulan T.C. Emekli Sandığı'nın çatısı altında birleştirilerek tek bir sisteme bağlanmışlardır⁵⁹. T.C. Emekli Sandığından kimlerin faydalanacağı Kanunun 12'nci maddesinde ayrıntılı olarak sayılmış olup, kısaca memurlar, hizmetliler ve diğer kamu görevlileri şeklinde tanımlayabileceğimiz kesim, bu kanunla birlikte aynı sosyal güvenlik kuruluşunun kapsamına alınmıştır.

5434 sayılı Kanun uyarınca yapılacak hizmet borçlanmaları, daha önce değinilen 506 ve 1479 sayılı Kanunlar uyarınca yapılacak borçlanmalara nazaran daha geniş kapsamlıdır⁶⁰. Gerek borçlanılabilecek sürelerin çeşitliliği ve gerekse borçlanma başvuru sürelerinde tanınan esneklik nedeniyle, hizmet borçlanmasının en geniş halinin 5434 sayılı Kanunla düzenlendiğini söylemek mümkün olmakla birlikte, bu durumun T.C. Emekli Sandığı kapsamı dışında kalan çalışanlar açısından bir eşitsizlik oluşturduğu yönünde haklı eleştiriler de yapılmıştır⁶¹.

Sürekli nitelik taşıyan borçlanma türlerinden olan askerlik borçlanması sosyal güvenlik sistemimize ilk defa 23.02.1965 tarih ve 545 sayılı Kanunla 5434 sayılı Kanuna eklenen ek maddeyle birlikte girmiştir⁶². Bu maddede borçlanma konusu genel olarak düzenlenmiş⁶³, daha sonra çıkartılan 22.09.1972 tarih ve 1623 sayılı Kanunla birlikte askerlik borçlanması ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Buna göre; askerlikte er olarak geçen sürelerle 01.01.1950 tarihinden sonra yedek subay okulunda öğrenci⁶⁴ olarak geçen sürelerin en çok 15 yılının borçlandırılarak fiili hizmet süresine ekleneceği hüküm altına alınmıştır.

Söz konusu borçlanma olanağının sadece 5434 sayılı Kanun kapsamındakiler için getirilmesinin eşitliğe aykırı bir durum oluşturduğu belirtilerek, “statüler arasındaki farklılığın

⁵⁹ Cemal Hüseyin Güvercin, “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi”, **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, 57 (2), 2004, s. 92

⁶⁰ Hamdioğlu, “Hizmet Borçlanması”

⁶¹ Hamdioğlu, “Hizmet Borçlanması”

⁶² Baybora, a.g.e., s. 17; Okur, Askerlik Borçlanması, s. 4

⁶³ Güzel vd., a.g.e., s. 658

⁶⁴ Sadece yedek subay okulunda geçen sürelerin borçlanılabilemesinin nedeni, yedek subay okulundan sonraki askerlik döneminde bu kişilerin T.C. Emekli Sandığına tabi olmalarıdır.

giderilerek eşitsizliğin ortadan kaldırılması” amacıyla 06.02.1973 tarih ve 1655 sayılı Kanunla 506 sayılı Kanunun 60’ıncı maddesine (D) fıkrası eklenmiş⁶⁵, buna göre; sigortalıların talep etmesi durumunda, er olarak silahaltında geçen sürelerinin, ilgili tarihte geçerli asgari ücret tutarındaki primlerini ödemeleri koşulu ile prim ödeme gün sayılarına ekleneceği, ancak eklenen bu sürenin başlangıcının sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul edilmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Bu düzenleme, sadece er olarak geçirilen sürelerin borçlanılmasına olanak tanıdığından, 29.06.1978 tarih ve 2167 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve 5434 sayılı Kanunla paralel olacak şekilde, yedek subay okulunda geçirilen sürelerin de borçlanılması olanağı getirilmiştir⁶⁶. Ancak 5434 sayılı Kanundan farklı olarak, borçlanılan askerlik süreleri sigortalılık süresini etkilememekte, sadece prim ödeme gün sayısını artırmaktaydı. Bu durum 06.03.1981 tarih ve 2422 sayılı Kanunla değiştirilmiş, böylelikle borçlanılan askerlik sürelerinin, 506 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılar yönünden de sigortalılık süresine eklenmesi kabul edilmiştir⁶⁷.

Hizmet borçlanması 5434, 506 ve 1479 sayılı Kanunlar arasında en geniş kapsamlı olarak 5434 sayılı Kanunda yer almışsa da bu Kanuna farklı zamanlarda eklenen ek maddelerle borçlanma konusunun kopuk ve dağınık biçimde düzenlendiği, borçlanma için süresi içinde başvurmayan kişilere pek çok kez ek başvuru süresi tanındığı⁶⁸; bu Kanunda düzenlenen borçlanma türlerinin diğer sosyal güvenlik kanunlarından daha çeşitli olması ve borçlanmanın süreye bağlanmamasının, diğer sigortalılarla Emekli Sandığı kapsamındaki sigortalılar arasında eşitsizlik oluşturduğu⁶⁹ yönünde eleştirilmiştir.

5510 sayılı Kanunun 31.05.2006 tarihinde kabulünden sonra, Kanunun bazı maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla iptali amacıyla konu Anayasa Mahkemesine götürülmüş, Anayasa Mahkemesinin 15.12.2006 tarih ve 2006/111 Esas – 2006/112 Karar sayılı kararıyla⁷⁰ bazı maddelerin iptaline ve bazı maddelerin iptali isteminin reddine karar verilmiştir. 5434 sayılı Kanun kapsamında sigortalı sayılmakta iken 5510 sayılı Kanunun kabulü ile birlikte m. 4/1-(c) kapsamına giren sigortalılara ilişkin bazı hükümlerin Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmesi üzerine 5510 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle, bu kapsamdaki sigortalılar, Kanunun sistematüğinde kısa vadeli sigorta kolları olarak adlandırılan iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortasına ilişkin hükümlerin dışında bırakılmış, uzun vadeli sigorta kolları olarak adlandırılan malullük,

⁶⁵ Sabahattin Yürekli, “Sosyal Sigortalar Kanunu’nda Askerlik Kavramı”, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ’a Armağan, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1997, s. 522

⁶⁶ Baybora, a.g.e., s. 17

⁶⁷ Baybora, a.g.e., s. 17

⁶⁸ Güzel vd., a.g.e., s. 658

⁶⁹ Hamdioğlu, “Hizmet Borçlanması”

⁷⁰ Anayasa Mahkemesi, 15.12.2006 tarih, 2006/111 Esas – 2006/112 Karar, T.C. Resmî Gazete, 26392 (5. Mükerrer), (30.12.2006)

yaşlılık ve ölüm sigortasına ilişkin hükümler açısından ise bir ayırım yapılarak, bu sigortalılar hakkında -eskiden olduğu gibi- 5434 sayılı Kanunun uygulanması esası benimsenmiştir⁷¹.

506, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Kanunlardan farklı olarak, 5510 sayılı Kanun geçici m. 4 kapsamına girenlerin yani 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla 5434 sayılı Kanuna göre; aylık, tazminat, harp malullüğü zammı, diğer ödemeler ve yardımlarla 5454 sayılı Kanun m. 1 hükmüne göre ek ödeme verilmekte olanların borçlanmaları hakkında, 5510 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dâhil olmak üzere, 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılmaya devam edilmektedir⁷².

1.2.2. 5510 Sayılı Kanuna Göre Yapılacak Yurt İçi Hizmet Borçlanmaları

Türk sosyal güvenlik sisteminde üç farklı kuruluş tarafından yürütülmekte olan sosyal sigortacılık faaliyetinin tek elde toplanması, kurumsal yapıda teklik esasının gerçekleştirilmesi ve temeldeki bu üçlü ayırma son verilmesi amacıyla 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu yürürlüğe konulmuş ve bu kanunla Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur'un tüzel kişilikleri sona erdirilerek, bu üç kuruluş Sosyal Güvenlik Kurumu çatısı altında toplanmıştır⁷³. Sosyal güvenlik haklarının tek kanun içinde düzenlenmesi amacıyla da 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çıkarılmıştır⁷⁴.

5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 506, 1479, 2925, 2926 ve 5434 sayılı Kanunlarda düzenlenen yurt içi hizmet borçlanmaları; geçici nitelik taşıyan çeşitli borçlanmalar, askerlik borçlanması ile grev ve lokavtta geçen sürelerin borçlanması olarak sayılabilir⁷⁵.

5510 sayılı Kanunda ise borçlanma türleri -3201 sayılı Kanunda düzenlenen yurt dışı hizmet borçlanması dışarıda tutulmak suretiyle- tüm çalışanları kapsayacak ve önceki kanunlarda yer almayan yeni borçlanma türlerini de içerecek biçimde Kanunun 41'inci maddesinde toplu olarak düzenlenmiştir⁷⁶. Söz konusu maddenin yanında, Kanunun 46'ncı, geçici 4, 8, 31, 36, 43, 44, 51 ve ek 11'inci maddelerinde de çeşitli borçlanma türlerine yer verilmiştir. Bu borçlanmaların bir kısmı geçici⁷⁷, bir kısmı sürekli, bir kısmı ise belirli bir tarihe kadar yapılan başvurular açısından geçici fakat ilgili tarihten sonra yapılan başvurular açısından sürekli nitelik taşımaktadır. İster geçici ister

⁷¹ Güzel vd., a.g.e., s. 615

⁷² Güzel vd., a.g.e., s. 615-616; Akın Şimşek, **Son Düzenlemeler Çerçevesinde Sosyal Güvenlik**, 2. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 84

⁷³ Bulut, a.g.e., s. 44; Güzel vd., a.g.e., s. 31

⁷⁴ Güzel vd., a.g.e., s. 31

⁷⁵ Ali Rıza Okur, "Sosyal Güvenlik Reformu: Uzun Dönemli Sigorta Dallarını", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2006/1 (8), 2006, s. 125

⁷⁶ Alper, Askerlik Borçlanması, s. 12; Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, s. 125

⁷⁷ Geçici nitelik taşıyan yani daha önce çıkarılmış ve başvuru süreleri bitmiş olan -borçlanma olanağı getiren- kanunlara göre borçlanılarak ödenmiş süreler de sigortalılık süresinden sayılacaktır.

sürekli nitelikte olsun, hizmet borçlanmaları sınırlı sayı ilkesine tabi olduğundan, ilgili Kanunlarda öngörülenler dışında borçlanma olanağı bulunmamaktadır⁷⁸.

5510 sayılı Kanun m. 41 hükmünde yer alan ve sürekli nitelik taşıyan yurt içi hizmet borçlanmasının genel ilkeleri; sigortalılar ya da hak sahiplerinin yazılı olarak talep etmeleri, sigortalılarca bizzat belirlenecek günlük kazanç miktarının %32'si dikkate alınarak hesaplanacak borçlanma tutarını (%20 uzun vadeli sigorta kolları primi, %12 genel sağlık sigortası primi) borcun tebliğinden sonra bir ay içinde ödemeleri, bir ay içinde primi ödenmeyen borçlanmalar için yeni başvuru koşulunun aranması (yeni başvuru için bir süre sınırlamasının olmaması), primi ödenmeyen borçlanma sürelerinin hizmetten sayılmayacağı (kısmi ödemenin mümkün olması), sigortalılık başlangıcından önceki süreler borçlanıldığı takdirde, sigortalılık başlangıcının borçlanılmış süre kadar geriye götürülmesi, borçlanma ile hizmetten sayılan sürelerin aylık bağlanmasına olanak sağlaması durumunda ilgililere aylık bağlanması ve bu sürelerin uzun vadeli ve genel sağlık sigorta kolları açısından sigortalılık süresi olarak değerlendirilmesi şeklinde ifade edilebilir⁷⁹.

Tüm bu düzenlemeler dikkate alındığında, 5510 sayılı Kanunla birlikte, borçlanma hakkı tanınan sürelerin genişletilmiş olduğu, borcun ödeme süresinin önceki sosyal güvenlik kanunlarındaki sürelerle göre çok kısaltıldığı ve borçlanma bedelini belirleyen prim oranının artırıldığı ancak özellikle askerlik borçlanmasında olduğu gibi, mülga kanunlardaki aynı borçlanma işlemlerindeki farklı uygulamaların tek bir standarda bağlanmasının önemli bir gelişme olduğu söylenebilir⁸⁰.

1.2.3. 3201 Sayılı Kanuna Göre Yapılacak Yurt Dışı Hizmet Borçlanması

1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'den yurt dışına işgücü göçünün başlaması ve yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının sayısının artmasıyla birlikte bu kişilerin sosyal güvenliklerine ilişkin sorunlar da ortaya çıkmıştır⁸¹.

Bu sorunlar özellikle, uzun vadeli sigorta kolları içinde yer alan yaşlılık sigortasında yoğunlaşmakta olup, yurt dışında çalıştıktan sonra Türkiye'ye dönen vatandaşlarımızın -mülkilik ilkesi gereği⁸²- çalıştıkları yabancı ülke mevzuatında yer alan emeklilik koşullarını sağlayamadıkları için yaşlılık aylığına hak kazanmadan dönmeleri ve eğer yurt dışına çıkmadan

⁷⁸ Güzel vd., a.g.e., s. 511

⁷⁹ Alper, Askerlik Borçlanması, s. 12

⁸⁰ İsa Karakaş, (Sosyal Güvenlik Reformuyla Birlikte Tüm Yönleriyle) Hizmet Borçlanması ve Birleştirilmesi Rehberi, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 121

⁸¹ Süleyman Başterzi, "Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasında 'Yurda Kesin Dönüş Koşulu'", Kamu-İş (İş Hukuku ve İktisat) Dergisi, 6 (4 - Yargıç Dr. Aydın Özkul'a Armağan), 2002, s. 271

⁸² Ali Nazım Sözer, "Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Türkiye'de Emeklilik İçin Borçlanmaları", Prof. Dr. Metin Kutal'a Armağan, Mavi Ofset, Ankara, 1998, s. 631. "Yabancı bir ülkeye, geçici olmayan, nispeten uzun bir süre için giden Türk işçilerine, mülkilik prensibi gereği buldukları ülkenin sosyal sigorta mevzuatı uygulanır."

önce veya yurda döndükten sonra Türkiye'deki sosyal güvenlik kuruluşlarından birine tabi çalışmaları varsa tek başına bu çalışmalarının da Türk mevzuatına göre yaşlılık aylığına hak kazanmalarını sağlayamaması durumunda ortaya çıkmakta ve bu kişiler sosyal güvenceden yoksun kalma tehlikesiyle karşılaşmaktaydı⁸³.

Türkiye'deki mevzuatla yabancı ülke mevzuatları arasındaki farklılıklar, bu kişilerin Türkiye'ye döndüklerinde daha önce Türkiye'deki sosyal güvenlik kuruluşlarından birine tabi çalışmalarına ilişkin olarak ödedikleri prim ve kesenekleri geri almak istediklerinde sorunu daha da büyütülmüştür⁸⁴. Bu sorunu çözmek üzere önce yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının buldukları ülkelerin bazılarıyla ikili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri akdedilmiş ve bu ülkelerde geçen hizmetlerin Türkiye'deki hizmetlerle birleştirilmesi esası kabul edilmiştir⁸⁵. Ancak birleştirilmiş süreler üzerinden bağlanan kısmi aylıkların tam aylığa çevrilememesi sorununun yanında, sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmayan ülkelerde çalışan veya sosyal güvenlik sözleşmesi yapılan ülkede çalıştığı halde sözleşme kapsamı dışında kalan bazı meslek mensubu Türk vatandaşlarının sosyal güvenlikleri konusundaki sorunlar da devam etmiştir⁸⁶.

Yurt dışında çalışmakta olan Türk vatandaşlarının durumlarında düzeltme yapmak ve bu kişilerin yurt dışında geçen çalışma sürelerini değerlendirmek⁸⁷, anavatanlarındaki sigortalılarla sosyal güvenlikten yararlanma açısından eşit olanaklara kavuşturmak⁸⁸ amacıyla 30.05.1978 tarih ve 2147 sayılı Kanun çıkartılarak, ikili veya çok taraflı sosyal güvenlik sözleşmesi yapıp yapılmadığına bakılmaksızın, bütün yabancı ülkelerde çalışmış ve çalışmakta olan Türk vatandaşlarına, yurt dışında geçen çalışma sürelerinin tamamını borçlanabilme ve sosyal güvenlik sözleşmelerine istinaden, birleştirilmiş hizmet süreleri dikkate alınarak yalnız bir ülke mevzuatı uyarınca kendileri ya da hak sahiplerine aylık bağlananlara (kısmi aylık alanlara) borçlanma yapma ve kısmi aylıklarını tam aylığa çevirme olanağı getirilmiştir⁸⁹.

⁸³ Başterzi, a.g.e., s. 271-272; Hediye Ergin, "Son Değişiklikler Işığında Yurtdışı Hizmet Borçlanması", **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, 5 (18), 2008, s. 554

⁸⁴ Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 520

⁸⁵ Nurşen Caniklioğlu ve Talat Canbolat, "Yurt Dışı Hizmet Borçlanması", **Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan**, Beta Basım, İstanbul, 2003, s. 867-868

⁸⁶ Fatih Uşan, **Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 256; Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 520

⁸⁷ İlgili tarihte ülkemizin ekonomik sıkıntıları ve işsizlik nedeniyle, yurt dışında çalışmanın sosyal güvenlik bakımından özendirilmesi ve ekonomik açıdan da döviz geliri elde edilmesi amacıyla 2147 sayılı Kanunun çıkartıldığını belirten görüş için bkz. Recep Levent, "Sosyal Güvenlik Açısından Hizmet Borçlanmalarının Emekliliğe Etkisi", **isvesoyalgüvenlik.com**, 2013; Yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının çalıştıkları ülkelerde elde ettikleri sosyal güvenlik haklarının saklı tutularak çifte emeklilik olanağı sağlanmasının ve böylelikle tasarruflarını teşvik etmenin 2147 sayılı Kanunun çıkarılma nedenleri arasında yer aldığı, bunun yanında bu kişilere borçlanma olanağı sağlanmasının, Hazineye döviz kazandırma aracı olarak da düşünüldüğü yönündeki açıklama için bkz. Başterzi, a.g.e., s. 273

⁸⁸ Ali Rıza Okur, "Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Türk Vatandaşlığı Koşulu", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2006/3 (10), 2006, s. 111

⁸⁹ Ergin, Son Değişiklikler, s. 555; Şakar, Sosyal Sigortalar Uygulaması, s. 345

2147 sayılı Kanunun, borçlanmaya dayalı olarak aylık tahsis talebinde bulunulabilmesi ve aylık bağlanabilmesi için Türkiye'ye kesin dönüş yapılmış olması koşulunu içermemesi⁹⁰ nedeniyle bu durumun vatandaşlar tarafından istismar edilmesi⁹¹, bununla birlikte yurt dışında geçen çalışma sürelerinin tamamının borçlanılmasını zorunlu tutması yani kısmi borçlanmaya izin vermemesi⁹² ve sadece çalışma sürelerinin borçlanılmasına olanak tanınması nedeniyle uygulamada ortaya çıkan sorunların çözümünde yetersiz kalması üzerine⁹³ yerine, yürürlükte bulunan ve (geçici 3'üncü maddesiyle) 2147 sayılı Kanundan yararlananların kazanılmış haklarını saklı tutan 3201 sayılı Kanun çıkartılmıştır⁹⁴.

3201 sayılı Kanun, 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 62'nci maddesinde belirtilen, devletin, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının sosyal güvenliklerinin sağlanması için gereken tedbirleri alacağına ilişkin hükmü uyarınca, yurt dışında çalışan veya yurda dönmüş olan Türk vatandaşlarının sosyal güvenliklerini sağlayarak, sosyal güvenlik şemsiyesi altında uzun vadeli sigorta kollarından faydalanma olanağı vermeyi amaçlamaktadır⁹⁵.

2147 sayılı Kanundan farklı olarak, 3201 sayılı Kanun, uygulama alanını kişiler bakımından genişleterek, yurt dışında bulunan ev kadınlarını da kapsama almış, yurt dışında çalışmakta iken veya yurda kesin dönüş yaptıktan sonra ölenlerin hak sahiplerinin ve çalıştıkları ülkeyle Türkiye arasında imzalanan sosyal güvenlik sözleşmesine istinaden kısmi aylık bağlananların da borçlanmasına olanak tanımıştır⁹⁶.

Yine 3201 sayılı Kanunun ilk halinde, yabancı ülkede çalışmaya devam edenler kapsam dışında bırakılmış; yurt dışında geçen sürelerin borçlanılabilmesi ve bu Kanun uyarınca değerlendirilen süreler dikkate alınarak aylık bağlanabilmesi yurda kesin dönüş koşuluna bağlanmıştır⁹⁷.

⁹⁰ Eda Manav, "Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Çalışma Hayatına İlişkin Önemli Sorunları", **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (30), 2013, s. 110

⁹¹ Bilgili, a.g.e., s. 149

⁹² Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 520; Mustafa Kılıçoğlu, **Sosyal Güvenlik Hukukunda Borçlanma**, Birinci Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s. 81. Bu durumun yargıya intikal etmesi üzerine Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 29.12.1983 tarih ve 1983/6127 Esas – 1983/6970 Karar sayılı kararıyla, 2147 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin kısmi borçlanmayı önlediği şeklinde yorumlanmasına olanak olmadığını, çalışanların sosyal güvenlikten yararlanmalarına ilişkin asgari koşulların sigortalılar aleyhine yorum yoluyla ağırlaştırılmasının olanaksız olduğunu belirtmiştir. Yargıtay'ın bu yorumu Tuncay tarafından Kanunun kısmi borçlanmayı düzenlemeyen açık hükmüne aykırı, Şakar tarafından ise zorlama olduğu belirtilerek eleştirilmiş; Kılıçoğlu ise bu yorumun, sosyal güvenliğin özüne uygun, fenomenolojik bir yorum şekli olup, doğru olduğu ve sosyal güvenliğe ilişkin kanunların alan olarak geniş yorumlanması gerektiğini belirtmiştir.

⁹³ Caniklioğlu ve Canbolat, a.g.e., s. 870; Ergin, Son Değişiklikler, s. 555

⁹⁴ Hamdioğlu, "Hizmet Borçlanması"

⁹⁵ Hediye Laçiner, "Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Uygulama Sorunları", **Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi**, Ankara, 2000, s. 610

⁹⁶ Başterzi, a.g.e., s. 274

⁹⁷ Başterzi, a.g.e., s. 274

3201 sayılı Kanunun, borçlanma için aradığı yurda kesin dönüş koşulunun uygulamada sorunlar yaratması üzerine, Anayasa Mahkemesinin 12.12.2002 tarih ve 2000/36 Esas – 2002/198 Karar sayılı kararıyla⁹⁸ borçlanma yapılabilmesi için aranan yurda kesin dönüş koşulu iptal edilmiş, 4958 sayılı Kanun m. 56 hükmüyle birlikte 3201 sayılı Kanun m. 3 yeniden düzenlenmiş, 17.04.2008 tarih ve 5754 sayılı Kanunun 79’uncu maddesiyle yapılan değişiklikle birlikte son şeklini almıştır.

3201 sayılı Kanun ilk başta, dövizle (dolarla) borçlanma esasını getirmişken, 5754 sayılı Kanunla değişik 5510 sayılı Kanun m. 106 hükmüyle 3201 sayılı Kanunda geçen “döviz” ibareleri yürürlükten kaldırılmış, böylelikle borçlanmanın Türk Lirası üzerinden yapılması esası benimsenmiştir.

Bu kısımda genel hatlarıyla aktarılan, 3201 sayılı Kanuna göre yapılacak yurt dışı hizmet borçlanması, Üçüncü Bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

⁹⁸ Anayasa Mahkemesi, 12.12.2002 tarih, 2000/36 Esas – 2002/198 Karar, **T.C. Resmî Gazete**, 25089, (25.04.2003)

İKİNCİ BÖLÜM

2.5510 SAYILI KANUNA GÖRE YAPILACAK YURT İÇİ HİZMET BORÇLANMASI

Yurt içi hizmet borçlanması esasen 5510 sayılı Kanunun 41'inci maddesinde düzenlenmiş olmakla birlikte; aynı Kanunun 46, ek 11, geçici 4, geçici 31, geçici 36, geçici 43, geçici 44 ve geçici 51'inci maddeleri ile 5434 sayılı Kanunun uygulaması devam eden ek 31'inci maddesinde çeşitli borçlanma olanaklarına yer verilmiştir.

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendinde düzenlenen doğum borçlanması ile aynı Kanun m. 41/1-(b) bendinde düzenlenen askerlik borçlanması sigortalılar tarafından sıklıkla başvuru borçlanma türleri olduğundan ayrı bir önem taşımaktadır. Bu nedenle tezin bu bölümünde ayrı başlıklar altında incelenecektir.

5510 sayılı Kanunun 41'inci maddesinin diğer bentlerinde düzenlenen borçlanma türleri ile Kanunun diğer maddelerinde düzenlenen borçlanma türleri ise ayrı bir başlıkta incelenecek, borçlanmaya ilişkin usul ve esaslar ile borçlanmanın hüküm ve sonuçları ise ayrı başlıklar altında ele alınacaktır.

2.1. Doğum Borçlanması

Doğum borçlanması sosyal güvenlik mevzuatımıza 5510 sayılı Kanunla birlikte girmiştir. 5510 sayılı Kanunun ilk halinde doğum borçlanmasına yer verilmemişse de 5754 sayılı Kanun m. 67/ç bendi ile 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendi değiştirilmiş ve kadın sigortalılara doğum borçlanması yapma olanağı tanınmıştır⁹⁹.

2.1.1. Borçlanma Hakkına Sahip Olan Kişiler ve Borçlanılabilecek Süreler

Doğum nedeniyle çalışmayacak olan kadınlardan; bir iş akdine dayanarak çalışanların kanuni izinleri 4857 sayılı İş Kanununda, kamu görevlisi olarak Devlet emrinde çalışanların izin hakları ise 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler uyarınca

⁹⁹ Talat Canbolat ve Sema Deniz Özkan, "Doğum Borçlanması Yapılabilecek Süreler", *İş ve Hayat Dergisi*, (6), 2017, s. 109

sigortalılara verilen ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri ile doğum tarihinden sonra geçen iki yıllık sürenin, 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendi kapsamında borçlanılması mümkündür.

2.1.1.1. İlgili Kanunlar Gereği Verilen Ücretsiz Doğum ya da Analık İzni Süreleri

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendi uyarınca, bu Kanuna göre sigortalı sayılanların, ilgili kanunlar gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni sürelerini borçlanmaları mümkündür. Bu borçlanma olanağı, sosyal güvenlik hukukumuzda ilk defa bu hükümle girmiştir¹⁰⁰.

4857 sayılı İş Kanununun 74'üncü maddesinin ilk fıkrasına göre; “Kadın işçilerin doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam onaltı haftalık süre için çalıştırılmamaları esastır. Çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta süre eklenir. Ancak, sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ile kadın işçi isterse doğumdan önceki üç haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda, kadın işçinin çalıştığı süreler doğum sonrası sürelerle eklenir”. Bu süreler işçinin sağlık durumuna ve işin özelliğine göre doğumdan önce ve sonra gerekirse artırılabilir. İsteği halinde kadın işçiye, on altı haftanın bitiminden veya çoğul gebelik varsa on sekiz haftadan sonra altı aya kadar ücretsiz izin verilir. 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) kapsamında sigortalı olan kadınlar (veya ölümleri halinde hak sahipleri), ücret almadan ve adlarına sigorta primi ödenmeden geçirdikleri bu süreleri borçlanabileceklerdir¹⁰¹.

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi kadınlara ise 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 104/A fıkrası gereğince, doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam on altı hafta süreyle analık izni verilir. Çoğul gebelik halinde, doğum öncesi sekiz haftalık analık izni süresine iki hafta eklenir. Aynı maddenin (G) fıkrası uyarınca, bu izin sırasında fiili çalışmaya bağlı her türlü ödemeler hariç malî haklar ile sosyal yardımlara dokunulmayacağından, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamındaki kadınlar bu maddeye göre kullanacakları analık izni süresince aylıklarını almaya devam edecektir. Dolayısıyla, 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) uyarınca, bu Kanuna göre sigortalı sayılanların, Kanunları gereği verilen *ücretsiz* doğum ya da analık izni sürelerini borçlanmaları mümkün olduğundan, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi kadınların analık izni sürelerini borçlanmaları mümkün değildir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununda doğum yapan kadınlara ayrıca bir izin hakkı daha tanınmıştır ve bu izin süresi aylıksızdır. Kanunun m. 108/B fıkrası gereğince, “Doğum yapan memura, 104 üncü madde uyarınca verilen doğum sonrası analık izni süresinin veya aynı maddenin

¹⁰⁰ A. Can Tuncay, “Doğum İzni Borçlanması-Karar İncelemesi”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, 7 (27), 2010, s. 1020

¹⁰¹ Ercüment Özkaraca, “Doğum Borçlanması-Karar İncelemesi”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, 7 (26), 2010, s. 507

(F) fıkrası¹⁰² uyarınca verilen izin süresinin bitiminden ... itibaren istekleri üzerine yirmi dört aya kadar aylıksız izin verilir". 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamındaki kadınların bu izin sürelerini 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) uyarınca borçlanmaları mümkündür¹⁰³.

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi kadınlar, aylıksız izin sürelerini 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(c) bendi uyarınca da borçlanabilmektedir. 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) ve (c) bentleri uyarınca yapılacak borçlanmaların hüküm ve sonuçları açısından herhangi bir fark bulunmadığından, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi kadınlar, doğum sonrası aylıksız izin sürelerini istedikleri kapsamda borçlanabilirler¹⁰⁴.

5510 sayılı Kanunun yürürlüğünden önce 5434 sayılı Kanun kapsamında hizmeti bulunanlarla kesintisiz olarak 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi sigortalılığı devam edenler ve bu kişilerin hak sahiplerinin borçlanmasına yönelik işlemler 5434 sayılı Kanun uyarınca yürütülmektedir. 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendinde yer alan olanak, 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 2008 yılı Ekim ayı başından sonra 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamındakiler için tanınmıştır.

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) kapsamındaki kadınlar bakımından ise, ilgili kanunlar uyarınca verilen ücretsiz doğum veya analık izni sürelerine ilişkin hükmün uygulanma olanağı bulunmamaktadır. Zira bu sigortalılar bakımından, statüleri ve çalışmalarının niteliği dolayısıyla, bu yönde izin süresi içeren bir kanuni düzenleme yer almamaktadır¹⁰⁵. Ancak öğretide, bu durumun eşitlik ilkesine aykırı olduğu ifade edilmektedir¹⁰⁶.

5510 sayılı Kanun kapsamında isteğe bağlı sigortalı olarak prim ödenmiş süreler, m. 4/1-(b) bendi uyarınca sigortalılık süresi kabul edileceğinden, bu sigortalıların ücretsiz doğum ya da analık izni sürelerini borçlanmaları mümkün değildir.

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendi uyarınca, bu Kanuna göre sigortalı sayılanların, Kanunları gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni sürelerini borçlanmaları açısından,

¹⁰² 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 104/F: "Doğum sonrası analık izni süresi sonunda kadın memur, isteği hâlinde çocuğun hayatta olması kaydıyla analık izni bitiminde başlamak üzere ayrıca süt izni verilmeksizin birinci doğumda iki ay, ikinci doğumda dört ay, sonraki doğumlarda ise altı ay süreyle günlük çalışma süresinin yarısı kadar çalışabilir. Çocuğun doğumunda bu süreler birer ay ilave edilir. Çocuğun engelli doğması veya doğumdan sonraki on iki ay içinde çocuğun engellilik durumunun tespiti hâllerinde bu süreler on iki ay olarak uygulanır. Üç yaşını doldurmuş bir çocuğu eşiyle birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşleri de, istekleri üzerine (A) fıkrası uyarınca verilen sekiz haftalık iznin bitiminden itibaren bu haktan aynı esaslar çerçevesinde yararlanır. Memurun çalışacağı süreler ilgili kurum tarafından belirlenir."

¹⁰³ Güzel vd., a.g.e., s. 512

¹⁰⁴ Güzel vd., a.g.e., s. 512

¹⁰⁵ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 42

¹⁰⁶ Bağımsız çalışanlar bakımından, sigortalının çalışmadığının kabulü ve bu nedenle geçici iş göremezlik ödeneğinin verilmesine karşın, çalışılmadığı Kurumca da kabul edilmiş olan bu süreye ilişkin borçlanma hakkının tanınmaması olmasının eşitlik ilkesine aykırı olduğu yönündeki görüş için bkz. Özer, a.g.e., s. 1150

herhangi bir sayı sınırlaması bulunmamaktadır. Başka bir anlatımla, sigortalı kadın, yaptığı her doğum nedeniyle, doğumdan önce ve sonra söz konusu olan izin haklarını ve ücretsiz izin hakkını kullanabilecek ve tüm bu süreleri herhangi bir sayı sınırı olmaksızın borçlanabilecektir¹⁰⁷.

2.1.1.2 Doğum Tarihinden Sonra Geçen İki Yıl

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendinde 6552 sayılı Kanunla değişiklik yapılmış ve söz konusu değişiklik 11.09.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Buna göre; 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki sigortalı kadının en fazla üç defa olacak şekilde ve her doğum için doğumdan sonraki iki yıllık süreyi geçmemek üzere, bu sürelerde uzun vadeli sigorta kolları bakımından sigortalı sayılmaması ve çocuklarının hayatta olması koşuluyla, talep ettiği süreleri borçlanması mümkündür.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü'nün Sigortalılık İşlemleri konulu, 22/02/2013 tarih ve 2013/11 sayılı Genelgesi uyarınca, 17/10/1983 tarih ve 2925 sayılı Kanuna tabi sigortalıların bu kapsamdaki süreleri 5510 sayılı Kanun geçici m. 1 uyarınca m. 4/1-(a) kapsamında kabul edildiğinden, Kanun m. 41/1-(a) bendindeki koşulları sağlayan fakat Kanun m. 4/1-(a), (b) veya (c) bendine tabi çalışması olmayan 2925 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalıların doğum borçlanması yapması mümkündür.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, 506 sayılı Kanun geçici m. 20 kapsamındaki sandıklarda çalışması bulunan ve bu çalışma bittikten sonra doğum yapanlardan, daha sonra Kanun m. 4/1-(a), (b) ve (c) kapsamında çalışması bulunan kadınların doğum borçlanması yapmaları mümkündür. Bunlardan, daha sonra Kanun m. 4/1-(a), (b) ve (c) kapsamında çalışması bulunmayanların ise 5510 sayılı Kanun m. 41 hükmünde belirtilen anlamda sigortalılık statüleri bulunmadığından, doğum borçlanması yapmaları mümkün değildir.

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendinde, iki yıllık sürenin doğum tarihinden itibaren hesaplanacağı açık bir şekilde düzenlenmiştir. Borçlanmaya konu sürelerin çakışması halinde, aynı süre için bir kez borçlanma yapılabilecektir. Bu nedenle, doğum borçlanması yapılabilecek iki yıllık süre ile ilgili kanunlar uyarınca verilen ücretsiz doğum veya analık izni sürelerinin birlikte borçlanması durumunda, çakışan süreler için bir kez borçlanma yapılacaktır¹⁰⁸.

Kanun her bir doğum için en çok iki yıllık sürenin borçlanılabileceğini öngörmektedir, bu da iki yıldan daha kısa bir sürenin de borçlanılabileceğini göstermektedir¹⁰⁹. Bu süre kişinin isteğine

¹⁰⁷ Özkaraca, a.g.e., s. 507

¹⁰⁸ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 44

¹⁰⁹ Tuncay, Doğum İzni, s. 1022

bağlıdır ancak doğumlar arasındaki sürenin iki yıldan az olması durumunda, doğumdan sonra borçlanılacak süre de iki yıldan az olacaktır¹¹⁰.

2.1.1.2.1. Borçlanılabilecek Doğum Sayısı

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendi değişmeden önce, sadece 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) kapsamındaki kadınların, en fazla iki defa olacak şekilde doğumdan sonra geçen en fazla iki yıllık süreyi borçlanmalarına olanak tanınırken¹¹¹, ilgili maddede 10/09/2014 tarih ve 6552 sayılı Kanun m. 43 ile yapılan değişiklikle, söz konusu borçlanma olanağı genişletilerek, aynı Kanun m. 4/1-(a), (b) ve (c) kapsamındaki kadının, en fazla üç defa olacak şekilde ve doğumdan sonra geçen en fazla iki yıllık süreyi borçlanmalarına olanak tanınmıştır¹¹².

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) gereğince 2008 yılı Ekim ayı başından, maddedeki değişikliğin yürürlüğe girdiği 10.09.2014 tarihi arasındaki başvurularda, sigortalılık başlangıcından sonraki en fazla iki doğum için, her bir doğumdan sonra geçen iki yıllık sürenin, bu süre içinde prim ödenmemesi ve çocuklarının yaşaması koşuluna bağlı olarak borçlandırılması mümkündür. Bu bağlamda, 11.09.2014 tarihinden itibaren yapılacak başvurularda ise üç doğumun borçlandırılması mümkün hale gelmiştir.

Genelgeye göre, 11.09.2014 tarihinden önce başvurduğu halde 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendindeki koşulları yerine getirmediği için başvurusu reddedilenlerden 6552 sayılı Kanundan yararlanmak isteyenlerin başvurması halinde doğum borçlanması işlemleri yeni talepleri esas alınarak sonuçlandırılmaktadır.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, birden fazla doğumunu borçlanmak isteyenlerin istedikleri doğumları veya yine istekleri üzerine en fazla borçlanılacak süreye olanak tanıyan doğumları borçlandırılmaktadır.

Yine 2013/11 sayılı Genelgeye göre, kadın sigortalının iki yaşını doldurmamış herhangi bir çocuğu (en fazla üç çocuk) eşiyle birlikte veya münferit olarak evlat edinmesi halinde evlat edinilen çocuklar için de doğum borçlanması yapılabilecektir.

¹¹⁰ Tuncay, Doğum İzni, s. 1022

¹¹¹ 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) bendine tabi kadın sigortalılara borçlanma hakkının verilmemesinin doğru olduğu, zira bağımsız çalışan kadın sigortalının doğum sebebiyle prim ödeme olanağından yoksun olduğunun söylenemeyeceği yönündeki görüş için bkz. Şakar, Sosyal Sigortalar Uygulaması, s. 336

¹¹² Murat Uğur, "Çalışma Yaşamında Kadınlara Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa Göre Sağlanan Haklar", *Sicil İş Hukuku Dergisi*, (32), 2014, s. 195

Bu sigortalılar için doğum borçlanmasına konu olacak süre, “Evlat Edinme Öncesi Geçici Bakım Sözleşmesi”nin onay tarihinden başlamakta ve çocuğun doğum tarihinden sonra geçen iki yıllık süreyi aşmamak koşuluyla borçlandırılmaktadır.

Bunun dışında, dava yoluyla evlat edinenlerin doğum borçlanması yapmak istemesi halinde, buna dair kesinleşmiş mahkeme kararında belirtilen evlat edinme tarihi, eğer kararda çocuğun doğumdan itibaren evlat edinen tarafından bakılmakta olduğu belirtilmişse çocuğun doğum tarihi borçlanma başlangıcı olarak dikkate alınmakta, kararda bu hususlara ilişkin bir belirleme yok ise borçlanmanın başlangıcı mahkeme karar tarihi olarak dikkate alınmaktadır.

2.1.1.2.2. Borçlanılacak Sürelerde Uzun Vadeli Sigorta Kolları Açısından Sigortalı Sayılmama

Doğum borçlanması talebinde bulunan sigortalıların doğum yaptığı tarihten sonra adına sigorta primi bildirilmiş süreler doğum borçlanması hesabında dikkate alınmamaktadır. Doğumdan sonra geçen iki yıllık süre içinde sigortalı adına, isteğe bağlı sigorta primi de dâhil olmak üzere, prim bildirilmiş ise doğum borçlanması prim bildirilmeyen süreler için yapılmaktadır¹¹³.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, kısmi süreli ya da çağrı üstüne çalışan kişilerle ilgili ay içinde ev hizmetlerinde otuz günden daha az çalışanlar ve uzman veya usta öğreticilerin doğum borçlanması talepleri, zorunlu sigortalılık süresi dışındaki süreler dikkate alınarak değerlendirilmektedir.

2.1.1.2.3. Çocuğun Yaşamasi

Doğum borçlanması yapılacak sürede çocuğun vefat etmesi halinde ise vefat tarihine kadar olan süreler borçlandırılmaktadır¹¹⁴. Bu bağlamda, doğum borçlanması yapılabilmesi için, borçlanılacak sürelerde çocuğun yaşamış olması gerekmektedir¹¹⁵.

2.1.2. Borçlanmaya Özgü Durumlar

2.1.2.1. Doğum Esnasında Aktif Sigortalı Olma Koşulunun Aranmaması

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendindeki “sigortalı kadın” ifadesi, doğum sırasında kadının aktif sigortalı olması gerektiği anlamına gelmemektedir. Zira sözü edilen borçlanma hakkı, doğum

¹¹³ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 46

¹¹⁴ Müjdat Şakar, “Kadının Sosyal Güvenliği Yok!”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, (27), 2012, s. 183; Emin Ediyam, “İş ve Sosyal Güvenlik Mevzuatında Kadınlara Sağlanan Haklar”, *İş ve Sosyal Güvenlik*, 2013

¹¹⁵ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 46

nedeniyle çalışamayan kadınlara tanınmıştır. Bu nedenle, doğum, aktif sigortalı olunmayan dönemde meydana gelse dahi, borçlanma hakkından yararlanılabilecektir. Kanundaki ifadeden anlaşılması gereken, kadının, doğumdan önce zorunlu sigortalılık tescilinin yapılmış olmasıdır¹¹⁶.

2.1.2.2. Borçlanma Talep Tarihinde Sigortalı Olma Koşulunun Aranmaması

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendi uyarınca borçlanma yapabilmek için; doğumdan önce 5510 sayılı Kanun veya mülga sosyal güvenlik kanunları (506, 5434, 1479, 2925 veya 2926 sayılı Kanun) kapsamında sigortalı olarak tescil edilmiş olmak gerekmekte olup, sigortalının kendisi tarafından yapılan başvurularda borçlanma talep tarihinde, hak sahiplerince yapılan başvurularda ise sigortalının ölüm tarihinde aktif sigortalı olma koşulu aranmamaktadır¹¹⁷.

2.1.2.3. Sigortalılık Tescilinden Önce Gerçekleşen Doğumlar Sebebiyle Borçlanma Yapılamaması

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendi uyarınca doğum borçlanması yapılabilmesi için; sigortalı olarak tescil edildikten sonra doğumun gerçekleşmiş olması gerekmektedir¹¹⁸. Hükmün uygulanmaya başladığı ilk zamanlarda tartışmalara neden olan bu durum Yargıtay kararları ile netleştirilmiş; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18.05.2011 tarih ve 2011/10-311 Esas - 2011/322 Karar sayılı kararıyla, 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendinde yer alan, kanunları gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni sürelerinin borçlanması olanağının doğal olarak daha önce sigortalı olmayı gerektirdiği, doğum tarihinden sonra geçen iki yıllık sürenin borçlanması olanağının ise (6552 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önceki düzenlemeye istinaden) doğrudan ve sadece 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) kapsamındaki sigortalı kadına tanındığı ve bu kapsamdaki sigortalı kadının borçlanacağı sürenin doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmayacağı süre olarak tanımlandığı, dolayısıyla bu olanaktan yararlanabilmek için geçmişte hizmet akdine dayalı olarak zorunlu sigortalılık tescilinin yapılmış olmasının gerektiği açıklığa kavuşturulmuştur.

İlk defa sigortalı olunan tarihten önceki doğumlar nedeniyle borçlanma yapıp yapılamayacağı hususu Yargıtay kararları ile netleştirilmişse de öğretilerde bu husus tartışmalıdır. Öğretilerde Şakar, doğum borçlanmasını askerlik borçlanmasıyla paralel düşünmek gerektiğini, bu doğrultuda sigorta başlangıcından önceki askerlik süreleri bile borçlanılabiliyor ve sigortalılık

¹¹⁶ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 56

¹¹⁷ Süleyman Tunçay ve Ahmet Aras, **Sosyal Güvenlik Sistemimizde Son Düzenlemelerle Hizmet Borçlanmaları**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 220

¹¹⁸ Kadir Arıcı, “5510 Sayılı Kanun’un Yürürlük Tarihinden Önceki Dönemde Doğum Borçlanması Yapan Kadın Sigortalılar (4A) da Doğum Borçlanması Yapabilirler”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (19), 2010, s. 163. Sigortalı olarak tescil edilmiş olma koşulunun, doğumdan önce gerçekleşmesinin zorunlu olmadığı kabul edilip, bu koşulun borçlanma talep tarihinde mevcudiyeti ile yetinilmesi durumunda, tescilden önceki doğumlar nedeniyle borçlanmanın mümkün olabileceği yönündeki görüş için bkz. Özkaraca, a.g.e., s. 523

süresinin başlangıcını borçlanılan süre kadar geriye götürerek hem sigortalılık süresini hem de prim ödeme gün sayısını arttırıyorsa doğum borçlanmasında da aynı esasın uygulanması gerektiğini belirtmiştir¹¹⁹. Öğretide Ocak tarafından Şakar'ın bu görüşü isabetli bulunarak, kanun hükmü lafzı ve ruhuyla birlikte ele alındığında, tescilden önceki doğumların da borçlanılabileceğinin anlaşıldığı belirtilmiştir¹²⁰. Öğretide Özer ise doğum borçlanması yapabilmek için diğer borçlanmalardan farklı olarak, kadının doğumdan önce sigortalı olması gerektiği görüşündedir¹²¹.

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendinde 6552 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) ve (c) bentleri kapsamındaki sigortalı kadının da doğum tarihinden sonra geçen iki yıllık süreyi borçlanabilmesine olanak tanınmış olmakla birlikte, bu kapsamdaki kadın sigortalının borçlanma işleminin yapılabilmesi için doğumdan önce sigortalı olarak tescil edilmesi gerektiği (11.12.2014 tarih ve 2014/32 sayılı Genelge ile değişik) 2013/11 sayılı Genelgede belirtilmiştir.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, sigortalı olarak tescil edilmiş olmasına rağmen adına prim ödemesi bulunmayan kişi borçlanma yapamayacaktır. Zira 5510 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinde sigortalı, uzun ve/veya kısa vadeli sigorta kolları bakımından kendi adına prim ödemesi gereken veya adına prim ödenmesi gereken kişi olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla sigortalılık niteliğinin kazanılması için prim ödenmesi zorunludur. Bu bakımdan, borçlanma yapılabilmesi için işe giriş bildirgesinin verilmesi ve sigortalı olarak tescil edilmiş olmak yeterli olmayıp, en az bir gün dahi olsa malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmiş olması gereklidir¹²².

2.2. Askerlik Borçlanması

Ülkemizde askerlik, erkekler için mecburi bir hizmettir. Bu hizmetin yerine getirildiği dönemde, başka bir çalışma ilişkisi devam edemeyeceğinden bu dönemdeki sosyal güvenlik haklarının korunması için, askerlikte geçen sürelerin borçlanılarak, sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısına eklenmesi olanağı tanınmıştır¹²³.

Askerlik borçlanması, sosyal güvenlik sistemimize ilk kez 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa 545 sayılı Kanunla eklenen bir madde ile girmiş, daha sonra sırasıyla 506 ve 1479 sayılı

¹¹⁹ Şakar, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, s. 337

¹²⁰ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 48

¹²¹ Özer, a.g.e., s. 1155

¹²² Saim Ocak, "Hizmet Borçlanmalarında Talep Tarihindeki Statünün Borçlanılan Sürelere Etkisi", **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (20), 2010, s. 156

¹²³ Tunçay ve Aras, a.g.e., s. 191

Kanunlarda da askerlik borçlanmasına yer verilmiştir¹²⁴. Son olarak 5510 sayılı Kanunun 41'inci maddesinde, diğer borçlanma türleri ile birlikte askerlik borçlanması da düzenlenmiştir.

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(b) bendi uyarınca yapılacak askerlik borçlanmasının esasları mülga 1111 sayılı Askerlik Kanunu, mülga 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanunu ve 26.06.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7179 sayılı Askerlik Kanunu hükümleri dikkate alınarak belirlenmektedir. 7179 sayılı Kanun 26.06.2019 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 1111 sayılı Kanun ile 1076 sayılı Kanunu yürürlükten kaldırmıştır. Aşağıdaki bölümde borçlanılabilecek süreler 7179 sayılı Kanun hükümleri esas alınarak aktarılmaya çalışılacak ise de kural olarak her kanun yürürlükte olduğu dönemde gerçekleşen fiil ve işlemlere uygulandığından, askerlik borçlanmasına konu olan süreler dikkate alınarak, ilgili dönemde yürürlükte bulunan 1111 sayılı Kanun ve 1076 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmaya devam ettiğini de ayrıca belirtmek gerekir.

2.2.1. Borçlanılabilecek Süreler

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(b) bendine göre; er veya erbaş olarak silahaltında yahut yedek subay ve yedek astsubay okulunda geçen süreler borçlanılabilecektir. Borçlanılacak süre, askerliğini er veya erbaş olarak tamamlayanlar için askerlik süresinin tamamı, yedek subay veya yedek astsubay olarak tamamlayanlar içinse sadece yedek subay/astsubay okulunda geçen süredir¹²⁵.

Er, erbaş, yedek subay ve yedek astsubay kavramları, 25.06.2019 tarih ve 7179 sayılı Askerlik Kanununun 3 üncü maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre, ihtiyaçları Devlet tarafından karşılanan rütbesiz askere er, ihtiyaçları Devlet tarafından karşılanan onbaşı ve çavuş rütbesindeki askere erbaş, yedek subay adaylarından öğrenimini bitirdikten sonra asteğmen olarak nasbedilen kişilere yedek subay, yedek astsubay adaylarından öğrenimini bitirdikten sonra astsubay astçavuş olarak nasbedilen kişilere ise yedek astsubay denilmektedir.

7179 sayılı Kanunla birlikte yedek astsubaylık kavramı da askerlik sistemimize girmiş, bu doğrultuda olmak üzere 7179 sayılı Kanunun 62 nci maddesiyle 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(b) bendine yedek astsubay ibaresi eklenerek, yedek astsubay okulunda geçen sürelerin borçlanılabilmesi olanağı tanınmıştır.

¹²⁴ Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 514

¹²⁵ Alper, **Sosyal Sigortalar**, s. 452. Askerlik hizmetini yedek subay/astsubay olarak yapanların sadece yedek subay/astsubay okulunda geçen süreleri borçlanabilmelerinin sebebinin, yedek subay/astsubay okulundan sonra yedek subay/astsubay olarak askerlik hizmetini yaptıkları süre içinde 5434 sayılı Kanun (veya 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi sigortalı olmalarından kaynaklandığı yönündeki açıklama için bkz. Baybora, a.g.e., s. 19

Askerlik hizmeti askere ilk sevk sırasında verilen sevk belgesinde yazılı sevk tarihinde başlayıp terhis tarihinde son bulduğundan, borçlanılabilecek süreler de askere sevk ve askerden terhis olunan tarihler arasında geçen (yedek subay/astsubaylar için yedek subay/astsubay okulundan sonraki süreler hariç) tüm süreyi kapsar¹²⁶.

Askerlik hizmetinden sayılan süreler, 7179 sayılı Kanunun 28, 29 ve 31'inci maddelerinde belirtilmiş olup, bu sürelerin borçlanması da mümkündür. 7179 sayılı Kanunun 28'inci maddesinde erbaş ve erlere izin verilecek durumlar ile bu izin sürelerinin askerlik hizmetinden sayılacağı; 29'uncu maddesinde sağlık izin süreleri olan hava değişimi, istirahat ve sıhhi izin sürelerinin hangi kısmının askerlik hizmetinden sayılacağı¹²⁷; 31'inci maddesinde ise askerlik hizmetinden sayılan diğer süreler ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Askerlik hizmetinden sayılan sürelerin dışında kalan süreler ile 7179 sayılı Kanunun 32'nci maddesinde sayılan süreler askerlik hizmetinden sayılmadığı için bu süreler borçlanılamamaktadır. Yine askerlik yapmayanlar ve askerlikten muaf tutulanların da askerlik borçlanması yapması mümkün değildir¹²⁸.

7179 sayılı Kanunun 5'inci maddesinde, askerlik yükümlülüğünü erbaş veya er olarak yapanlardan istekli olan ve maddede belirtilen diğer koşulları taşıyan kişilerin, terhise hak kazandıkları tarihten itibaren altı ay süreyle sınırlı olarak askerlik hizmetine devam edecekleri ve bu kişilere 257 sayılı Er ve Erbaş Harçlıkları Kanunu hükümleri uyarınca net asgari ücretten az olmamak üzere harçlık ödeneceği hüküm altına alınmıştır. 257 sayılı Kanuna göre ödenecek harçlıklar ücret niteliği taşımadığı için bu harçlıklardan uzun vadeli sigorta kolları primi kesilmeyeceğinden, 7179 sayılı Kanun m. 5/3 fıkrası uyarınca askerlik hizmetine devam eden erbaş ve erlerin, askerlik hizmetine devam ettikleri altı aylık süreyi de borçlanabilecekleri kanaatindeyiz.

Askerlik borçlanmasının amacı, kamu hukukuna dayanan bir yükümlülük nedeniyle ve zorunlu olarak çalışılmayan sürelerin, uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlara hak kazanma açısından değerlendirilmesinin sağlanmasıdır¹²⁹. Dolayısıyla, fiilen silahaltında geçmeyen bedelli askerlik süresinin borçlanması mümkün değildir. Aksi durumda, sigortalı aynı süreyi iki kez değerlendirmiş olacaktır ki bunun kabulü mümkün değildir¹³⁰. Ancak 7179 sayılı Kanunun 9'uncu maddesinde, bedelli askerlik hizmetinin yerine getirilmiş sayılması için bir aylık temel

¹²⁶ Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 514

¹²⁷ Askerin bu süreyi kendi işinde veya başka bir işte çalışarak değerlendirmesinin mümkün olduğu, bu sürenin fiilen silah altında geçen sürelerden olmadığı, bu nedenle askerlik borçlanması yoluyla sigortalı hizmet sayılmaması gerektiği yönündeki görüş için bkz. Yürekli, a.g.e., s. 527

¹²⁸ Tuncay ve Aras, a.g.e., s. 191

¹²⁹ Baybora, a.g.e., s. 21

¹³⁰ Yürekli, a.g.e., s. 528

askerlik eğitiminin tamamlanması gerektiği hüküm altına alındığından, bir aylık eğitim süresinin askerlik borçlanmasına konu olabileceği söylenebilir¹³¹.

7179 sayılı Kanunun 10'uncu maddesinde öğretmenlerin askerlik hizmetine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Buna göre, temel askerlik eğitiminin tamamlanmasından sonra Milli Eğitim Bakanlığı emrine verilerek öğretmen olarak görev yapan yükümlülere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından aylık ödeneceği belirtilmiş olduğundan, bu kişiler tarafından sadece temel askerlik eğitimi sürelerinin borçlanılabilmesi mümkündür.

Doktorların askerlik hizmetine ilişkin olarak 7179 sayılı Kanunun 13'üncü maddesinde de benzer bir düzenleme mevcuttur. Buna göre, maddedeki koşulları sağlayan doktorlar temel askerlik eğitiminin tamamlanmasından sonra Devlet hizmeti yükümlülüğünü yapmak üzere Sağlık Bakanlığı emrine verilerek bu yükümlülüğü yerine getirinceye kadar geçici terhis edildiklerinden, askerlik hizmetini bu şekilde yerine getirenlerin sadece temel askerlik eğitimi sürelerini borçlanabilmeleri mümkündür.

Askeri liseleri tamamlayarak harp okuluna giden veya Türk Silahlı Kuvvetleri hesabına yüksekokullara devam eden kişilerden, kendi isteği olmaksızın bu okullardan ayrılanların, yalnızca harp okulu veya yüksekokulda geçen süreleri borçlandırılmakta ancak bu süreler emsallerinin tabi olduğu askerlik süresi ile sınırlandırılmaktadır.

Göçmen olarak Türkiye'ye gelip Türk vatandaşlığına geçenlerin, geldikleri ülkede yaptıkları askerlik hizmetine ilişkin süreleri de borçlanabilmesi mümkündür¹³². Ancak 2013/11 sayılı Genelgede, Türk vatandaşlığına geçenlerden sadece zorunlu göçe tabi tutulan Türk soyluların bu olanaktan yararlanabileceği belirtilmiştir. Buna göre, bu kişilerden, Türk vatandaşlığına geçtikleri sırada yirmi iki yaşını dolduranlar, geldikleri ülkede yerine getirdikleri askerlik yükümlülüğüne ilişkin sürelerini belgeyle kanıtladıkları takdirde belgedeki süre, belgede süre belirtilmediği ya da belgedeki süre Türkiye'de bulunan emsalleri için geçerli süreden çok olduğu takdirde emsallerinin süresi kadar borçlandırılmaktadır.

Türk vatandaşı olarak askerlik yaptıktan sonra Türk vatandaşlığından çıkan kişilerin, askerlik hizmetine ilişkin sürelerini borçlanmaları mümkündür.

7179 sayılı Kanunun 39'uncu maddesinde, ülkemiz tarafından tanınan yabancı ülkelere, çalışma iznine sahip olarak işçi, işveren, meslek ya da sanat mensubu sıfatını taşıyanlar ile yabancı bandıralı gemilerde gemi adamı olarak çalışan ve maddede belirtilen diğer koşulları taşıyan

¹³¹ Yürekli, a.g.e., s. 533

¹³² Sözer, **Sosyal Sigorta**, s. 95; Emre Esen, "Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, 29 (0), 2009, s. 162

kişilerin, uzaktan eğitim almaları ve döviz cinsinden belirlenen bedeli ödemeleri halinde askerlik hizmetini yerine getirmiş sayılacakları belirtilmiştir. Dövizle askerlik yapanlar fiilen silahaltına alınmadıklarından, askerlik sürelerini borçlanamayacaklardır.

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) bendine tabi sigortalılardan, askerlik yaptıkları sırada bu sigortalılıkları devam eden kişilerin askerlik borçlanması yapmaları mümkün değildir.

2.2.2. Borçlanma Koşulları

İlk koşul; askerlik borçlanması yapacak kişinin, sigortalı olarak tescil edilmiş olmasıdır. Bizzat sigortalı başvuracak olursa borçlanma talep tarihinde, sigortalının hak sahipleri tarafından başvurulacak olursa sigortalının öldüğü tarihte aktif sigortalı olarak çalışma koşulu aranmamakta, 5510 sayılı Kanun veya mülga sosyal güvenlik kanunları (506, 5434, 1479, 2925 veya 2926 sayılı Kanun) kapsamında sigortalı olarak tescil edilmiş olmak yeterli kabul edilmektedir.

İkinci koşul; sigortalının, askerlik yükümlülüğünü, sigortalılık niteliğini kazanmadan önce veya kazandıktan sonra yerine getirmesidir¹³³.

Üçüncü koşul, Sosyal Güvenlik Kurumuna yazılı başvuruda bulunulmasıdır. Gerek sigortalılar ve gerekse ölümü halinde hak sahipleri açısından, başvuru için bir süre sınırı bulunmamaktadır¹³⁴.

Dördüncü koşul; 5510 sayılı Kanun m. 41/1 uyarınca hesaplanacak borçlanma tutarının, tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde ödenmesidir¹³⁵. Bir ay içinde ödeme yapılmazsa, yeni başvuru koşulu aranmaktadır.

2.3. Diğer Borçlanmalar

5510 sayılı Kanun m. 41 hükmünde ayrıntılı olarak düzenlenen ve uygulamada sıklıkla karşılaşılan doğum ve askerlik borçlanmasının dışında kalan borçlanma türleri bu başlık altında ayrı ayrı incelenecektir.

¹³³ Baybora, a.g.e., s. 19

¹³⁴ Tunçomağ, a.g.e., s. 237; Alper, **Sosyal Sigortalar**, s. 453

¹³⁵ Askerlik borçlanmasında, borçlanma primlerinin tümünün sigortalının kendisi tarafından ödenmesinin ILO'nun tavsiye kararlarına aykırı düştüğü, bu kararlarda söz konusu primlerin Devletçe ödenmesinin öngörüldüğü, askerliğin devlet tarafından zorunlu tutulması nedeniyle bu primlerin (hiç olmazsa işveren payının) Milli Savunma Bakanlığı bütçesinden bizzat Devlet tarafından ödenmesi gerektiği yönündeki görüş için bkz. Müjdat Şakar, **İşçi Emeklilerinin Sosyal Güvenlik Sorunları Tebliğler - Yorumlar**, Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti, Ankara, 1991, s. 112; Şakar, Hizmet Borçlanması, s. 704; Zorunlu askerlik hizmetini yapanların priminin Devlet tarafından ödenerek sigortalı sayılmalarının çok yönlü olumlu etkileri olacağı, bu primlerin ödenmesinin Devletin yükünü artırmayacağı yönündeki görüş için bkz. Alper, Askerlik Borçlanması, s. 15-16

Genel borçlanma hükmü niteliğindeki 41'inci madde dışında, Kanunun diğer maddelerinde de çeşitli borçlanma türlerine yer verildiğinden bu borçlanmalar madde bazında ayrıca incelenecektir.

5510 sayılı Kanun kapsamında yapılacak borçlanmalara ilişkin usul ve esaslar ile borçlanmanın hüküm ve sonuçları ise iki ayrı başlıkta incelenecek, bu başlıklarda her bir borçlanma yönünden ayrıca açıklama yapılacaktır.

2.3.1. 41'inci Maddeye Göre Yapılacak Borçlanmalar

Maddenin (a) ve (b) bentlerinde düzenlenen doğum ve askerlik borçlanmalarına ayrıca değinilmiş olduğundan, bunlar dışında kalan borçlanma türleri, maddede düzenlendikleri bent sırası dikkate alınarak ayrı ayrı incelenecektir.

2.3.1.1. Personel Mevzuatına Göre Aylıksız İzin Sürelerinin Borçlanması

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamında olanların, personel mevzuatına göre aylıksız izin sürelerini borçlanmaları mümkündür.

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) kapsamındakilerin ise 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendi uyarınca ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri dışındaki diğer ücretsiz izin sürelerini borçlanmaları olanağı bulunmamaktadır¹³⁶.

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamındakilerin aylıksız izin süreleri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 108'inci maddesinde belirlenmiştir¹³⁷. Bu Kanunun 104'üncü maddesinde düzenlenen mazeret izni ile 105'inci maddesinde düzenlenen hastalık ve refakat izni sürelerinde memurun mali haklarının korunacağı belirtilmiş olup, bu sürelerle ilişkin primler ödeneceği için bunların borçlanması mümkün değildir¹³⁸. Kanunun 108 inci maddesi gereğince, m. 104 ve 105 uyarınca verilen izin sürelerinin bitiminden itibaren verilen aylıksız izin sürelerinin ise borçlanması mümkündür.

657 sayılı Kanunun 72'inci maddesi uyarınca yer değiştirme suretiyle atanan, 77'inci maddesi uyarınca yabancı memleketlerin resmi kurumları veya uluslararası kuruluşlarda görev alan, 78 ve 79'uncu maddeleri uyarınca mesleklerine ait hizmetlerde yetiştirilmek, eğitilmek,

¹³⁶ Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 515

¹³⁷ Uşan, a.g.e., s. 251

¹³⁸ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 64

bilgilerini artırmak veya staj yapmak üzere dış memleketlere gönderilen memura verilen aylıksız izin sürelerinin de borçlanması mümkündür¹³⁹.

Aylıksız izin süreleri 657 sayılı Kanun dışındaki diğer personel kanunlarında da (örneğin 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu m. 6 ve 39) düzenlenmiş olup, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamındaki sigortalılardan personel mevzuatı gereği aylıksız izin alanların aylıksız izin sürelerini borçlanmaları mümkündür¹⁴⁰.

2013/11 sayılı Genelgede, borçlanma talebinde buldukları sırada veya talepten önce son kez 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) ve (b) bendine tabi olanların bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 5434 sayılı Kanun kapsamında buldukları sırada kullandıkları ücretsiz izin sürelerinin de 5510 sayılı Kanun m. 41 uyarınca borçlandırılacağı belirtilmiştir.

2.3.1.2. Doktora veya Tıpta Uzmanlık Öğrenimi Sürelerinin Borçlanması

5510 sayılı Kanuna göre sigortalı sayılanların, doktora veya tıpta uzmanlık öğrenimi için yurt içinde veya yurt dışında sigortalı olmaksızın geçirdikleri süreleri 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(d) bendi uyarınca borçlanmaları mümkündür. Bu hükme göre borçlanma yapabilmek için borçlananın, doktora veya tıpta uzmanlık öğrenimi sırasında sigortalı olmaması gerekli ve yeterlidir.

Kanunda normal öğrenim sürelerinden söz edildiği için, normal öğrenim süresinin dışındaki süreler için borçlanma yapılamayacaktır¹⁴¹. Öte yandan, Kanun hükmünde yer verilmediği için yüksek lisans öğrenimi sırasında sigortasız olarak geçirilen sürelerin borçlanması da mümkün değildir¹⁴².

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, Milli Eğitim Bakanlığınca 08.04.1929 tarih ve 1416 sayılı Kanuna dayanılarak yurt dışına doktora öğrenimi için gönderilen kişilerin önceden planlanan öğrenim süreleri çeşitli nedenlerle uzatılacak olursa, Türkiye'deki normal öğrenim süresini aşmayacak şekilde, bu uzatılan süreler de borçlanmaya konu edilebilecektir.

2.3.1.3. Avukatlık Staj Sürelerinin Borçlanması

19.03.1969 tarih ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu hükümleri uyarınca stajyer avukatların, staj süresi boyunca stajyerlikle bağdaşmayan bazı işleri yapmaları yasaktır. Ancak kişinin avukatlık

¹³⁹ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 67

¹⁴⁰ Güzel vd., a.g.e., s. 516

¹⁴¹ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 72

¹⁴² Güzel vd., a.g.e., s. 517

stajı sırasında sigorta kapsamına girmeyen bu süreleri daha sonra 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(e) bendi uyarınca borçlanabilmesi mümkündür¹⁴³.

1136 sayılı Kanun m. 15/1 uyarınca toplam bir yıl olan avukatlık stajının ilk altı ayı mahkemelerde, kalan altı ayı da avukat yanında yapılmakta olup, sigortalı olmaksızın geçen bu sürelerin borçlanması mümkündür. Bahsi geçen bir yıllık normal staj süresini aşan, Avukatlık Kanunu m. 25 uyarınca uzatılan staj süresinin borçlanması mümkün değildir¹⁴⁴.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, avukatlık stajını tamamlamadığı halde sonradan borçlanma talebinde bulunan kişilerden, 1136 sayılı Kanun m. 4 hükmünde belirtilenlerin, avukatlık yapma hakkına sahip olup olmadıklarının tespiti için ilgili barolarla yazışma yapılarak, bu hakka sahip oldukları tespit edildikten sonra stajın tamamlanması koşulu aranmaksızın stajda geçen sürelerinin borçlandırılması mümkündür.

Avukatlık stajı sırasında sigortalı olarak prim ödendiğinin tespiti halinde, prim ödenen süreler dikkate alınmaksızın geri kalan staj süreleri borçlandırılmaktadır.

2.3.1.4. Tutukluluk veya Gözaltında Geçen Sürelerin Borçlanması

Sigortalı olduğu sırada herhangi bir suç isnadıyla tutuklanan veya gözaltına alınan kişilerden, yapılan yargılama sonucu beraat edenlerin, tutukluluk ya da gözaltında geçmiş sürelerini 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(f) bendi uyarınca borçlanmaları mümkündür. Sigortalılığın mevcut olmadığı zaman diliminde gerçekleşen ya da mahkûmiyetle sonuçlanmış olan tutukluluk veya gözaltı süreleri ise borçlandırılmayacaktır¹⁴⁵.

Bu hüküm esasen sadece 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) ve (b) kapsamında sigortalı olanlar için geçerlidir. Zira 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamındaki sigortalıların tutuklulukta veya gözaltında geçirdikleri süreleri 5510 sayılı Kanun m. 45 uyarınca değerlendirileceğinden, ayrıca borçlandırılmayacaktır¹⁴⁶. 5510 sayılı Kanunun 45 inci maddesinde, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamında olup da görevinden uzaklaştırılan, görevi ile ilgili olan ya da olmayan bir suç isnadıyla tutuklanan veya gözaltına alınan kişilerin sonradan görevlerine iade edilmeleri halinde, tutukluluk veya gözaltında geçen sürelerinin sigortalılık süresinden sayılacağı ve primlerinin kurumlarınca ödeneceği belirtilmiştir¹⁴⁷.

¹⁴³ Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 516

¹⁴⁴ Güzel vd., a.g.e., s. 517

¹⁴⁵ Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 516; Bulut, a.g.e., s. 241

¹⁴⁶ Güzel vd., a.g.e., s. 517

¹⁴⁷ Güzel vd., a.g.e., s. 517; Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 516

2.3.1.5. Grev ve Lokavtta Geçen Sürelerin Borçlanması

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(g) bendine göre, grev ya da lokavtta geçen sürelerin borçlanması mümkündür. İlk olarak 4958 sayılı Kanunla 506 sayılı Kanun m. 60/F bendine eklenen hükümlerle birlikte, 06.08.2003 tarihinden itibaren grev ve lokavtta geçen sürelerin borçlanması kabul edilmiştir¹⁴⁸.

18.10.2012 tarih ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununun 58 ve 59'uncu maddelerinde kanuni grev ve lokavt tanımlanmış olup, kanuni grev ve lokavt için aranan koşullar gerçekleşmeden yapılan grev ve lokavtın kanun dışı olduğu belirtilmiştir. 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(g) bendine göre borçlanılacak sürelerin de kanuni grev ve lokavta ilişkin olduğu açıktır¹⁴⁹.

6356 sayılı Kanun m. 67 uyarınca; kanuni greve katılan, katılmayan veya katılmaktan vazgeçtiği halde grevden dolayı çalıştırılmayan ve kanuni lokavta uğrayan işçilerin iş sözleşmeleri grev ve lokavt süresince askıda kalmakta ve bu dönem boyunca kendilerine işveren tarafından ücret ve sosyal yardımlar ödenmemektedir. Ücret ödenmediği için malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi de ödenmeyen bu sürelerin borçlanılarak prim ödeme gün sayısına eklenmesi mümkündür¹⁵⁰.

Sigortalının grev ve lokavtta geçen sürelerinin borçlanılarak prim ödeme gün sayısına eklenmesi olanağı, hem sendikaların grev hakkını daha kolay kullanmalarına olanak vermekte hem de sigortalının bir başka kanunla verilen hakkı kullanması dolayısıyla kayba uğraması önlenmiş olmaktadır¹⁵¹.

2.3.1.6. Hekimlerin Fahri Asistanlıkta Geçen Sürelerinin Borçlanması

Birçok üniversitede kadro bulunmamakla birlikte, doktorların fahri olarak asistanlık yaptıkları görülmektedir¹⁵². Fahri asistan olarak görev yapılan dönemde ücret alınmadığından sigorta primi de ödenmemektedir. Sigortalılığın kesintiye uğradığı bu süreler nedeniyle ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçların ortadan kaldırılabilmesi için 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(h) bendi uyarınca doktorların fahri asistan olarak görev yaptıkları süreleri borçlanmalarına olanak tanınmıştır.

¹⁴⁸ Güzel vd., a.g.e., s. 518; Şakar, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, s. 341

¹⁴⁹ Kuruca ve Özdamar, a.g.e., s. 137

¹⁵⁰ Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 517

¹⁵¹ Alper, **Sosyal Sigortalar**, s. 455

¹⁵² Uşan, a.g.e., s. 252

2.3.1.7. Seçim Kanunları Gereğince Görevinden İstifa Eden Kamu Görevlilerinin Açıkta Geçirdikleri Sürelerin Borçlanması

Seçim kanunları gereğince görevlerinden istifa edenlerin, istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden ay başına kadar açıkta geçirdikleri süreleri 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) bendi uyarınca borçlanmaları mümkündür.

10.06.1983 tarih ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 18'inci maddesinde sayılan kişilerin milletvekili adayı olabilmeleri için görevlerinden çekilmeleri zorunludur. Bu nedenle kesintiye uğrayan sosyal güvenlik haklarının telafî edilmesi için 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) bendindeki olanak ile seçilme hakkından yararlanma teşvik edilmekte ve sigortalılık açısından ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar ortadan kaldırılmış olmaktadır¹⁵³.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, seçim kanunları gereğince görevlerinden istifa edenlerin, istifa tarihinden seçim tarihini takip eden ay başına kadar açıkta geçirdikleri süreleri, seçim tarihinden önce göreve başlayanların ise istifa tarihiyle göreve başladıkları tarih arasındaki süreleri, seçimlerin yapılamaması veya ertelenmesi nedeniyle göreve başlayanların da istifa tarihiyle göreve başladıkları tarih arasında geçen süreleri borçlandırılmaktadır.

2.3.1.8. Kısmî Süreli İş Sözleşmesine Göre Çalışanların, Kısmî Süreli Çalıştıkları Aylara Ait Eksik Sürelerinin Borçlanması

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) bendine göre, bu bendin yürürlüğe girdiği 25.02.2011 tarihinden sonraki sürelerle ilişkin olmak üzere, 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların, kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik süreleri borçlanması mümkündür. Bu bent kapsamında borçlanılabilecek süreler açısından bir kısıtlamaya gidilerek, ilgili bendin yürürlüğe girdiği tarihten sonraki sürelerin borçlanılmasına olanak tanınmıştır. Bendin yürürlük tarihi 25.02.2011 olduğundan, bu tarihten önce kısmi süreli sözleşme ile çalışan kişilerin eksik sürelerini borçlanması mümkün değildir¹⁵⁴.

Söz konusu düzenleme, sadece 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalılara borçlanma olanağı tanıdığı, diğer Kanunlara göre kısmi süreli iş sözleşmesi çalışan kişilerin bu olanaktan yararlanmadığı gerekçesiyle haklı olarak eleştirilmiştir¹⁵⁵. Zira 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun kapsamındaki gazeteciler ile 854 sayılı Deniz İş Kanunu kapsamındaki gemi adamlarının da kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışmaları mümkündür. 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) bendindeki kısıtlama

¹⁵³ Güzel vd., a.g.e., s. 519

¹⁵⁴ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 79

¹⁵⁵ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 79

nedeniyle, 4857 sayılı Kanun dışındaki iş kanunları kapsamına giren ve kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışan kişilere bu hakkın tanınmaması çalışanlar arasında eşitsizlik yaratmaktadır.

5510 sayılı Kanun m. 50/2-(a) ve m. 51/3 uyarınca, ay içerisinde 30 günden az çalışan ya da tam gün çalışmayan sigortalılar, eksik kalan sürelerini isteğe bağlı sigortalı olarak tamamlama olanağına sahiptir. Geçmiş sürelerin isteğe bağlı sigorta yoluyla tamamlanması mümkün olmadığından, kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanlara eksik sürelerini borçlanma olanağı tanınmıştır¹⁵⁶. 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) bendi uyarınca yapılacak borçlanma ile kazanılan süreler, doğal olarak, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) kapsamında değerlendirilmektedir.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, kısmi süreli çalışılan aylara ilişkin çalışılmayan süreler 30 güne tamamlanarak borçlanma yapıldığından, 28, 29 ve 31 gün çeken aylardaki borçlanılacak süreler 30 güne tamamlanarak borçlanma süresi belirlenmektedir.

Kamu idarelerine ait işyerlerinde 4857 sayılı Kanuna istinaden belirli süreli iş sözleşmesi kapsamında çalıştırılan sigortalıların iş akitlerinin askıda beklediği dönemde sigortalı olarak çalışmaları mümkün olduğundan, bu sürelerin 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) bendine dayanılarak borçlanılması mümkün değildir.

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) bendine göre yapılacak borçlanmalarda borçlanma tutarı 5510 sayılı Kanun m. 82 uyarınca hesaplanmakta ise de ilgili ay içinde eksik kalan süreleri için %12 oranında genel sağlık sigortası primini önceden ödemiş olanların, bu süreleri ayrıca borçlanmaları halinde borçlanma tutarı %20 oranı dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

2.3.1.9. Yurt Dışında Resmi Öğrenci Olarak Geçen Öğrenim Sürelerinin Borçlanması

Sigortalı olmaksızın, 08.04.1929 tarih ve 1416 sayılı Kanuna dayanılarak yurt dışına gönderilmiş olan ve öğrenimini başarıyla tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönmüş olanlardan zorunlu hizmetini tamamlayanların, öğrenim sürelerinin 18 yaşın bitiminden sonrasına ilişkin kısmını 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(j) bendi uyarınca borçlanmaları mümkündür.

Bu kapsamdaki kişilerden, 5510 sayılı Kanunun yürürlüğünden önce 5434 sayılı Kanun kapsamında çalışan ve 5510 sayılı Kanun geçici m. 4 kapsamında çalışmaya devam edenler açısından ise 5510 sayılı Kanunun geçici 43'üncü maddesinde düzenleme yapılmış olup, bu düzenlemeye aşağıda ayrıca değinilecektir.

¹⁵⁶ Güzel vd., a.g.e., s. 520

2.3.2. Diğer Maddelere Göre Yapılacak Borçlanmalar

5510 sayılı Kanun m. 41 hükmü dışında düzenlenen borçlanma türleri, madde sıralamasına göre ayrıca incelenecektir.

2.3.2.1. 5510 Sayılı Kanunun 46'ncı Maddesine Göre

Yüksekokul veya fakültelerde kendi hesabına okuduktan sonra astsubay veya subaylığa atanan ya da yedek subay/astsubay olarak görev yaptıktan sonra subaylığa/astsubaylığa geçenler ile yüksekokul ve fakültelerde kendi hesabına okuduktan sonra, polis memuru veya komiser yardımcısı olarak atanan kişilerin başarılı öğrenim sürelerinin 5510 sayılı Kanun m. 46 uyarınca borçlandırılması mümkündür.

Yüksekokul veya fakültelerde kendi hesabına okurken Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığı hesabına okumaya devam edenlerin, kendi hesaplarına okudukları normal okul sürelerinin tamamının 5510 sayılı Kanunun 46'ncı maddesi uyarınca borçlandırılması mümkündür.

5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra, ilk defa bu Kanunun m. 4/1-(c) bendi kapsamındaki sigortalılar ve hak sahipleri 5510 sayılı Kanunun 46'ncı maddesindeki olanaktan yararlanmaktadır. 2013/11 sayılı Genelge uyarınca, bu kişilerden borçlanma talebinde bulunmaksızın ya da borçlanma işlemleri henüz sonuçlandırılmaksızın başka hizmet sınıfında çalışmaya başlayanlarla, borçlanma başvurusunda bulunmaksızın görevdeyken ölen sigortalıların hak sahiplerinin de borçlanma yapabileceği belirtilmişse de hak sahiplerinin borçlanmasında sigortalının görevde iken ölmesi koşulunun getirilmesi hak sahipleri açısından borçlanmayı sınırlamakta olup, bu sınırlamanın kaldırılması uygun olacaktır.

2.3.2.2. 5510 Sayılı Kanunun Ek 11'inci Maddesine Göre

29.01.2016 tarih ve 6663 sayılı Kanun m. 10 hükmüyle 657 sayılı Kanuna eklenen ek m. 43 ile doğum sonrası yarı zamanlı çalışma olanağı getirilmiştir. Bu hüküm uyarınca doğum veya evlat edinme sebebiyle yarı zamanlı çalışan ve bu nedenle fiili hizmet süreleriyle prim ödeme gün sayıları yarım hesaplanmış olan 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi sigortalıların, 6663 sayılı Kanun m. 30 hükmüyle 5510 sayılı Kanuna eklenen ek m. 11 uyarınca, eksik kalan süreleri borçlanmaları mümkündür.

2.3.2.3. 5510 Sayılı Kanunun Geçici 4'üncü Maddesine Göre

5510 sayılı Kanun geçici m. 4 hükmü oldukça kapsamlı bir düzenleme olduğundan, maddenin çeşitli fıkralarında yer alan borçlanma türleri fıkra sıralamasına göre ayrıca incelenecek, 5434 sayılı Kanunun ek 31'inci maddesi de bağlantısı nedeniyle bu başlıkta ele alınacaktır.

2.3.2.3.1. Onuncu Fıkra

5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla Polis Akademisinde veya yüksekokul ve fakültelerde Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumuş olan ya da bu fakülte ve yüksekokullarda kendi hesabına okurken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam edenlerden daha sonra Emniyet Hizmetleri Sınıfında 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendi kapsamında çalışanların, bu okullardaki başarılı eğitim süreleriyle 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 2008 yılı Ekim ayı başından önce üniversitelerin fakülte, yüksekokul ya da meslek yüksekokullarında kendi hesabına okuyup mezun olduktan sonra astsubay olarak atanmaların bu okullardaki başarılı eğitim sürelerinin tamamının, sigortalılar ya da hak sahipleri tarafından başvurulması üzerine borçlandırılması mümkündür.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinde Emniyet Hizmetleri Sınıfında görev yapmaktayken borçlanma talebinde bulunmaksızın ya da borçlanma işlemi sonuçlandırılmaksızın görevinden ayrılarak başka hizmet sınıflarında göreve başlayanlarla, borçlanma talebinde bulunmaksızın görevdeyken ölen sigortalıların hak sahiplerinin de borçlanma yapabileceği belirtilmişse de hak sahiplerinin borçlanmasında sigortalının görevde iken ölmesi koşulunun getirilmesi hak sahipleri açısından borçlanmayı sınırlamakta olup, bu sınırlamanın kaldırılması uygun olacaktır.

2.3.2.3.2. On Beşinci Fıkra

5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce 5434 sayılı Kanun kapsamında olup, bu tarihten sonra 5510 sayılı Kanun m. 4/1 kapsamında hizmeti bulunmayan kişilerin, borçlandığı/ihya ettiği hizmetlerle birlikte 5510 sayılı Kanuna göre aylığa hak kazanmaları halinde, kapsamdaki süreleri 5434 sayılı Kanunun borçlanma hükümleri gereğince borçlandırılmakta, hak sahipleri hakkında da bu hüküm uygulanmaktadır. Ancak bu süreler emeklilik ikramiyesinde dikkate alınmamaktadır.

2.3.2.3.3. On Yedinci Fıkra

Memur olarak görev yapmakta iken, ilgili personel kanunları gereğince verilen disiplin cezası nedeniyle 23.04.1999 ile 14.02.2005 tarihleri arasında görevleri sona eren kişilerden, haklarındaki disiplin cezası 22.06.2006 tarih ve 5525 sayılı Kanun uyarınca bütün sonuçları ile ortadan kaldırılanların, görevden ayrılma tarihi ile göreve yeniden başlama tarihi arasında prim veya kesenek ödenmeksizin geçen sürelerinin bu fıkraya göre borçlandırılması mümkündür.

2.3.2.3.4. 5434 Sayılı Kanunun Ek 31'inci Maddesi

5434 sayılı Kanunun ek 31'inci maddesinin yürürlükte bulunan üçüncü fıkrası gereğince, 1 sayılı Kanunla ek ve tadilleri uyarınca aylık almış ve almakta olanlardan 5510 sayılı Kanun geçici m. 4 kapsamındakilerin; mülga sosyal güvenlik kanunları kapsamında serbest meslekte geçtiği halde hizmet olarak değerlendirilmemiş sürelerinin on beş yılının borçlandırılması mümkündür. Bu hüküm 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendi kapsamındaki sigortalılar ile hak sahipleri hakkında da uygulanmaktadır.

2.3.2.4. 5510 Sayılı Kanunun Geçici 31'inci Maddesine Göre

İlgili mevzuatı uyarınca, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında uzman ve usta öğretici olarak çalıştırılanların, bu durumlarını belgelendirmeleri koşuluyla, bu maddenin yürürlüğe girdiği 25.02.2011 tarihinden önceki çalışmaları nedeniyle ay içinde 30 günden eksik kalan süreleri borçlanılabilmektedir.

2013/11 sayılı Genelgede, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu m. 47 hükmüne istinaden çıkartılan Milli Eğitim Bakanlığı Kurumlarında Sözleşmeli veya Ek Ders Görevi ile Görevlendirilecek Uzman ve Usta Öğreticiler Hakkında Yönetmeliğin 21.05.1977 tarih ve 15943 sayılı Resmî Gazetede yayımlanması nedeniyle, uzman ve usta öğreticilerin bu Yönetmeliğin yürürlük tarihi olan 21.05.1977 tarihi ile 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici m. 31 hükmünün yürürlük tarihi olan 25.02.2011 tarihi arasında ay içinde 30 günden eksik kalan sürelerinin borçlandırılacağı belirtilmişse de, konuya ilişkin ana düzenleme 1739 sayılı Kanun olduğundan, Kanunun yürürlüğe girdiği tarih olan 24.06.1973 tarihi ile 25.02.2011 tarihi arasındaki sürelerin borçlandırılmasının daha doğru olduğu düşünülmektedir.

5510 sayılı Kanunun geçici 31'inci maddesinin açık hükmü nedeniyle, özel kurum ve kuruluşlarda çalışan uzman ve usta öğreticilerin bu madde kapsamında borçlanma yapmaları mümkün değildir.

Uzman ve usta öğreticiler 657 sayılı Kanununun 89'uncu maddesi uyarınca geçici personel statüsünde olduklarından haklarında 4857 sayılı Kanun hükümleri uygulanmamaktadır. Bu nedenle uzman ve usta öğreticilerin 25.02.2011 tarihinden sonraki süreleri için 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) kapsamında borçlanma yapmaları mümkün değildir.

2.3.2.5. 5510 Sayılı Kanununun Geçici 36'ncı Maddesine Göre

6111 sayılı Kanunla, 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici 36'ncı madde ile 13.05.1971 tarih ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına giren suçlar nedeniyle yakalanan veya tutuklananlardan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyduğu 12.09.1980 tarihinden sonra haklarında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilerin, gözaltı veya tutuklulukta geçen süreleri, kendilerinin ya da hak sahiplerinin bu durumlarını belgeleyerek bu maddenin yayımı tarihinden itibaren altı ay içerisinde talepte bulunması kaydıyla borçlandırılmaktadır.

5510 sayılı Kanun geçici m. 36 hükmünün yürürlüğe girdiği 25.02.2011 tarihine kadar, sigortalı çalışmalarından dolayı gelir veya aylık bağlanan ve bu madde uyarınca borçlanılabilecek sürelerinin tamamı hizmet olarak değerlendirilmiş kişiler ile maddenin açık hükmü gereğince, 12.09.1980 tarihi öncesinde hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar veya beraat kararı verilenlerin borçlanma yapması mümkün değildir.

Mülga 506, 1479, 2925 veya 2926 sayılı Kanunlar kapsamında sigortalı oldukları sırada 1402 sayılı Kanun uyarınca gözaltına alınmaları veya tutuklanmaları nedeniyle bu sigortalılıkları sonra eren kişilerin 5510 sayılı Kanun geçici m. 36 veya aynı Kanun m. 41/1-(f) bendi kapsamında borçlanma yapmaları mümkündür.

5510 sayılı Kanununun geçici m. 36 hükmü uyarınca borçlanma yapanlardan, aynı Kanun m. 4 kapsamında sigortalılığı bulunmayanların borçlandıkları süreler m. 4/1-(a) bendi kapsamında değerlendirilmektedir.

5510 sayılı Kanun geçici m. 36/2 hükmü ile 5434 sayılı Kanuna tabi çalışanlar yönünden ayrıca düzenleme yapılmıştır. Buna göre; 1402 sayılı Kanuna istinaden kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanındaki suçlardan dolayı tutuklandığı sırada 5434 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olarak çalışmakta olanlardan, 12.09.1980 tarihinden sonra haklarında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilerin, gözaltı veya tutuklulukta geçen ve hizmetten sayılmayan sürelerinin, yeniden göreve başlayıp başlamadıklarına bakılmaksızın borçlandırılması mümkündür.

2.3.2.6. 5510 Sayılı Kanunun Geçici 43'üncü Maddesine Göre

1416 sayılı Kanuna dayanılarak yurt dışına gönderilip, öğrenimini başarıyla tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönen ve zorunlu hizmetini tamamlayanlardan, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden¹⁵⁷ önce 5434 sayılı Kanun kapsamında çalışmaya başlayan ve 5510 sayılı Kanun geçici m. 4 kapsamında çalışmaya devam eden kişilerin, bu öğrenim sürelerinin 18 yaşın bitiminden sonrasına ilişkin kısmının tamamını veya bir bölümünü borçlanmaları mümkündür.

2.3.2.7. 5510 Sayılı Kanunun Geçici 44 ve 51'inci Maddelerine Göre

5510 sayılı Kanunun geçici m. 44/1 fıkrasına göre; ilgili personel kanunları uyarınca aldıkları disiplin cezası nedeniyle 23.04.1999 - 14.02.2005 tarihleri arasında memuriyetlerine son verilen ve daha sonra 5525 sayılı Kanunla birlikte haklarındaki disiplin cezası bütün sonuçlarıyla kaldırılanların, yaş haddi hakkındaki düzenlemeler saklı kalmak üzere, memuriyetlerine son verildiği tarihte 22.06.2006 tarihi arasında uzun vadeli sigorta kolları primi ödenmemiş ya da emekli keseneği yatırılmamış sürelerinin borçlandırılması mümkündür.

Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ise birinci fıkrada belirtilen kişilerden memuriyetten çıkarıldıkları kuruma yeniden atanmak amacıyla başvuruların, başvurularının ilgili kurum kayıtlarına girdiği tarih ile atamalarının kendilerine tebliğ edildiği tarih arasında kalan ve uzun vadeli sigorta kolları primi ödenmemiş ya da emekli keseneği yatırılmamış süreleri, birinci fıkra hükümleri uyarınca borçlandırılmaktadır.

5510 sayılı Kanunun geçici m. 51 hükmüyle, 28.02.1997 ile 23.04.1999 tarihleri arasında tabi oldukları personel mevzuatına göre almış oldukları disiplin cezası sonucu memuriyetleri sona erip, 28.08.1999 tarihli ve 4455 sayılı Kanun uyarınca haklarında verilmiş disiplin cezaları bütün sonuçları ile ortadan kaldırılanlar, bu maddenin yürürlüğe girdiği 02.08.2013 tarihinden 31.12.2013 tarihine kadar Sosyal Güvenlik Kurumuna başvuracak olurlarsa, geçici m. 44 hükümlerinin aynı usul ve esaslarla uygulanacağı belirtilmiştir.

Haklarındaki disiplin cezası nedeniyle memuriyetten çıkarılmış olan kişilerin, 5525 sayılı Kanunla birlikte haklarındaki disiplin cezasının ortadan kalkması üzerine eski görevlerine atanmak için kurumlarına başvurmaları halinde, ilgili kurum kayıtlarına başvurularının geçtiği tarihte, atanmanın yapılarak kendilerine tebliğ edildiği tarih arasındaki dönemde uzun vadeli sigorta kolları primi ödenmemiş veya emekli keseneği yatırılmamış sürelerinin de 5510 sayılı Kanun geçici m. 44/1 uyarınca borçlanabilmeleri mümkündür.

¹⁵⁷ 2013/11 sayılı Genelgede bu tarih, 5510 sayılı Kanuna geçici m. 43 hükmünü ekleyen 6353 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 12.07.2012 olarak dikkate alınmakta ise de esasen 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinin dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz.

2.4. Borçlanmaya İlişkin Usul ve Esaslar

2.4.1. Borçlanma Başvurusunda Bulunma

Borçlanma işlemlerinin başlayabilmesi için öncelikle borçlanılacak sürelerle ilişkin olarak Kurumdan yazılı talepte bulunulması gerekmektedir. Yukarıdaki bölümlerde belirtilen, borçlanma hakkına sahip olan sigortalıların bizzat kendileri talepte bulunabileceği gibi, sigortalının borçlanma hakkını kullanmadan ölmesi durumunda hak sahiplerinin de talepte bulunması mümkündür¹⁵⁸.

5510 sayılı Kanun m. 41 uyarınca yapılacak borçlanmalar belirli bir süreye tabi olmayıp, sigortalılar ve hak sahipleri borçlanılabilecek sürelerin sigortalı hizmet olarak değerlendirilmesi ihtiyacını duymaları halinde istedikleri zaman borçlanma yapabilecektir¹⁵⁹.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, her borçlanma için ayrı borçlanma talep dilekçesi verilmesi gerekmektedir.

2.4.1.1. Başvuru Süresi Bulunan Borçlanmalar

5510 sayılı Kanununun 41'inci maddesi dışındaki diğer maddelerde düzenlenen bazı borçlanma türleri açısından, ilgili maddelerde farklı başvuru süreleri düzenlenmiştir. Bu başvuru süreleri geçmiş olsa da, davaya konu olabilecek uyuşmazlıklar bakımından uygulanma olanağı bulunduğu için bu sürelerden ayrıca bahsedilmesi gerekmektedir.

Tam anlamıyla başvuru süresi olarak değerlendirilemeyecek olsa da, 5510 sayılı Kanuna 6663 sayılı Kanunla eklenen ek m. 11 uyarınca borçlanma yapılabilmesi ancak bu maddenin yürürlüğe girdiği 10.02.2016 tarihinden itibaren mümkün bulunmaktadır. Zira 6663 sayılı Kanunla 657 sayılı Kanuna eklenen ek 43'üncü madde ile getirilen doğum sonrası yarım çalışma olanağı, bu maddenin yürürlüğe girdiği 10.02.2016 itibarıyla başlayacağından, bu kapsamdaki çalışılmayan sürelerin borçlanılabilmesi de ancak bu tarihten sonra mümkün olacaktır.

Memur olarak görev yapmakta iken, ilgili personel kanunları gereğince verilen disiplin cezası nedeniyle 23.04.1999 ile 14.02.2005 tarihleri arasında görevleri sona eren kişilerden, haklarındaki disiplin cezası 22.06.2006 tarih ve 5525 sayılı Kanun uyarınca bütün sonuçları ile ortadan kaldırılanların 5510 sayılı Kanunun geçici m. 4/17 fıkrası uyarınca borçlanma yapabilmesi için 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 2008 yılı Ekim ayı başından itibaren 30.06.2011 tarihine kadar başvurmaları gerekmektedir. Fıkranın ilk halinde, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 2008 yılı Ekim ayı başından itibaren altı ay içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurulması ve

¹⁵⁸ Özer, a.g.e., s. 1151

¹⁵⁹ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 95; Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 519

borçlanma tutarının tamamının tebliğ edildikten sonra iki yıl içinde ödenmesi öngörülmekte iken 13.02.2011 tarih ve 6111 sayılı Kanunun 47'nci maddesi ile "altı ay içerisinde" olarak belirtilen başvuru süresi "30.06.2011 tarihine kadar", "iki yıl içinde" olarak belirtilen ödeme süresi ise "31.12.2014 tarihine kadar" olacak şekilde değiştirilerek bu süreler uzatılmıştır. 2013/11 sayılı Genelgede, bu değişiklikten önceki başvuru veya ödeme sürelerine uymayanların 30.06.2011 tarihine kadar yeniden başvurmaları halinde yeni başvuru tarihinde geçerli olan mali hükümler dikkate alınarak borçlanma yapılacağı belirtilmiştir.

13.05.1971 tarih ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına giren suçlar nedeniyle yakalanan veya tutuklananlardan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyduğu 12.09.1980 tarihinden sonra haklarında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilerin 5510 sayılı Kanunun geçici m. 36/1 fıkrası uyarınca borçlanma yapabilmesi için bu maddenin yayımı tarihi olan 25.02.2011 tarihinden itibaren altı ay içerisinde talepte bulunmaları gerekmekte idi ise de bu ibare Anayasa Mahkemesinin 2013/126 Esas - 2014/17 Karar ve 29.01.2014 tarihli kararıyla¹⁶⁰ iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı 09.05.2014 tarihinde ilgili ibare yürürlükten kalkmış olup, iptal kararı geriye yürümediği için 09.05.2014 tarihinden itibaren 5510 sayılı Kanun geçici m. 36/1 uyarınca başvuran sigortalı ve hak sahipleri yönünden başvuru için herhangi bir süre koşulu aranmamaktadır.

1402 sayılı Kanuna istinaden kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanındaki suçlardan dolayı tutuklandığı sırada 5434 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olarak çalışmakta olanlardan, haklarında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya beraatlerine 12.09.1980 tarihinden sonra karar verilen kişilerin ise 5510 sayılı Kanunun geçici m. 36/2 fıkrası uyarınca borçlanma yapabilmesi için bu maddenin yayımı tarihi olan 25.02.2011 tarihinden itibaren altı ay içerisinde talepte bulunması gerekmektedir.

1416 sayılı Kanuna dayanılarak yurt dışına gönderilip, öğrenimini başarıyla tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönen ve zorunlu hizmetini tamamlayanlardan, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce 5434 sayılı Kanun kapsamında çalışmaya başlayan ve 5510 sayılı Kanun geçici m. 4 kapsamında çalışmaya devam eden kişilerin 5510 sayılı Kanun geçici m. 43 uyarınca borçlanma yapılabilmesi için bu maddenin yürürlük tarihi olan 12.07.2012 tarihinden itibaren üç ay içinde veya mecburi hizmetlerini tamamlayacakları tarihten itibaren üç ay içinde başvurmaları gerekmekte ise de süresinde başvurmayanların başvuru süresi, 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici m. 51 uyarınca 02.11.2013 tarihine kadar uzatılmıştır. Daha sonra, 5510 sayılı Kanun geçici m. 43 hükmünde 6645 sayılı Kanun m. 52 ile yapılan değişiklikle "bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren üç ay içinde veya mecburi hizmetlerini tamamlayacakları tarihten itibaren üç ay içinde"

¹⁶⁰ Anayasa Mahkemesi, 29.01.2014 tarih, 2013/126 Esas – 2014/17 Karar, T.C. Resmî Gazete, 28995, (09.05.2014)

ibaresi madde metninden çıkarıldığından, bu değişikliğin yürürlüğe girdiği 23.04.2015 tarihinden itibaren başvuru için süre sınırlaması bulunmamaktadır.

İlgili personel kanunları uyarınca aldıkları disiplin cezası nedeniyle 23.04.1999 - 14.02.2005 tarihleri arasında memuriyetlerine son verilen ve daha sonra 5525 sayılı Kanunla birlikte haklarındaki disiplin cezası bütün sonuçlarıyla kaldırılanların 5510 sayılı Kanunun geçici m. 44/1 fıkrası uyarınca borçlanma yapabilmeleri için bu maddenin yürürlük tarihi olan 12.07.2012 tarihinden itibaren üç ay içinde başvurmaları gerekmekte olup; bu kişiler arasından memuriyetten çıkarıldıkları kuruma yeniden atanmak amacıyla başvuranların aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca borçlanma yapabilmeleri için ise bu maddenin yürürlük tarihi veya atama tarihinden itibaren altı ay içinde başvurulması gerekmektedir. Belirlenen süre içinde başvurmayan veya bu koşulları taşıdıkları halde süresi içinde başvurmadıkları için başvuruları reddedilen kişilerin başvuru süresi, 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici m. 51 uyarınca 31.12.2013 tarihine kadar uzatılmıştır. 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici m. 56 hükmü uyarınca, daha önce geçici m. 44 veya geçici m. 51 kapsamındaki kişilerden bu maddelerde belirtilen süreler içinde başvurmayan yahut başvurmakla birlikte borçlanma tutarını süresinde ödemeyenler, herhangi bir başvuru süresi sınırlaması olmadan 11.09.2014 tarihinden itibaren başvurmaları halinde geçici m. 44 ile sağlanan haklardan yararlandırılmaktadır.

2.4.2. Borçlanılacak Sürelerin Belgelenmesi

2013/11 sayılı Genelgede her bir borçlanma türü için istenecek belgeler ayrı ayrı belirtilmiştir. Genelgeye göre:

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) bendine tabi kadın sigortalıların ilgili kanunlar uyarınca kullandıkları ücretsiz doğum veya analık izni sürelerini borçlanmaları için iş yerinden temin edecekleri belgelere, doğumdan önce ve sonraya dair aldıkları raporları da ekleyerek Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurmaları gerekmektedir.

Doğumdan sonraki iki yıllık sürenin borçlanmasına ilişkin işlemler (sigortalı, işveren veya ilgili kamu kurumundan bu Genelgeye istinaden istenilebilecek bilgi ve belgeler hariç olmak üzere) herhangi bir belge istenilmeksizin Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtları ile MERNİS programı kullanılarak sonuçlandırılmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu ile Milli Savunma Bakanlığı arasında yapılan protokolle birlikte askerlik sürelerinin Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından elektronik ortamda görüntülenebilmesi nedeniyle, askerlik borçlanması için başvuran sigortalılardan askerlik belgesi istenilmeksizin, elektronik ortamda yapılacak sorgulama sonucu tespit edilen askerlik süreleri dikkate alınarak

askerlik borçlanması işlemleri yapılmakta ancak askerlik süresinde tereddüt oluşması durumunda ilgili askerlik şubesi ile yazışma yapılarak borçlanma işlemleri yürütülmektedir.

Personel mevzuatına göre verilen aylıksız izin sürelerinin borçlanması için, bu kapsamdaki sigortalıların aylıksız izne ayrıldıklarını gösterir izin onayı ile çalıştıkları kurumlarca düzenlenecek tüm hizmetlerini gösterir onaylı bir hizmet belgesini borçlanma talep dilekçelerine ekleyerek Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurmaları gerekmektedir.

Doktora öğreniminde geçen sürelerin borçlanması için; borçlanma başvuru dilekçesi, diplomanın onaylanmış örneği, doktora öğrenimini yurt içinde yapanların doktora yaptıkları üniversitece düzenlenmiş, öğrenim sürelerinin başlangıcı ile bitişini gösteren belge, 1416 sayılı Kanun uyarınca yurt dışında doktora öğrenimini yapanların, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenecek yüksek lisans, doktora ve dil eğitimi sürelerinin başlangıcı ile bitişini gösteren öğrenim planı, kendi olanakları ile yurt dışında doktora öğrenimini yapanların ise doktora yaptığı üniversite tarafından düzenlenmiş, doktora öğrenim sürelerinin başlangıcı ile bitişini gösteren belgenin aslıyla birlikte Türkçe tercümesinin onaylı örneğinin ve Üniversitelerarası Kurul Başkanlığından alınacak, doktora diplomasının Türkiye’de denkliğini gösterir belge ile başvurulmalıdır.

Tıpta uzmanlık öğreniminde geçen sürelerin borçlanması için; borçlanma başvuru dilekçesi, uzmanlık belgesi veya diplomanın onaylanmış örneği, öğrenim görülen tıp fakültesi ya da sağlık kurulunca düzenlenmiş olan, uzmanlık eğitimin başlangıcı ile bitişini gösteren belge ve bahsi geçen sürelerin uzmanlık öğreniminden sayılıp sayılmadığı ile sayılmışsa ne kadarının sayıldığına ilişkin olarak Sağlık Bakanlığı tarafından düzenlenen yazı ile başvurulması gerekmektedir.

Ayrıca, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi sigortalılardan doktora veya tıpta uzmanlık öğrenim sürelerini borçlanacak olanların, çalıştıkları Kurumlar tarafından onaylanmış hizmet belgesini de başvuru belgelerine eklemeleri gerekmektedir.

Avukatlık staj sürelerinin borçlanması için nezdinde staj yapılan Baro tarafından onaylanmış, staj sürelerini gösterir belge ve borçlanma başvuru dilekçesi ile Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurulması gerekmekte olup, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi sigortalılardan ise görev yaptıkları Kurumlar tarafından onaylanmış hizmet belgesi de istenmektedir.

Tutukluluk ya da gözaltında geçmiş sürelerin borçlanılabilmesi için, Cumhuriyet Savcılıklarınca onaylanmış, tutuklama veya gözaltı tarihi ile beraat tarihinin belirtildiği belgenin borçlanma başvuru dilekçesine eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Grev ve lokavtta geçen sürelerin borçlanması için, sigortalıların grev veya lokavtta geçen sürelerinin Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri, il emniyet müdürlükleri ya da valiliklerden alınan belgelerle tespit edilebilmesi nedeniyle, bu belgeler borçlanma talep dilekçesine eklenmelidir.

Hekimlerin fahri asistanlıkta geçen sürelerinin borçlanması için, görev yapılan üniversite veya hastaneden temin edilecek, fahri asistan olarak görev yapılan sürelerin başlangıcı ile bitişini gösteren belgenin aslını, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamındaki sigortalıların ise görev yaptıkları Kurumlar tarafından onaylanmış hizmet belgesini borçlanma başvuru dilekçesine ekleyerek Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurmaları gerekmektedir.

Seçim kanunları gereğince görevinden istifa eden kamu görevlilerinin açıkta geçirdikleri süreleri borçlanabilmeleri için; seçime katılmak amacıyla görev yaptıkları kurumlardan istifa ettikleri tarih ile yeniden göreve başladıkları tarihi gösteren, kurumlarınca onaylanmış hizmet belgesini, seçim nedeniyle istifa ettiklerine ilişkin istifa dilekçesi ile istifalarının kurumları tarafından kabul edildiğine ilişkin belgeyi, seçim tarihinden önce görevine başlayanlarınsa göreve başladıklarına ilişkin olarak kurumları tarafından hazırlanmış belgenin onaylı bir örneğini borçlanma talep dilekçesine eklemeleri gerektiği belirtilmiştir.

Kısmî süreli iş sözleşmesine göre çalışanların, kısmî süreli çalıştıkları aylara ait eksik sürelerinin borçlanması için, işveren tarafından Sosyal Güvenlik Kurumuna verilen aylık prim ve hizmet belgesinde (06) ve (17) koduyla eksik gün bildiriminde bulunulan sigortalıların herhangi bir belge sunmasına gerek bulunmamakta, işverenlerin 5510 sayılı Kanun m. 86/4 hükmünde belirtilen eksik gün bildiriminde bulunmasının zorunlu olmaması halinde ise sigortalıların kısmi çalışma nedenlerine ilişkin belgeleri işverenden temin ederek Sosyal Güvenlik Kurumuna vermeleri gerekmektedir.

13.05.1971 tarih ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına giren suçlar nedeniyle yakalanan veya tutuklananlardan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyduğu 12.09.1980 tarihinden sonra haklarında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişiler tarafından 5510 sayılı Kanun geçici m. 36 hükmü uyarınca yapılacak borçlanmalar için, bu kapsamdaki sigortalıların haklarındaki sıkıyönetim mahkemesi kararını temin ederek Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurmaları mümkün olduğu gibi, sigortalılar tarafından bahsi geçen mahkeme kararına ilişkin bazı bilgiler borçlanma başvuru dilekçesinde belirtilerek başvuru yapıldıktan sonra bahsi geçen kararın Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından temin edilmesinin de ayrıca mümkün olduğu, hak sahiplerinin yapacağı başvurulara mirasçılık belgesinin de eklenmesi gerektiği hususu belirtilmiştir.

1 sayılı Kanunla ek ve tadilleri uyarınca aylık almış ve almakta olanlardan 5510 sayılı Kanun geçici m. 4 kapsamındakilerin, mülga sosyal güvenlik kanunları kapsamında serbest meslekte geçtiği halde hizmet olarak değerlendirilmemiş sürelerinin on beş yılını 5434 sayılı Kanun ek m. 31 hükmü uyarınca borçlanmak istemeleri durumunda, mülga sosyal güvenlik kanunları kapsamında serbest meslekte geçen ve değerlendirilmeyen sürelerinin on beş yılını, bahsi geçen mülga kanun hükümleri uyarınca belgelemeleri gerekmektedir.

İlgili personel kanunları uyarınca aldıkları disiplin cezası nedeniyle 23.04.1999 - 14.02.2005 tarihleri arasında memuriyetlerine son verilen ve daha sonra 5525 sayılı Kanunla birlikte haklarındaki disiplin cezası bütün sonuçlarıyla kaldırılanlar tarafından 5510 sayılı Kanun geçici m. 44 hükmü uyarınca yapılacak borçlanmalar için borçlanma başvuru dilekçesi yeterli olup, gerekli diğer belgelerin sigortalının görev yaptığı kurumdan temin edilmektedir.

2.4.3. Borçlanma Tutarının Ödenmesi

2.4.3.1. Borçlanma Tutarının Tespiti

2.4.3.1.1. 5510 sayılı Kanun m. 41 Uyarınca Yapılacak Borçlanmalarda

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) ve (b) bentleriyle 2008 yılı Ekim ayı başından sonra ilk kez m. 4/1-(c) bendi kapsamına girenlerin, m. 41 uyarınca borçlandıkları süreye ilişkin prim tutarı, sigortalı ya da hak sahipleri tarafından yapılan başvuru tarihinde m. 82 uyarınca belirlenecek prime esas kazanç miktarının alt sınırıyla üst sınırı içinde olacak şekilde, kendilerince seçilecek kazanç miktarının %32'si dikkate alınarak hesaplanmaktadır¹⁶¹. Bahsi geçen %32'lik orana hem işveren hem de sigortalı tarafından ödenmesi gereken primler dâhildir¹⁶².

Söz konusu hesaplama yöntemi, 5434 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılar yönünden uygulanmamaktadır. Bu kapsamdaki kişilerin yapacakları borçlanmalara esas borçlanma tutarının tespiti, 5510 sayılı Kanun m. 106/8 bendinin, 5434 sayılı Kanun ek m. 31 hükmünü kaldırmayıp koruması nedeniyle, bu madde uyarınca hesaplanmaktadır.

2013/11 sayılı Genelge, 5510 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce geçmiş ve 5510 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra aynı Kanun m. 41 hükmü uyarınca borçlanılmış süreler ve bu

¹⁶¹ Ödenmesi gereken prim oranının %32 olmasının tartışılabilir olduğu, zira sigortalının borçlanma sonucu sadece malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından menfaat sağlayacak olmasına karşın kendisine genel sağlık sigortasına ait primlerin de ödettilmesinin isabetli olmadığı, ayrıca sigortalının geçmiş bir döneme ait genel sağlık sigortasının sağladığı yardımlardan yararlanabilmesinin de mümkün olmaması nedeniyle bu sürelerle ilişkin prim ödemesini istemeye gerek olmadığı yönündeki görüş için bkz. Özer, a.g.e., s. 1152

¹⁶² Özer, a.g.e., s. 1152

sürelere ilişkin kazançların, 5510 sayılı Kanun tarafından ilga edilen ilgili kanun hükümleri uyarınca değerlendirileceğini belirtmiştir.

5510 sayılı Kanun m. 41/son fıkrası uyarınca, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki sürelerin borçlanılmasında; borçlanılan prime esas gün sayısı borçlanılan ilgili aylara mal edilmektedir. Sigortalı tarafından belirlenen prime esas kazanç, borçlanma tutarının ödendiği tarihteki prime esas asgarî kazanca oranlanmakta ve bulunan oran ilgili ayın prime esas asgarî kazancı ile çarpılmaktadır. Böylelikle tespit edilen tutar, ilgili ayın prime esas kazancı kabul edilmekle birlikte hiçbir şekilde o ayın prime esas azamî kazancını geçmemektedir.

5510 sayılı Kanun m. 82/1 fıkrasında, prime esas günlük kazancın alt sınırı asgari ücretin otuzda biri, üst sınırı ise günlük kazanç alt sınırının altı buçuk katı olarak belirlenmişse de 16.11.2016 tarih ve 6761 sayılı Kanunla üst sınır, günlük kazanç alt sınırının yedi buçuk katı olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklik 01.01.2017 tarihi itibarıyla geçerli olduğundan, prime esas günlük kazanç miktarının üst sınırı, 01.01.2017 tarihinden önceki sürelerin borçlanılmasında, günlük kazanç alt sınırının altı buçuk katı; 01.01.2017 tarihinden sonraki sürelerin borçlanılmasında ise günlük kazanç alt sınırının yedi buçuk katı olarak dikkate alınmaktadır.

5510 sayılı Kanun m. 46/son gereğince, Kanun m. 4/1-(c) bendi kapsamındaki sigortalıların prime esas günlük kazançları tespit edilirken m. 82 hükmündeki üst sınır aranmaz¹⁶³. Borçlanma tutarı, belirlenen günlük kazancın %32'sinin borçlanılacak gün sayısı ile çarpımı suretiyle hesaplanmaktadır.

5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) bendi kapsamındaki sigortalılar yönünden ise 2013/11 sayılı Genelgede ayrı bir düzenleme getirilmiş olup, buna göre; bu kapsamdaki sigortalılar açısından borçlanma tutarının, sigortalılıkları nedeniyle ödedikleri prime esas kazanç miktarı dikkate alınmaksızın, borçlanma başvurusunda bildirdikleri prime esas kazanç miktarı üzerinden, prime esas kazanç miktarı beyan etmezlerse asgari günlük kazanç miktarı dikkate alınarak hesaplama yapılacağı açıklanmıştır.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, borçlanılacak sürenin hesabında ayın kaç gün olduğu dikkate alınmaksızın bir ay otuz, bir yıl ise üç yüz altmış gün olarak dikkate alınmaktadır.

Borçlanma tutarının belirlenmesi amacıyla prime esas günlük kazancın tespitinde, borçlanma başvuru dilekçesinin adi posta ya da kargoyla gönderilmiş olması veya Sosyal Güvenlik Kurumuna verilmesi durumunda Kurum kayıtlarına girdiği tarih; taahhütlü, iadeli taahhütlü, APS, PTT Kargo

¹⁶³ Özer, a.g.e., s. 1152

veya PTT Alo Post yoluyla gönderilmesi durumunda ise postaya veya kargoya verildiği tarih, e-devlet yoluyla yapılan başvurularda ise başvuru tarihi esas alınmaktadır.

2.4.3.1.2. Diğer Maddelere Göre Yapılacak Borçlanmalarda

Yüksekokul veya fakültelerde kendi hesabına okuduktan sonra astsubay veya subaylığa atanan ya da yedek subay/astsubay olarak görev yaptıktan sonra subaylığa/astsubaylığa geçenler ile yüksekokul ve fakültelerde kendi hesabına okuduktan sonra, polis memuru veya komiser yardımcısı olarak atananlar ile yüksekokul veya fakültelerde kendi hesabına okurken Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığı hesabına okumaya devam edenler tarafından 5510 sayılı Kanun m. 46 uyarınca yapılan borçlanmalarda borçlanma tutarı, borçlanma başvuru tarihinde en az aylık almakta olan teğmen, astsubay çavuş ya da polis memuru yahut komiser yardımcısının prime esas kazanç miktarının %32'si oranında hesaplanmaktadır.

Doğum veya evlat edinme sebebiyle yarım zamanlı çalışan ve bu nedenle fiili hizmet süreleriyle prim ödeme gün sayıları yarım hesaplanmış olan 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi sigortalılar tarafından 5510 sayılı Kanun ek m. 11 uyarınca yapılan borçlanmalarda borçlanma tutarı, 2008 yılı Ekim ayı başından sonra ilk kez 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) kapsamında sigortalı olarak çalışanlar için aynı Kanun m. 41 hükmündeki esaslar; haklarında 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulananlar içinse başvuru tarihindeki emekli keseneği için esas alınan aylık miktarı hakkındaki bütün unsurlar üzerinden güncel katsayı, emeklilik keseneği ile kurum karşılığı oranları dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla Polis Akademisinde veya fakülte ve yüksekokullarda Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumuş olan ya da bu fakülte ve yüksekokullarda kendi hesabına okurken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam edenlerden daha sonra Emniyet Hizmetleri Sınıfında 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendi kapsamında çalışanlar ile 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 2008 yılı Ekim ayı başından önce üniversitelerin fakülte, yüksekokul ya da meslek yüksekokullarında kendi hesabına okuyup mezun olduktan sonra astsubay olarak atananlar tarafından 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/10 uyarınca yapılan borçlanmalarda borçlanma tutarı, borçlanma başvuru tarihinde en az aylık almakta olan teğmen, astsubay çavuş ya da polis memuru yahut komiser yardımcısının emeklilik keseneği için esas alınan unsurlar dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce 5434 sayılı Kanun kapsamında olup, bu tarihten sonra 5510 sayılı Kanun m. 4/1 kapsamında hizmeti bulunmayan kişilerden, borçlandığı/ihya ettiği hizmetlerle birlikte 5510 sayılı Kanuna göre aylığa hak kazanacak olanların

5510 sayılı Kanun geçici m. 4/15 uyarınca yapacakları borçlanmalarda borçlanma tutarı, 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre hesaplanmaktadır.

Memur olarak görev yapmakta iken, ilgili personel kanunları gereğince verilen disiplin cezası nedeniyle 23.04.1999 ile 14.02.2005 tarihleri arasında görevleri sona eren kişilerden, haklarındaki disiplin cezası 22.06.2006 tarih ve 5525 sayılı Kanun uyarınca bütün sonuçları ile ortadan kaldırılanların 5510 sayılı Kanunun geçici m. 4/17 fıkrası uyarınca yapacakları borçlanmalarda, bu kapsamdaki sigortalıların görevden ayrılmış oldukları derece ve kademe prim ya da emeklilik keseneği ödenmeyen ya da borçlanılacak sürenin tam yılına bir kademe, üç yılına bir derece yükselmesi verilerek ve öğrenim durumları dikkate alınarak 657 sayılı Kanunun 36'ncı maddesinde belirtilen yükselebilecekleri dereceyi geçmeyecek şekilde bulunacak ek gösterge, kademe ve dereceyle, emeklilik keseneği için esas alınan aylığın hesaplanmasına ilişkin tüm unsurların toplanarak başvuru tarihindeki katsayı ile çarpımı sonucu borçlanma tutarı ortaya çıkmaktadır.

İlgili mevzuatı uyarınca, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında uzman ve usta öğretici olarak çalıştırılanlar tarafından 5510 sayılı Kanun geçici m. 31 uyarınca yapılan borçlanmalarda borçlanma tutarı, 5510 sayılı Kanun m. 41 hükmünde belirtilen esaslara göre hesaplanmaktadır.

13.05.1971 tarih ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına giren suçlar nedeniyle yakalanan veya tutuklananlardan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyduğu 12.09.1980 tarihinden sonra haklarında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişiler tarafından 5510 sayılı Kanunun geçici m. 36/1 fıkrası uyarınca yapılan borçlanmalarda borçlanma tutarı, başvuru tarihi itibarıyla m. 82 hükmü uyarınca tespit edilen prime esas alınan günlük kazancın alt sınır miktarının %32'si oranında hesaplanmaktadır.

1402 sayılı Kanuna istinaden kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanındaki suçlardan dolayı tutuklandığı sırada 5434 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olarak çalışmakta olanlardan, haklarında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya beraatlerine 12.09.1980 tarihinden sonra karar verilen kişiler tarafından 5510 sayılı Kanunun geçici m. 36/2 fıkrası uyarınca yapılacak borçlanmalarda ise borçlanma tutarı, gözaltı veya tutuklama tarihindeki emeklilik keseneği için esas alınan aylık kademe ve derecesinin başvuru zamanındaki katsayılar ve emeklilik keseneği için esas alınan aylık hesabına ilişkin bütün unsurlarla, emeklilik keseneği ve kurum karşılığı oranı dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

1416 sayılı Kanuna dayanılarak yurt dışına gönderilip, öğrenimini başarıyla tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönen ve zorunlu hizmetini tamamlayanlardan, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce 5434 sayılı Kanun kapsamında çalışmaya başlayan ve 5510 sayılı Kanun geçici m.

4 kapsamında çalışmaya devam eden kişiler tarafından 5510 sayılı Kanun geçici m. 43 uyarınca yapılan borçlanmalarda borçlanma tutarı, 2013/11 sayılı Genelge uyarınca, bu kapsamdaki sigortalıların başvuru tarihindeki derece, kademe ve varsa ek göstergeleriyle aylığa ilişkin tüm unsurlar dikkate alınarak başvuru tarihindeki emeklilik keseneği ve kurum karşılığı oranları üzerinden hesaplanmaktadır.

İlgili personel kanunları uyarınca aldıkları disiplin cezası nedeniyle 23.04.1999 - 14.02.2005 tarihleri arasında memuriyetlerine son verilen ve daha sonra 5525 sayılı Kanunla birlikte haklarındaki disiplin cezası bütün sonuçlarıyla kaldırılanlar tarafından 5510 sayılı Kanun geçici m. 44 uyarınca; 28.02.1997 ile 23.04.1999 tarihleri arasında tabi oldukları personel mevzuatına göre almış oldukları disiplin cezası sonucu memuriyetleri sona erip, 28.08.1999 tarihli ve 4455 sayılı Kanun uyarınca haklarında verilmiş disiplin cezaları bütün sonuçları ile ortadan kaldırılanlar tarafından ise 5510 sayılı Kanun geçici m. 51 uyarınca yapılan borçlanmalarda, borçlanma tutarı, bu kapsamdaki sigortalıların görevlerinin son bulunduğu tarihten itibaren 22.06.2006 arasında emeklilik keseneği yatırılmayan ya da uzun vadeli sigorta kolları primi ödenmeyen sürelerine ait emeklilik keseneği ve kurum karşılığı toplamı, görevlerinin son bulunduğu zamandaki kademe ile derecelerine hizmet olarak eklenecek sürenin tam yılına bir kademe, üç yılına bir derece yükselmesi verilerek ve öğrenim durumları dikkate alınarak 657 sayılı Kanununun 36'ncı maddesinde belirtilen yükseltilen derecesini geçmeyecek şekilde bulunan kademe ve derece ile başvuru tarihindeki katsayılar dikkate alınarak tespit edilecek emeklilik keseneği için esas alınan aylık tutarı üzerinden hesaplanmaktadır.

2.4.3.2. Borçlanma Tutarının Tebliği ve Ödenmesi

5510 sayılı Kanun m. 41 uyarınca yapılan borçlanmalarda, 2013/11 sayılı Genelge uyarınca, tahakkuk ettirilen borçlanma tutarına ilişkin yazı sigortalıya iadeli taahhütlü olarak gönderilmekte, yazının sigortalıya teslim tarihi borcun tebliğ tarihi olarak dikkate alınmaktadır. Borçlanma tutarının, tebliğden itibaren bir ay içinde ödenmesi gerekmekte olup, bu sürede ödeme yapılmazsa borçlanma geçerli sayılmamaktadır. Bir ay içinde borcun tamamının değil de bir kısmının ödenmesi halinde, ödenen kısma denk gelen süre sigortalılık süresi olarak değerlendirildiğinden kısmi borçlanma mümkün olup, 506 sayılı Kanundaki düzenlemenin aksine, taksitlendirme olanağı tanınmamıştır. Borcun hiç ödenmemesi veya kısmen ödenmesi halinde kalan sürelerin borçlandırılması için yeni başvuru koşulu aranmaktadır. Bu durumda borçlanma tutarı, yeni başvuru tarihinde geçerli esaslara göre belirlenmektedir¹⁶⁴.

Yükseköğretim veya fakültelerde kendi hesabına okuduktan sonra astsubay veya subaylığa atanan ya da yedek subay/astsubay olarak görev yaptıktan sonra subaylığa/astsubaylığa geçenler ile

¹⁶⁴ Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 519

yüksekokul ve fakültelerde kendi hesabına okuduktan sonra, polis memuru veya komiser yardımcısı olarak atananlar ile yüksekokul veya fakültelerde kendi hesabına okurken Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığı hesabına okumaya devam edenler tarafından 5510 sayılı Kanun m. 46 uyarınca yapılan borçlanmalarda, hesaplanan tutarın tebliğ edildiği tarihten itibaren iki yıl içinde tek seferde veya taksitler halinde ödenmesi gerekmektedir.

Doğum veya evlat edinme sebebiyle yarım zamanlı çalışan ve bu nedenle fiili hizmet süreleriyle prim ödeme gün sayıları yarım hesaplanmış olan 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi sigortalılar tarafından 5510 sayılı Kanun ek m. 11 uyarınca yapılan borçlanmalarda, hesaplanan tutarın tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde ödenmesi gerekmektedir.

5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla Polis Akademisinde veya yüksekokul ve fakültelerde Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumuş olan ya da bu fakülte ve yüksekokullarda kendi hesabına okurken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam edenlerden daha sonra Emniyet Hizmetleri Sınıfında 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendi kapsamında çalışanlar ile 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 2008 yılı Ekim ayı başından önce üniversitelerin fakülte, yüksekokul ya da meslek yüksekokullarında kendi hesabına okuyup mezun olduktan sonra astsubay olarak atananlar tarafından 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/10 uyarınca yapılan borçlanmalarda, bu sürelerle ilişkin emeklilik keseneği ve kurum karşılığı tutarının tamamının borcun tebliğ edildiği tarihten itibaren iki yıl içinde taksitler halinde ya da tek seferde ödenmesi gerekmektedir. 2013/11 sayılı Genelge uyarınca, borçlanma tutarının tebliğ edildiği tarihten itibaren iki yıl içinde tamamen ödenmemesi ya da borçlanma tutarı tamamen ödenmeksizin aylık bağlanması talebinde bulunulması durumunda borçlanma geçersiz sayılmaktadır.

Memur olarak görev yapmakta iken, ilgili personel kanunları gereğince verilen disiplin cezası nedeniyle 23.04.1999 ile 14.02.2005 tarihleri arasında görevleri sona eren kişilerden, haklarındaki disiplin cezası 22.06.2006 tarih ve 5525 sayılı Kanun uyarınca bütün sonuçları ile ortadan kaldırılanların 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/17 uyarınca yapacakları borçlanmalarda, borçlanma tutarının tamamının 31.12.2014 tarihine kadar taksitler halinde veya tek seferde ödenmesi gerekmektedir. Fıkranın ilk halinde, borçlanma tutarının tamamının borcun tebliğinden sonraki iki yıl içinde ödenmesi öngörülmekte iken 13.02.2011 tarih ve 6111 sayılı Kanun m. 47 hükmü ile bu süre 31.12.2014 tarihine uzatılmıştır.

13.05.1971 tarih ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına giren suçlar nedeniyle yakalanan veya tutuklananlardan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyduğu 12.09.1980 tarihinden sonra haklarında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişiler tarafından 5510 sayılı Kanunun geçici m. 36/1 fıkrası uyarınca yapılan borçlanmalarda, borçlanma tutarının, gözümlenmesine

veya tutuklanması nedeniyle dava açıp tazminat alanlar yönünden borcun tebliğ edildiği tarihten itibaren altı ay içinde kendileri veya hak sahipleri tarafından, tazminat almayanlar yönünden ise Hazine tarafından ödenmesi gerekmektedir.

1402 sayılı Kanuna istinaden kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanındaki suçlardan dolayı tutuklandığı sırada 5434 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olarak çalışmakta olanlardan, haklarında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya beraatlerine 12.09.1980 tarihinden sonra karar verilen kişiler tarafından 5510 sayılı Kanunun geçici m. 36/2 fıkrası uyarınca yapılan borçlanmalarda ise borçlanma tutarının, tebliğinden sonraki altı ay içinde kendileri ya da hak sahipleri tarafından ödenmesi gerekmektedir.

1416 sayılı Kanuna dayanılarak yurt dışına gönderilip, öğrenimini başarıyla tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönen ve zorunlu hizmetini tamamlayanlardan, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce 5434 sayılı Kanun kapsamında çalışmaya başlayan ve 5510 sayılı Kanun geçici m. 4 kapsamında çalışmaya devam eden kişiler tarafından 5510 sayılı Kanun geçici m. 43 uyarınca yapılan borçlanmalarda, borçlanma tutarı, tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde peşin olarak ödenebileceği gibi istenirse tebliğ tarihinden itibaren on iki ay içinde eşit taksitlerle de ödenebilmektedir.

İlgili personel kanunları uyarınca aldıkları disiplin cezası nedeniyle 23.04.1999 - 14.02.2005 tarihleri arasında memuriyetlerine son verilen ve daha sonra 5525 sayılı Kanunla birlikte haklarındaki disiplin cezası bütün sonuçlarıyla kaldırılanlar tarafından 5510 sayılı Kanun geçici m. 44 uyarınca yapılan borçlanmalarda, borçlanma tutarı, bu kapsamdaki sigortalıların halen görev yaptıkları ya da kamu görevlisi sıfatıyla en son görev yaptıkları idarelere Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından bildirilmekte olup, söz konusu tutarların bu idareler tarafından üç ay içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna tek seferde ödemesi gerekmektedir.

2.5. Borçlanmanın Hüküm ve Sonuçları

2.5.1. Borçlanılan Sürelerin Sigortalılığa Etkisi

2.5.1.1. Sigortalılık Süresinin Başlangıcı

Ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri, doğum tarihinden sonraki iki yıllık süre, personel mevzuatına göre aylıksız izin süreleri, grev ve lokavtta geçen süreler, tutukluluk veya gözaltı süreleri, seçim kanunları gereğince istifa edenlerin açıkta geçirdikleri süreler ile kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanların kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik sürelerinin borçlanılması için, söz konusu sürelerin başlangıcından önce sigortalı olarak tescil edilmiş olmak gerektiğinden, borçlanma yapılan süre mutlaka sigortalılık süresinin başlangıcından sonraki bir tarihe rastlayacağı

için borçlanılan bu sürelerin sigortalılık süresinin başlangıcını geri götürmesi mümkün olmayıp, yalnızca prim ödeme gün sayısını artırıcı etkisi bulunmaktadır¹⁶⁵.

Askerlik süresinin tamamı veya istenilen süre kadarlık kısmı borçlanılabilmekte ve böylelikle borçlanılan gün sayısı kadar sigortalının prim ödeme gün sayısı artmaktadır. Doğum borçlanmasından farklı olarak, sigorta başlangıcından önce yapılan askerlik süresi dahi borçlanılabilmektedir ve sigortalılık süresinin başlangıcından önceki askerlik süresinin borçlanması halinde, ayrıca, sigortalılık süresinin başlangıcı borçlanılan gün sayısı kadar geriye götürülmektedir. Sigortalılık süresinin başlangıcından sonraki askerlik süresinin borçlanması halinde ise sigortalılık süresinin başlangıcı geriye götürülmemekte, sadece prim ödeme gün sayısı borçlanılan gün sayısı kadar artmaktadır¹⁶⁶.

Sigortalılık süresinin başlangıcının, borçlanılan süre kadar geriye götürüldüğünde sigortalının 18 yaşını doldurduğu tarihten öncesine denk gelmesi durumunda, 18 yaşını doldurduğu tarihten öncesine ilişkin süreler için ödenecek primler (5510 sayılı Kanun m. 38/2 uyarınca) sadece prim ödeme gün sayısını artırmakta, sigortalılık süresi ise 18 yaşını doldurduğu tarihte başlamış kabul edilmektedir¹⁶⁷.

5510 sayılı Kanun geçici m. 36/1 uyarınca yapılan borçlanmalarda, borçlanılan sürelerin sigortalılık başlangıç tarihinden öncesine ilişkin olması durumunda bu süreler sigortalılık başlangıç tarihini geriye götürmemektedir.

2.5.1.2. Aylığa Hak Kazanılması

Hizmet borçlanması, sigortalıların, uzun vadeli sigorta ve genel sağlık sigortasından sağlanan yardımlara hak kazanma koşullarını etkilemektedir. Borçlanılarak hizmetten saydırılan süre sigortalılık süresinin hesabında, primi ödenen süre de prim ödeme gün sayısının hesabında dikkate alınmaktadır¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Özkaraca, a.g.e., s. 524; Özer, a.g.e., s. 1155. Şakar'a göre; doğum borçlanması askerlik borçlanmasıyla paralel düşünülecek olursa, nasıl ki sigortalılık süresinin başlangıcından önceki askerlik süreleri borçlanılabilmekte ve sigortalılık süresinin başlangıcını borçlanılan süre kadar geriye götürerek hem sigortalılık süresini hem de prim ödeme gün sayısını artırmaktaysa, doğum borçlanmasında da aynı esastan uygulanması gerekir. Kanunda açık bir şekilde, sigortalılık süresinin başlangıcından önceki süreler için borçlandırılma halinde, sigortalılık süresinin başlangıcının, borçlandırılan gün sayısı kadar geriye götürüleceği belirtilmiş olmasına rağmen, doğum borçlanmasında bu esas uygulanmamaktadır (Şakar, Kadının Sosyal Güvenliği, s. 183; Şakar, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, s. 337)

¹⁶⁶ Şakar, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, s. 340; Şakar, Hizmet Borçlanması, s. 706

¹⁶⁷ Tunçomağ, a.g.e., s. 238

¹⁶⁸ Alper, **Sosyal Sigortalar**, s. 453

5510 sayılı Kanun m. 41/3 uyarınca, borçlanma suretiyle aylığa hak kazanılması halinde, sigortalılara ya da hak sahiplerine, borçlanma tutarının ödendiği tarihten sonraki aybaşı itibarıyla aylık bağlanır.

5510 sayılı Kanun m. 32/2-(a) bendi uyarınca; 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) kapsamında sigortalı sayılanlar için, her türlü borçlanma süreleri hariç en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, toplam 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş durumda iken ölen sigortalının hak sahiplerine, yazılı istekte bulunmaları halinde ölüm aylığı bağlanmaktadır. Maddede açıkça, her türlü borçlanma sürelerinin ölüm aylığına hak kazanmayı gerektiren koşulların hesabında dikkate alınmayacağı belirtilmiştir. 12.05.2010 tarih ve 27579 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin geçici 5 inci maddesinin sekizinci fıkrasında da bu husus, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra ölen sigortalıların hak sahiplerine Kanunun 32’nci maddesinin ikinci fıkrasına göre ölüm aylığı bağlanmasında aranan koşulların tespitinde, Kanunun yürürlük tarihinden önce yapılan her türlü borçlanma sürelerinin de dikkate alınmayacağı şeklinde ayrıca düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanunun 32’nci maddesi 2008 yılı Ekim ayı başında yürürlüğe girdiğinden, bu düzenleme, 2008 yılı Ekim ayı başından sonra ölenlerin hak sahipleri bakımından uygulanabilecek olup, belirtilen tarihten önce ölenlerin hak sahipleri, 2008 yılı Ekim ayı başından önce olduğu gibi, belirtilen tarihten sonraki dönemde de 900 günlük prim koşulunu borçlanma suretiyle tamamlayabilecektir¹⁶⁹.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, haklarında ölüm aylığı bağlanması için 5510 sayılı Kanun m. 32 hükmünde belirtilen koşullar sağlanmasına rağmen, bağlanacak aylık miktarını artırma amacıyla borçlanma başvurusu yapan hak sahiplerinin başvuruları işleme alınmaktadır. Ancak borçlanılacak süreler de dâhil edildiğinde ölüm aylığına hak kazanılamayacağının anlaşılması durumunda hak sahiplerinin borçlanma başvuruları işleme alınmamaktadır.

24.05.1983 tarih ve 2829 sayılı Kanun mülga m. 8 hükmü uyarınca, birleştirilen hizmet süreleri toplamı üzerinden sigortalı veya hak sahiplerine; son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde hizmet süresi fazla olan kurum tarafından, hizmet süreleri eşit ise bu sürelerden sonuncusunun tabi olduğu kurum tarafından, ilgili mevzuatına göre aylık bağlanmakta ve ödenmektedir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, sosyal sigorta faaliyeti yürüten üç farklı kurum ve bu kurumların tabi oldukları farklı kanunlar bulunmakta olduğundan, Kanunun 8’inci maddesi bu husus dikkate alınarak kaleme alınmıştır. Ancak 5502 ve 5510 sayılı Kanunlar ile birlikte bu çeşitlilik ortadan kaldırılmış ve tek Kurum, tek Kanun esası benimsenmişse de sigortalıların kazanılmış haklarının korunması amacıyla, mülga Kanunların bazı hükümlerinin uygulanmasına devam edileceğine dair geçiş hükümleri düzenlenmiştir. Bu nedenle, 2829 sayılı Kanun uyarınca hizmet birleştirilmesi uygulamasına Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından devam edilmekte olup, Kanunun 8’inci

¹⁶⁹ Ocak, SGK Hizmet Borçlanması, s. 102

maddesinde belirtilen ilgili mevzuat ifadesi, sigortalının tabi olduğu mülga kanun (506, 1479, 5434, 2926, 2925) olarak dikkate alınmaktadır.

Sigortalı veya hak sahipleri tarafından borçlanma yapıldıktan sonra ilgili aylara mal edilen borçlanma süreleri sigortalının fiili hizmet süresinin son yedi yılı içinde kalıyorsa, bu süreler de fiili hizmet süresinin son yedi yılı içinde en fazla hizmetin geçtiği statünün belirlenmesinde dikkate alınmaktadır.

2.5.1.3. Borçlanılan Sürelerin Değerlendirileceği Sigortalılık Statüleri

5510 sayılı Kanun m. 41/4 ve Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği m. 66/4 uyarınca, borçlanılarak hizmetten sayılan süreler genel sağlık sigortası ve uzun vadeli sigorta kolları açısından değerlendirilerek sigortalılık süresine eklenir¹⁷⁰. Borçlanılan sürelerin hangi statüde değerlendirileceğinin tespiti yapılırken, borçlanma talep tarihinin esas alınması gerekmektedir¹⁷¹. Buna göre, borçlanma statüsü, eğer sigortalı borçlanma talep tarihinde aktif olarak çalışmakta ise talep tarihinde kapsamında olunan 5510 sayılı Kanun m. 4/1 fıkrasının ilgili bendi uyarınca, sigortalının borçlanma talep tarihinde herhangi bir çalışması yok ise aktif olarak çalıştığı en son sigortalılık statüsü esas alınarak belirlenmektedir.

Yine Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ve 2013/11 sayılı Genelgede ayrıntılı olarak yer verildiği üzere, borçlanılacak süreler; 2925 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılardan 5510 sayılı Kanun m. 4 kapsamında sigortalılığı bulunmayanların m. 4/1-(a) kapsamında, bulunanların ise en son sigortalı olduğu kapsama göre, 5510 sayılı Kanun m. 4 kapsamındaki çalışması son bulduktan sonra isteğe bağlı sigortalı olanlardan sigortalılığı son bulduktan sonra borçlandırılan süreler m. 4/1-(b) bendi kapsamında, 5510 sayılı Kanun m. 5/1-(g) bendi kapsamındaki sigortalıların m. 4/1-(a) bendi kapsamında, 506 sayılı Kanun geçici m. 20 hükmünde belirtilen sandıklar kapsamındaki sigortalılığı sona erdikten sonra 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a), (b), (c) bentleri kapsamında sigortalılığı bulunanların en son sigortalı olduğu kapsama göre uzun vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortası yönünden prim ödeme gün sayısı olarak değerlendirilmektedir.

Söz konusu değerlendirme gerek sigortalıların bizzat kendileri gerekse ölümü sonrası hak sahipleri tarafından yapılacak borçlanmalar için geçerlidir¹⁷².

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/17, geçici m. 44, geçici m. 51 ve geçici m. 56 kapsamında borçlanılarak hizmet olarak değerlendirilen sürelerle bu maddeler kapsamındaki sürelerde diğer sigortalılık statüleri kapsamında uzun vadeli sigorta kolları primi

¹⁷⁰ Tuncay ve Ekmekçi, a.g.e., s. 519

¹⁷¹ Ocak, Talep Tarihindeki Statü, s. 158

¹⁷² Ocak, Talep Tarihindeki Statü, s. 165

ödenmiş sürelerin tamamının memuriyet hizmetinde geçtiği sayılarak sigortalıların görev yaptıkları kurumlar tarafından 11.09.2014 tarihinden itibaren kazanılmış hak aylıklarının tespitinde değerlendirilmektedir. 11.09.2014 tarihinde 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(c) bendi kapsamındakilerin tabi olanların borçlandıkları sürelerin tamamı 11.09.2014 tarihinden itibaren kazanılmış hak aylığının belirlenmesinde esas alınmaktadır. Bu tarihte görevde bulunmayanların (görevlerine son verildikten sonra dönmeyenler, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) ya da (b) bendi veya banka sandıklarına tabi olarak çalışanlar, yaşlılık ya da emekli aylığı bağlananların) borçlandıkları sürelerle, bu süreler kapsamında uzun vadeli sigorta kolları primi ödedikleri sürelerin tamamı, kurumları tarafından görevlerine son verildiği tarih itibariyle kazanılmış hak aylıklarının tespitinde değerlendirilmektedir.

1402 sayılı Kanun uyarınca kurulmuş olan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanındaki suçlardan dolayı gözaltına alınan ya da tutuklanan kişilerden, haklarında beraat ya da kovuşturmayaya yer olmadığına 12.09.1980 tarihinden sonra karar verilenlerin, gözaltı veya tutuklulukta geçen sürelerini 5510 sayılı Kanun geçici m. 36 kapsamında borçlanabilmesi mümkün olduğu gibi 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(f) kapsamında borçlanması da mümkündür. 2013/11 sayılı Genelge uyarınca, bu kapsamdaki kişilerden, borçlanma yapılan süreden önce ya da sonra 5510 sayılı Kanun m. 4/1 kapsamında çalışması bulunmayanların 5510 sayılı Kanun m. 41/1 uyarınca yapacakları borçlanmaların statüsü 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) kapsamında değerlendirilmektedir. Sigortalının 5510 sayılı Kanun m. 4/1 kapsamında sigortalılığının bulunması halinde ise 5510 sayılı Kanun geçici m. 36 uyarınca borçlanılan sürelerin statüsü 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) bendine, 5510 sayılı Kanun m. 41 uyarınca borçlanılan sürelerin statüsü ise Genelgenin ilgili bölümündeki açıklamalara, 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanılan sürelerin statüsü ise 3201 sayılı Kanun hükümlerine göre belirlenmektedir.

5510 sayılı Kanun geçici m. 31 uyarınca borçlanılan süreler 5510 Kanun m. 4/1-(a) kapsamında sigortalılık süresi sayılmaktadır.

2.5.2. Borçlanma Tutarının İadesi

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği m. 66/11 gereğince, 5510 sayılı Kanun m. 41 uyarınca yapılan borçlanmalarda, aylık bağlanmamış olması koşuluyla, Kuruma yazıyla başvurulması halinde borçlanmadan vazgeçilebilmekte olup, ödenen borçlanma tutarının tamamı faizsiz olarak iade edilmektedir. Yersiz ya da yanlış olarak yapılmış borçlanma tutarları da faizsiz olarak iade edilmektedir. Borçlanılan süreler dikkate alınarak aylık bağlanmış ise borçlanma tutarı iade edilmemektedir. Yine sigortalının ölümünden önce yaptığı borçlanmalara ilişkin olarak ödediği borçlanma tutarları da sigortalının ölümünden sonra hak sahiplerine iade edilmemektedir.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/10 uyarınca yapılan borçlanmalarda, borçlanma tutarının tamamını iki yıllık süre içinde ödeyenlerin başvurusu halinde, borçlanma tutarının tamamı -aylık bağlanmamış olması koşuluyla- faizsiz olarak iade edilmekte fakat kısmi iade yapılmamaktadır. Sigortalının ölümünden önce yaptığı borçlanmalara ilişkin olarak ödediği borçlanma tutarlarının da sigortalının ölümünden sonra hak sahiplerine iadesi mümkün değildir.

5510 sayılı Kanun geçici m. 56/2 uyarınca, 5510 sayılı Kanun geçici m. 4/17 uyarınca yapılan borçlanmalarda, borçlanma tutarının tamamı veya bir kısmını ödeyenlerin ödedikleri tutarın iadesini talep etmeleri hâlinde, 5510 sayılı Kanun geçici m. 44 uyarınca hesaplanan kurum karşılığı ve emeklilik keseneği tutarının hala görev yaptıkları ya da son görev yaptıkları idarelere (Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından) bildirilmesini takip eden altı ay içinde bu idareler tarafından Sosyal Güvenlik Kurumuna tek seferde ödenmesi, ödenmezse gecikme zammıyla ödenmesi halinde, sigortalı veya hak sahiplerinin ödemiş olduğu tutarın kamu idaresince ödenen kısmının kendilerine iadesi faizsiz olarak yapılmaktadır.

2013/11 sayılı Genelge uyarınca, 5510 sayılı Kanun geçici m. 43 uyarınca yapılan borçlanmalarda, sigortalılar hakkında mülga hükümleri de dâhil olmak üzere 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulandığından, taksitleri süresinde ödemeyen sigortalıların borçlanma işlemlerine devam edilmeyerek, daha önce ödedikleri tutarlar faizsiz olarak iade edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YURT DIŞI HİZMET BORÇLANMASI

Yurt dışı hizmet borçlanmasının amacı, uzun yıllar boyunca yurt dışında çalıştıktan veya orada bulunduktan sonra Türkiye'ye dönen ve gerek buldukları ülke ve gerekse de Türk mevzuatına göre uzun vadeli sigorta kollarından yararlanma olanağını kazanamayan kişileri sosyal güvenceye kavuŐturmadır¹⁷³.

Anayasanın 60'ıncı maddesinde, herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve Devletin bu güvenliği sağlayacak tedbirleri alarak teşkilatı kuracağı belirtildikten sonra 62'nci maddesinde Devlet'in yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının sosyal güvenliklerinin sağlanması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alacağı belirtilmiştir. Bu düzenlemeler uyarınca, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının sosyal güvenlik haklarının tanınması ve korunması bakımından, uluslararası ikili sosyal güvenlik sözleşmeleri ve kanunlarla düzenlemeler yapılmaktadır¹⁷⁴.

Yurt dışında ve Türkiye'de geçen sürelerin nasıl değerlendirileceğinin belirlenmesi ve bir ülkede prim ödenerek geçen süreler dolayısıyla kazanılan hakların diğer ülkede de korunması amacıyla yapılan çalışmalar sonrasında çeşitli ikili sosyal güvenlik sözleşmeleri akdedilmiş ve taraf ülkelerde geçen sigortalılık sürelerinin birleştirilmesi esası kabul edilmiŐtir¹⁷⁵.

İkili sosyal güvenlik sözleşmeleri mevcut olsa da bu sözleşmelerde düzenlenmeyen hususların bulunması ve kimi ülkelerle sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmaması nedeniyle¹⁷⁶, yurt dışındaki Türk vatandaşlarının buradaki sürelerinin sosyal güvenlikleri açısından değerlendirilmesi konusunun ciddi bir sorun oluŐturması üzerine önce 2147 sayılı Kanun çıkartılmış, bu Kanun sorunların çözümünde yetersiz kalınca yerine 3201 sayılı Kanun çıkartılmıştır. Yurt dışı sürelerinin borçlanılmasına ilişkin olarak ise 3201 sayılı Kanunun 12'nci maddesine dayanılarak 15.09.1985 tarih ve 18869 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yurtdışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurtdışında Geçen Sürelerinin Sosyal

¹⁷³ Bilgili, a.g.e., s. 149

¹⁷⁴ Ö. Hakan Çavuş, "Yargı Kararları ve Sosyal Güvenlik Kurumu Uygulamaları Kapsamında Son Değişikliklerle Birlikte Yurtdışı Hizmet Borçlanması", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2015/4, 2015, s. 39

¹⁷⁵ Berrak Kurtuluş ve Halil İbrahim Sarıoğlu, "Yurtdışındaki Hizmetlerin Sosyal Güvenlik Açısından Birleştirilmesi ve Sorunları", **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 0 (37-38), 1992, s. 173

¹⁷⁶ Ertuğrul Yuvalı, "Türk Hukukunda Öngörülen Son Değişiklikler İtibariyle Yurtdışı Hizmet Borçlanmasından Faydalanma Koşulları", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, (22), 2015, s. 189

Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında 3201 sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliği çıkartılmış ancak daha sonra 06.11.2008 tarih ve 27046 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Yurtdışında Geçen Sürelerin Borçlandırılması ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile önceki Uygulama Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Bahsi geçen Yönetmelik hükümleri 06.11.2008 tarihinde yürürlüğe girmiş olsa da geçici m. 7 hükmü uyarınca, 08.05.2008 tarihinden itibaren yapılan başvurular hakkında bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaktadır. Yine konuya ilişkin olarak Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından çıkartılan 08.06.2011 tarih ve 2011/48 sayılı Genelge ile yurt dışı borçlanma ve tahsis işlemlerine ilişkin Kurum uygulamaları ayrıntılarıyla düzenlenmiş, 3201 sayılı Kanunun bazı maddelerini değiştiren ve Kanuna yeni maddeler ekleyen 6552 sayılı Kanunla getirilen değişikliklere ilişkin usul ve esasları belirleyen 29.09.2014 tarih ve 2014/27 sayılı Genelge çıkartılmış¹⁷⁷, 06.11.2018 tarihli ve 2018/38 sayılı Genelgede yurt dışı borçlanmasında tahsis işlemleri açıklığa kavuşturulmuş ve son olarak 3201 sayılı Kanunun bazı maddelerini değiştiren ve Kanuna yeni geçici madde ekleyen 7186 sayılı Kanunla getirilen değişikliklere ilişkin usul ve esasları belirleyen 15.08.2019 tarih ve 2019/16 sayılı Genelge çıkartılmıştır. Bu bölümde, bahsi geçen düzenlemeler ışığında, yurt dışı hizmet borçlanması ayrıntıları ile incelenecektir.

3.1. Borçlanmaya İlişkin Hususlar

3.1.1. Borçlanma Hakkına Sahip Olan Kişiler

3201 sayılı Kanun m. 1 hükmü uyarınca; 18 yaşını doldurmuş Türk vatandaşları ile doğumla Türk vatandaşı olduğu halde çıkma izni alarak Türk vatandaşlığından çıkan kişilerden bir işverene bağlı olarak veya kendi adı ve hesabına bağımsız çalışmış veya çalışmakta olanlar ile herhangi bir işte çalışmayan ev kadınlarının borçlanma yapmaları mümkündür.

Ayrıca Kanunun geçici maddelerinde de bazı kişiler için tanınmış borçlanma olanakları mevcuttur. Geçici m. 6 hükmü uyarınca, Türkiye ile arasında bir sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerden 01.01.1989 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe (08.05.2008) kadar zorunlu göçe tabi tutulan ve Türk vatandaşı olup Türkiye’de ikamet edenlerin de yurt dışında geçen çalışma sürelerini borçlanmaları mümkündür. Kanunun 3’üncü maddesi uyarınca da, yurt dışında çalışırken ya da yurda kesin dönüşten sonra ölen kişilerin hak sahiplerinin de başvuru tarihinde Türk vatandaşı olmaları koşuluyla borçlanma yapmaları mümkündür.

Kanunun 8 inci maddesinde ise bu kanundan yararlanamayacak yani borçlanma yapamayacak kişiler ayrıca belirtilmiştir. Buna göre, Kanunun yürürlük tarihi (22.05.1985) öncesi ya da sonrasında 2147 sayılı Kanun ile diğer sosyal güvenlik kanunları uyarınca kendileri yahut hak

¹⁷⁷ Yuvalı, a.g.e., s. 191

sahiplerine aylık bağlananlarla, aylık başvurusunda bulunup da aylık bağlanmasına hak kazanmış durumdaki kişiler bu Kanundan yararlanamayacaktır¹⁷⁸.

3.1.1.1. 18 Yaşını Doldurmuş Türk Vatandaşları ile Doğumla Türk Vatandaşı Olup Çıkma İzni Almak Suretiyle Türk Vatandaşlığını Kaybedenler

3.1.1.1.1. Türk Vatandaşı Olma

3201 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin ilk halinin lafzından, borçlanılacak sürelerde Türk vatandaşı olma koşulunun aranıp aranmayacağı tam olarak anlaşılmadığı için bu husus öğretide ve yargı kararlarında görüş ayrılıklarına yol açmıştır¹⁷⁹. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 23.11.2005 tarih ve 2005/10-492 Esas ve 2005/646 Karar sayılı kararına kadar, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, borçlanma başvurusunun yapıldığı tarihte Türk vatandaşı olunmasını yeterli bulmakta, yurt dışında çalışılan veya bulunulan sürelerde Türk vatandaşlığı koşulunu aramanın Kanuna aykırı olduğunu kabul etmekte, öğretide de bu görüşe katılmakta idi¹⁸⁰. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ise hizmet borçlanmasının istisnai nitelik taşıması nedeniyle dar yorumlanması gerektiği, Anayasa ve 3201 sayılı Kanunun amaç ve ruhu dikkate alınmaksızın sadece borçlanma başvurusunun yapıldığı tarihte Türk vatandaşı olmanın yeterli kabul edilmesinin isabetsiz olduğu gerekçesiyle, 3201 sayılı Kanunla tanınan borçlanma hakkından yurt dışında T.C. vatandaşı olarak çalışan ve borçlanma başvurusunun yapıldığı tarihte Türk vatandaşı olanların yararlanabileceği yönünde karar vermiştir.

Yargı kararları ve öğretideki tartışmalar ile görüş ayrılıklarından sonra, 3201 sayılı Kanunun 1'inci maddesinin 17.04.2008 tarih ve 5754 sayılı Kanunla değiştirilmesi ile birlikte, yurt dışında Türk vatandaşı iken geçen sigortalılık sürelerinin borçlanılabileceği hususu açıklığa kavuşturulmuştur. Maddede son olarak 10.09.2014 tarih ve 6552 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, yurt dışında Türk vatandaşı olarak geçen sigortalılık sürelerinin borçlanılabileceği hükmü korunmuştur.

Bahsi geçen değişiklikler neticesinde, 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanma yapabilmek için borçlanılacak sürelerin tamamında Türk vatandaşı olmak gereklidir; Türk vatandaşlığını sonradan kazanmış ya da Türk soylu olmak yeterli değildir¹⁸¹. Türk vatandaşlığı ise 29.05.2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa göre belirlenecektir.

Hem Türk hem de yabancı ülke vatandaşı olan yani çifte vatandaşlık taşıyan kişilerin yurt dışı hizmet borçlanması yapıp yapamayacağı hakkında 3201 sayılı Kanunda açık bir düzenleme

¹⁷⁸ Tunçomağ, a.g.e., s. 239

¹⁷⁹ Hediye Ergin, "Zorunlu Göçe Tabi Tutulduktan Sonra Türk Vatandaşlığına Alınanların Yurtdışı Hizmet Borçlanmasından Yararlanması", *Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 6 (24), 2009, s. 1468

¹⁸⁰ Okur, Yurt Dışı, s. 113

¹⁸¹ Okur, Yurt Dışı, s. 108

bulunmamasına rağmen, 2011/48 sayılı Genelgede, yabancı ülke vatandaşlığı ile beraber Türk vatandaşlığı devam eden kişilerin de 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanma yapabileceği belirtilmiştir.

3201 sayılı Kanunda borçlanma başvurusunun yapıldığı tarihte Türk vatandaşı olunması gerektiği yönünde açık bir düzenleme bulunmamakta¹⁸² idiye de 3201 sayılı Kanunun 1'inci maddesinin 6552 sayılı Kanunla değiştirilmesinden önce Sosyal Güvenlik Kurumunun uygulamasında, yurt dışı hizmet borçlanmasından yararlanabilmek için hem borçlanma başvurusunun yapıldığı tarihte hem de borçlanılacak sürelerin tümünde Türk vatandaşı olma koşulu aranmaktaydı¹⁸³. 5901 sayılı Kanunun 28'inci maddesinde, doğumla Türk vatandaşlığını kazandığı halde çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybedenlerin belirli istisnalar dışında Türk vatandaşlarına ait haklardan yararlanmaya devam edeceği belirtilmiş olduğundan, 3201 sayılı Kanunun 1'inci maddesinde bu düzenlemeye uygun olarak yapılan değişiklik sonrasında, doğumla Türk vatandaşlığını kazandığı halde çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybedenler bakımından borçlanma başvurusunun yapıldığı tarihte Türk vatandaşı olma koşulu aranmamaktadır¹⁸⁴. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 3201 sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler konulu, 29.09.2014 tarih ve 2014/27 sayılı Genelgesinde de bu husus, çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybetmiş olanların 6552 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 11.09.2014 tarihinden itibaren yapacakları borçlanma başvurularının kabul edileceği şeklinde ifade edilmiştir.

3201 sayılı Kanunun 6552 sayılı Kanunla değişik 1'inci maddesi, Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 2'nci maddesi ve 2011/48 ile 2014/27 sayılı Genelgeler birlikte değerlendirildiğinde, borçlanılacak sürelerin tamamında Türk vatandaşı olunması gerektiği gibi - çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybedenler dışında kalanlar açısından- borçlanma başvurusu esnasında da Türk vatandaşı olunması gerekmektedir.

Borçlanma başvurusu sırasında aranan Türk vatandaşlığı koşulu, aylık başvurusu sırasında veya aylık alınan dönem boyunca aranmamaktadır. 15.09.1985 tarihinde yürürlüğe giren Uygulama Yönetmeliğinde, borçlanılan süreler istinaden yapılan aylık başvurusu sırasında ve aylık alınan dönem boyunca Türk vatandaşı olma koşulu aranmaktayken, 06.11.2008 tarihinde yürürlüğe giren

¹⁸² Saim Ocak, "Yurtdışı Hizmet Borçlanması Hakkında Karar İncelemesi", *Sicil İş Hukuku Dergisi*, (21), 2011, s. 265

¹⁸³ Borçlanma başvurusunun yapıldığı tarihte Türk vatandaşı olma koşulunun aranmasının yani bu tarihte Türk vatandaşı olmayan kişinin borçlanma başvurusunun Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından kabul edilmemesinin kişinin lehine olduğu, zira Türk vatandaşı olmayan kişi borçlanma yapmış olsa da borçlanma ile elde ettiği süreler dikkate alınarak kendisine aylık bağlanabilmesi için yurda kesin dönüş yapması gerektiği ve Türk vatandaşı olmayan kişinin yurda dönmesi söz konusu olamayacağı için kendisine aylık bağlanamayacağı, bu nedenle Türk vatandaşlığını yeniden kazanmadan borçlanma hakkı elde etmesinde hukuki yararı bulunmadığı, borçlanarak primlerini ödeyen kişinin Türk vatandaşlığını yeniden kazanmaması halinde ödediği primleri yıllar sonra faizsiz olarak geri alarak mağdur olacağı yönündeki görüş için bkz. Birten Dönmez ve Gülen Kızıldaş, "Karar İncelemesi: Türk Vatandaşlığından İzinle Çıkanların 3201 Sayılı Kanun Çerçevesinde Borçlanması", *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 3 (1), 2013, s. 138

¹⁸⁴ Çavuş, a.g.e., s. 41

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 2'nci maddesinde bu koşula yer verilmemiştir. Bu doğrultuda olmak üzere, 2011/48 sayılı Genelgede, yurt dışı hizmet borçlanması yapanların gerek aylık başvurusu sırasında ve gerekse aylık aldıkları dönemde Türk vatandaşlığını kaybetmeleri durumunda aylıklarının kesilmeyeceği belirtilmiştir.

3.1.1.1.2. 18 Yaşını Doldurmuş Olma

3201 sayılı Kanunun 1'inci maddesinde, yurt dışında on sekiz yaşını doldurduktan sonra geçen sürelerin bu Kanun hükümlerine göre değerlendirileceği açıkça belirtilmiş olduğundan, yurt dışında on sekiz yaşından önce geçen sürelerin borçlanması mümkün değildir.

Madde metninde açıkça on sekiz yaşını doldurmaktan söz edildiğinden gerek evlenme ve gerekse mahkeme kararı ile ergin kılınma halinde dahi on sekiz yaşın altında geçen süreler borçlanılamayacaktır¹⁸⁵. Bahsi geçen yaş koşulu, maddenin hem ilk halinde hem de 5754 ve son olarak 6552 sayılı Kanunla değişik tüm hallerinde varlığını korumuştur. Bu yaş koşulunun neden getirildiğine ilişkin olarak 3201 sayılı Kanunun gerekçesinde ve Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinde herhangi bir açıklama bulunmamakta ise de mülga 506 sayılı Kanun m. 60/G, mülga 5434 sayılı Kanun m. 12, mülga 1479 sayılı Kanun m. 24/II-a, 2829 sayılı Kanun m. 6 ve 5510 sayılı Kanun m. 38/2 hükümlerinde yer alan on sekiz yaşını doldurmuş olma koşulu ile paralellik sağlanması için getirilmiş olabileceği düşünülmektedir¹⁸⁶.

3.1.1.2. Yurt Dışında Yaşayan Ev Kadınları

Türk Hukukunda ilk defa 3201 sayılı Kanunla, yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerin, belirli koşulların varlığı halinde borçlanması kabul edilmiştir¹⁸⁷. 3201 sayılı Kanun m. 1 uyarınca erkeklerin yurt dışında geçen işsizlik ya da sigortalılık süreleri borçlanılabilmekte iken kadınların, bu sürelerin yanında, yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerinin borçlanması da mümkündür.

Ev kadını ifadesi; evli, bekâr, boşanmış veya dul olsun, herhangi bir sosyal güvenlik kanunu kapsamında çalışmayan kadınların tümünü kapsamaktadır¹⁸⁸. Ev kadınları yönünden de on sekiz yaşını doldurmuş olma koşulu geçerli olduğundan, on sekiz yaşını doldurmadan önce yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerin borçlanması mümkün değildir¹⁸⁹. Gerek halen yurt dışında bulunan gerekse Türkiye'ye kesin dönüş yapmış olan ev kadınları yurt dışında geçen sürelerini borçlanabilmektedir¹⁹⁰.

¹⁸⁵ Ergin, Son Değişiklikler, s. 562

¹⁸⁶ Ergin, Son Değişiklikler, s. 563

¹⁸⁷ Ergin, Son Değişiklikler, s. 565

¹⁸⁸ Ergin, Son Değişiklikler, s. 566; Caniklioğlu ve Canbolat, a.g.e., s. 875

¹⁸⁹ Sema Silkin, "Sosyal Güvenlik Hukuku'nda Kadın", *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 23 (5-6), 2011, s. 54

¹⁹⁰ Hediye Ergin, "Yurtdışı Hizmet Borçlanması Yapılabilecek Süreler", *Mali Çözüm Dergisi*, 0 (91), 2009, s. 219

Sosyal ve kültürel nedenlerle çalışmayan veya çalışamayan kadınlara sosyal düşüncelerle pozitif ayrımcılık yapılarak, yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerin borçlanılması olanağı tanınmış ise de yurt içinde ev kadını olarak geçen süreler için borçlanma olanağı tanınmamasının yurt içinde ve yurt dışında yaşayan kadınlar arasında eşitsizliğe neden olduğu kanaatindeyiz. Yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerin borçlanılması olanağının, ev kadını olarak Türkiye’de geçen sürelerin sigortalı hizmetten sayılmasını sağlayan (isteğe bağlı sigortalılığı düzenleyen) 5510 sayılı Kanun m. 50 hükmüyle paralellik taşıdığı, gerek yurt içi ve gerekse yurt dışındaki Türk vatandaşı ev kadınlarına aynı haktan yararlanma olanağının tanınarak sosyal güvenlikleri bakımından sürelerinin değerlendirilmesinde eşitlik sağlandığı yönünde görüşler¹⁹¹ mevcut olsa da ev kadını olarak yurt dışında geçen süreler için sürelerin geçtiği zaman diliminde değil daha sonra istenilen zamanda borçlanma yapılarak borçlanma bedelinin tek seferde ödenmesi, buna karşılık yurt içinde ev kadını olarak geçen sürelerin değerlendirilebilmesi için isteğe bağlı sigortalı olmak suretiyle düzenli olarak aylık prim ödeme zorunluluğunun bulunması ve bu sürelerin daha sonra borçlanma yoluyla değerlendirilmesi olanağının bulunmaması nedeniyle bu görüşlere katılmamaktayız.

3.1.1.3. Zorunlu Göç ile Türkiye’ye Gelenler

3201 sayılı Kanunun geçici 6’ncı maddesi uyarınca, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmemiş ülkelerden 01.01.1989 tarihinden 08.05.2008 tarihine kadar zorunlu göçe tabi tutulduktan sonra Türk vatandaşı olarak Türkiye’de ikamet edenlerin gelir veya aylık almamaları koşuluyla yurt dışında geçen ve belgelendirilen çalışma süreleri borçlandırılarak yaşlılık aylığı bağlanması için sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirilecektir. Bu maddede herhangi bir ülkeden bahsedilmemişse de 19.09.2006 tarih ve 5543 sayılı İskân Kanununun geçici 1’inci maddesinde zorunlu göç ifadesi Bulgaristan’dan gelenler için kullanılmıştır¹⁹². Bu nedenle Bulgaristan’dan 01.01.1989 - 08.05.2008 arasındaki dönemde zorunlu göçe tabi tutulanların 3201 sayılı Kanun uyarınca hizmet borçlanması yapmaları mümkündür¹⁹³. 3201 sayılı Kanun geçici m. 6, borçlanmanın genel kurallarından farklı olarak, yabancı ülke vatandaşı olarak geçen sürelerin borçlanılmasına izin vermektedir¹⁹⁴. Bunun yanında, ülkemize zorunlu göç dışında diğer nedenlerle gelenlerin, geçici m. 6 hükmüne göre borçlanma yapmaları mümkün değildir.

Kanun hükmünün açık ifadesi nedeniyle, zorunlu göç ile Bulgaristan’dan Türkiye’ye gelenlere tanınan borçlanma olanağı çok sınırlı bir şekilde uygulanmakta olup, bu kişilerin yurt

¹⁹¹ Ergin, Son Değişiklikler, s. 566; 3201 sayılı Kanun görüşmelerine ilişkin TBMM tutanakları incelendiğinde, Türkiye’deki ev kadınlarının isteğe bağlı sigortalılık olanağının bulunması karşısında, yurt dışındaki ev kadınlarına da çalışma şartı aranmaksızın ev kadını olarak geçen sürelerinin borçlanılabilmesi olanağının getirilmesi ile ev kadınları arasındaki eşitliğin sağlandığı görüşü dikkati çekmektedir.

¹⁹² Çavuş, a.g.e., s. 44

¹⁹³ Resul Kurt, “Zorunlu Göçe Tabi Tutulan Bulgaristan Göçmenlerinin Hizmet Borçlanması”, **Yaklaşım Dergisi**, (188), 2008, s. 152

¹⁹⁴ Çavuş, a.g.e., s. 44-45

dışında geçen sadece çalışma sürelerini borçlanmaları mümkün olduğundan, işsizlik veya ev kadınlığı sürelerini borçlanmaları mümkün değildir¹⁹⁵.

Geçici m. 6 hükmü uyarınca yapılacak borçlanmalar sadece yaşlılık aylığına esas alınacağından, malullük ve ölüm aylıklarına esas alınamayacaktır¹⁹⁶. Yaşlılık aylığı bağlanması amacıyla yalnızca sigortalı borçlanma başvurusunda bulunabileceği için hak sahiplerinin bu borçlanma olanağından yararlanmaları mümkün değildir¹⁹⁷. Ancak 2018/38 sayılı Genelgede de belirtildiği üzere, bu borçlanma olanağından yararlanarak kendisine yaşlılık aylığı bağlanmış sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanabilecektir.

3.1.1.4. Kamu Görevlileri

3201 sayılı Kanun geçici m. 7 hükmünde, 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 2008 yılı Ekim ayı başından sonra ilk defa aynı Kanun m. 4/1-(c) bendi kapsamında sigortalı olarak çalışmaya başlayanların 2008 yılı Ekim ayı başından önce yurt dışında geçen sürelerinin borçlandırılmasına olanak tanınarak, bu sürelerin 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) bendi kapsamında değerlendirileceği belirtilmiştir. Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin geçici 1'inci maddesi uyarınca, bu kişilere bağlanacak aylıkların hesabında 5510 sayılı Kanun geçici m. 2 hükmü uygulanmaktadır.

3.1.1.5. Hak Sahipleri

3201 sayılı Kanun m. 3 hükmü ile Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 5 inci maddesi uyarınca, yurt dışında çalışırken ya da kesin dönüşten sonra ölen kişilerin hak sahiplerinin de, ölenin yurt dışında geçen süreleri için borçlanma başvurusunda bulunmaları mümkündür.

Kanunda açıkça, ölenlerin Türk vatandaşı olan hak sahiplerinin başvurusundan bahsedildiği için hak sahipleri tarafından yapılacak borçlanma başvurusu sırasında bu kişilerin Türk vatandaşı olması gerekmektedir. Yine hak sahipleri tarafından borçlanılacak sürelerde, hak sahiplerinin Türk vatandaşı olması koşulu bulunmamakta ise de ölen sigortalının Türk vatandaşı olması gerekmektedir.

3.1.2. Borçlanılabilecek Süreler

3201 sayılı Kanununun 1'inci maddesinin ilk halinde kullanılan “çalışma süreleri” ifadesi, 5754 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle “sigortalılık süreleri” olarak değiştirilmiş ve 6552 sayılı

¹⁹⁵ Ergin, Son Değişiklikler, s. 565; Ergin, Zorunlu Göç, s. 1472

¹⁹⁶ Çavuş, a.g.e., s. 45

¹⁹⁷ Ergin, Son Değişiklikler, s. 565; Ergin, Zorunlu Göç, s. 1472

Kanunla yapılan değişiklikte de bu ifade korunmuştur. Böylelikle borçlanılabilecek sürelerin kapsamı genişletilerek, gerçek anlamda çalışma niteliği taşımasa da ilgili ülkenin sosyal güvenlik mevzuatı gereğince sigortalılık süresinden sayılan diğer sürelerin de (örneğin Alman sosyal güvenlik mevzuatına göre sigortalılık süresinden sayılan Almanya’da geçen çocuk yetiştirme süreleri¹⁹⁸) borçlanılmasına olanak tanınmıştır.

3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanılabilecek diğer süreler; ev kadını olarak geçen sürelerle, sigortalılık süreleri arası ya da sonunda her biri için bir yıla kadar işsizlik süreleridir.

2147 sayılı Kanundan farklı olarak, 3201 sayılı Kanun uyarınca yapılacak borçlanmalarda kısmi borçlanma mümkündür; borçlanma başvurusunda bulunan kişi dilediği kadar süreyi borçlanabilmektedir¹⁹⁹.

3.1.2.1. Sigortalılık Süreleri

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 4/1-(g) bendinde sigortalılık süresi, borçlanılacak sürenin geçtiği ülkenin mevzuatı uyarınca ikamet edilen süreler haricinde, çalışarak geçirilen veya çalışarak geçirilmiş süre olarak kabul edilen süre şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan, yurt dışında bulunulan ülkede, o ülkenin mevzuatına uygun bir biçimde çalışma anlaşılmalıdır²⁰⁰. Yani yurt dışında sigortasız olarak veya çalışma izni olmaksızın çalışan kişilerin çalışma süreleri, 3201 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilemeyeceğinden bu sürelerin borçlanılması mümkün değildir²⁰¹. Yine yurt dışında öğrenci veya turist olarak geçirilen süreler de sigortalılık süresinden sayılmadığı için bu sürelerin borçlanılması da mümkün değildir²⁰².

Yurt dışında çalışarak geçirilen sürelerin borçlanılmasında, çalışmanın niteliği önemli değildir²⁰³; kişi kendi adına ve hesabına bağımsız olarak veya bir işverene bağlı olarak çalışmış olduğu süreleri borçlanabilmektedir²⁰⁴. Bunun yanında, statü hukukuna göre memur veya sözleşmeli personel olarak çalışanların da bu kapsamda değerlendirilerek borçlanma yapabileceği, çifte vatandaşlık halinde ya da çalışılan ülke mevzuatına göre memur olarak çalışmanın vatandaşlığa bağlı olmadığı durumlarda Türk vatandaşlarının yurt dışında memur veya sözleşmeli personel olarak çalıştıkları süreleri borçlanmalarının da mümkün olduğu belirtilmektedir²⁰⁵.

¹⁹⁸ Nuray Kovancı, “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Hizmet Borçlanması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 59

¹⁹⁹ Çavuş, a.g.e., s. 43

²⁰⁰ Hediye Ergin, “Yurtdışı Hizmet Borçlanmasında Son Gelişmeler”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, (16), 2009, s. 167

²⁰¹ Ergin, Yurtdışı Hizmet Borçlanması Yapılabilecek Süreler, s. 217; Ergin, Son Gelişmeler, s. 167

²⁰² Hamdioğlu, “Hizmet Borçlanması”

²⁰³ Sözer, Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşları, s. 631

²⁰⁴ Ergin, Yurtdışı Hizmet Borçlanması Yapılabilecek Süreler, s. 218

²⁰⁵ Caniklioğlu ve Canbolat, a.g.e., s. 877

Yurt dışındaki çalışma sürelerinin tamamının aynı statüde (bağımlı veya bağımsız) geçirilmesi zorunluluğu bulunmadığı gibi aynı ülkede geçirilmesi de gerekmemektedir. Farklı ülkelerde geçirilen çalışma süreleri borçlanma bakımından birlikte değerlendirilmekte olup, çalışma sürelerinin geçtiği ülkeyle akdedilmiş ikili sosyal güvenlik sözleşmesinin bulunup bulunmamasının da bir önemi yoktur. 3201 sayılı Kanunda bu konuya ilişkin açık bir düzenleme bulunmasa da Yönetmelik m. 2 hükmünde, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilip akdedilmediğine bakılmayacağı açıkça belirtilmiştir²⁰⁶.

2014/27 sayılı Genelgede, çalışılarak geçirilmiş süre olarak kabul edilen sürelerin, fiilen çalışılmadığı halde ilgili ülke mevzuatına göre çalışılmış gibi kabul edilerek aylığa hak kazanma ve aylık hesabında değerlendirilen süreler olduğu ve bu sürelerin de 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanılabileceği belirtilmiştir.

Türkiye’de çalışmakta olan sigortalının geçici süreyle yurt dışına çalışmak için gönderilmesi veya Türkiye’de sigortalı olarak tescil edildikten sonra yurt dışında çalıştırılması durumunda yurt içindeki iş yerinden prim ödemeleri devam ettiğinden, bu nitelikteki sürelerin borçlanması mümkün değildir.

3.1.2.2. Bir Yıla Kadar İşsizlik Süreleri

3201 sayılı Kanunun 1’inci maddesinde, yurt dışında geçen sigortalılık sürelerinin arasında ya da sonunda her biri için bir yıla kadar olan işsizlik sürelerinin 3201 sayılı Kanun hükümlerine göre değerlendirileceği belirtilmişse de işsizlik süreleri Kanunda açıkça tanımlanmamıştır.

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 4/1-(c) bendine göre işsizlik süresi, ilgili ülkenin mevzuatına göre çalışılmış süreler veya çalışılmış kabul edilen süreler dışında kalan ve o ülkede geçen sürelerdir. Ancak 3201 sayılı Kanun m. 1 hükmü uyarınca, yurt dışında geçen sigortalılık sürelerinin arası ya da sonunda her biri için bir yıla kadar işsizlik sürelerinin borçlanılabileceği belirtilmiş olduğundan, bu sürelerin tamamı borçlanılamamaktadır²⁰⁷.

3.1.2.3. Yurt Dışında Ev Kadını Olarak Geçen Süreler

3201 sayılı Kanundan önceki 2147 sayılı Kanunda yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerin borçlanılabilesine olanak tanıyan bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu sürelerin borçlanılabilesi olanağı ilk kez 3201 sayılı Kanunla tanınmış olmakla birlikte, Kanun

²⁰⁶ Caniklioğlu ve Canbolat, a.g.e., s. 877

²⁰⁷ 3201 sayılı Kanunda açıkça sigortalılık süreleri arası ya da sonunda her biri için bir yıla kadar işsizlik sürelerinden bahsedildiğinden, sigortalılık süreleri arasında toplam bir yıl ve sigortalılık süreleri sonunda toplam bir yıl olmak üzere en fazla iki yıllık işsizlik sürelerinin borçlanılabilesi yönündeki görüş için bkz. Caniklioğlu ve Canbolat, a.g.e., s. 877

görüşmelerine ilişkin TBMM tutanakları²⁰⁸ incelendiğinde, çıkartılmış kanunlar ve yapılan uygulamaların tecrübesinde ortaya çıkan boşlukların giderilmesi ve yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerin değerlendirilmesi açısından ortaya çıkan ciddi ihtiyacın giderilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

3201 sayılı Kanunda, bu Kanunun yürürlüğe girdiği 22.05.1985 tarihi öncesinde yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerin borçlanılabileceğine ilişkin bir hüküm bulunmadığından, ancak 22.05.1985 tarihi sonrasında ev kadını olarak yurt dışında geçen sürelerin borçlanılabilmesi mümkündür. Bununla birlikte 5434 sayılı Kanun iştirakçisi olanlar yönünden istisnai bir düzenleme mevcuttur. Buna göre; 5434 sayılı Kanunun geçici 190'ıncı maddesinde, (geçici 190'ıncı maddeyi Kanuna ekleyen) 3284 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 22.05.1986 tarihinde 5434 sayılı Kanun kapsamında iştirakçi olanların, 3201 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 22.05.1985 tarihi öncesinde yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerini, 3201 sayılı Kanun m. 2, 3, 4 ve 5 hükümleri uyarınca borçlanılabileceği belirtilmiştir²⁰⁹. Bu istisna, 5434 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılar ile diğer sosyal güvenlik kanunları kapsamındaki sigortalılar arasında eşitsizliğe neden olmuştur.

2011/48 sayılı Genelgede, yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerin, kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın, sigortalılık süreleri dışında yurt dışında buldukları süreleri ifade ettiği belirtilmiştir. Ev kadınlarının on sekiz yaşını tamamladıktan sonra yurt dışında geçen sürelerinin tamamı veya istedikleri kısmını başka bir koşula gerek kalmaksızın borçlanmaları mümkündür²¹⁰. Kanunun açık hükmü nedeniyle, on sekiz yaşından önceki sürelerinin, evlenme veya mahkeme kararı ile ergin kılınmış olsalar dahi borçlanması mümkün değildir²¹¹.

3.1.3. Borçlanılamayacak Süreler

Borçlanılamayacak süreler 3201 sayılı Kanunda açıkça belirtilmemişse de Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 6'ncı maddesinde sayılmış olup, 18 yaşın doldurulmasından önce yurt dışında geçen süreler, Türk vatandaşı olunmayan döneme ilişkin süreler, sosyal güvenlik kanunlarına göre uzun vadeli sigorta kolları kapsamında geçen yani Türkiye'deki sosyal güvenlik kuruluşlarından herhangi birine prim, emekli keseneği veya Kurum karşılığı ödemesi yapılmış²¹² süreler, kısmi aylık bağlananların yurt dışındaki sigortalılık süreleri arasında ve bu sürelerin bitiminden sonra geçen işsizlik süreleriyle çakışan yurt dışı süreleri borçlandırılmayacaktır.

2011/48 sayılı Genelgede, Türkiye'de uzun vadeli sigorta kolları kapsamında geçen belirli nitelikteki yurt dışı sürelerinin borçlanılamayacağı ayrıca belirtilmiştir. Buna göre, Türkiye ile

²⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı 2, Cilt 16, Birleşim 96, s. 207

²⁰⁹ Ergin, Son Değişiklikler, s. 567

²¹⁰ Şakar, Kadının Sosyal Güvenliği, s. 185

²¹¹ Hediye Laçiner, **Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda Ev Kadınlarının Sosyal Güvenliği**, s. 6

²¹² Tunçomağ, a.g.e., s. 239

Libya arasında akdedilen ve 01.09.1985 tarihinde yürürlüğe giren Sosyal Güvenlik Sözleşmesi ve bu sözleşmenin uygulanmasına ilişkin olarak akdedilen İdari Anlaşma uyarınca gerçekleşen prim transferi nedeniyle, Libya’da iş yapan Türk işverenlerce çalıştırılmakta olan Türk işçilerinin sosyal güvenlikleri Türk sosyal güvenlik kurumlarınca sağlandığından, bu ülkede 01.09.1985 tarihinden sonra geçen çalışma sürelerinin borçlanması mümkün değildir²¹³. Yine Almanya ile Türkiye arasında akdedilen Türk Firmaları İşçilerinin İstisna Akdi Çerçevesinde İstihdamına İlişkin Anlaşma nedeniyle istisna akdi çerçevesinde Almanya’da çalışan Türk işçilerinin sosyal güvenlikleri Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından sağlandığından, bu kapsamdaki sürelerin borçlanması mümkün değildir²¹⁴. Son olarak 5510 sayılı Kanunun 10’uncu maddesi, ülkemizle akdedilen ikili sosyal güvenlik sözleşmeleri ve Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi hükümlerine göre yurt dışında geçici görevli olarak buldukları için 5510 sayılı Kanun kapsamında sigortalı sayılan kişilerin geçici görevli olarak yurt dışında geçen sürelerinin borçlanması mümkün değildir.

3.2. Borçlanma Koşulları

3201 sayılı Kanunun m. 3/1 fıkrasının ilk halinde, yurt dışında geçen çalışma süreleri, ev kadını olarak geçen süreler ve işsizlik sürelerinin kişilerin sosyal güvenlikleri yönünden değerlendirilebilmesi için aranan kesin dönüş koşulunun uygulamada büyük sıkıntılara yol açması nedeniyle konu Anayasa Mahkemesine taşınmıştır. Anayasa Mahkemesi tarafından; 3201 sayılı Kanunun 3’üncü maddesinde sadece borçlanmayı talep hakkının düzenlendiği, bundan yararlanmak isteyenlerin maddede belirtilen kuruluşlara yazılı olarak başvurup, borçlanma tutarını ödemek suretiyle yurt dışında geçirdikleri sürelerin sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirilmesini isteyebilecekleri, borçlanma (prim ödeme) aşamasında sosyal güvenlik kuruluşları yönünden henüz bir yükümlülük doğmayacağı için, bu kuruluşların aktüeryal dengelerinin ve dolayısıyla sosyal güvenlik sisteminin olumsuz etkilenmeyeceği belirtilerek, Anayasaya aykırı biçimde sosyal güvenlik hakkını kısıtladığı gerekçesiyle 3201 sayılı Kanunun m. 3/1 fıkrasında yer alan kesin dönüş ifadeleri iptal edilmiştir²¹⁵.

İptal kararı sonrasında ilgili madde iptal kararına uygun olarak 4958 sayılı Kanunla değiştirilmiş²¹⁶ ve maddedeki kesin dönüş koşuluyla başvurunun kesin dönüş tarihinden sonraki iki yıllık sürede yapılmasına ilişkin koşul kaldırılmıştır²¹⁷. İlgili madde 17.07.2019 tarih ve 7186 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle son şeklini almakla birlikte başvuru için herhangi bir süre sınırlaması ve kesin dönüş koşulu olmaksızın borçlanma yapılması olanağı korunmuştur.

²¹³ Ergin, Son Değişiklikler, s. 570

²¹⁴ Ergin, Son Değişiklikler, s. 571

²¹⁵ Anayasa Mahkemesi, 12.12.2002 tarih, 2000/36 Esas - 2002/198 Karar, T.C. Resmî Gazete, 25089, (25.04.2003)

²¹⁶ Ali Güzel ve Saim Ocak, “Yurtdışı Hizmet Borçlanmasına İlişkin Yeni Düzenlemeler ve Yargı Kararları Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 3 (12), 2006, s. 1317

²¹⁷ Levent Akın, “4958 Sayılı Yasa ve Anayasa Mahkemesi Kararının Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasına Etkileri”, *A. Can Tuncay’a Armağan*, Legal Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2005, s. 959

3.2.1. İlgili Kuruma Başvuruda Bulunulması

3.2.1.1. Başvurulacak Kurum

Borçlanma başvurusunda bulunulacak kuruluşu belirleyen 3201 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinde 17.07.2019 tarih ve 7186 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde, sigortalının Türkiye'de herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşu kapsamında çalışması bulunmuyorsa Sosyal Güvenlik Kurumuna, bulunuyorsa en son kapsamında olduğu sosyal güvenlik kuruluşuna, kısmi aylık bağlananların ise aylık aldıkları sosyal güvenlik kuruluşuna başvurması gerektiği belirtilmişken, değişiklikle birlikte başvuruların Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Böylelikle, değişikliğin yürürlüğe girdiği 01.08.2019 tarihinden itibaren, kısmi aylık bağlananların yapacakları borçlanma başvuruları da dâhil olmak üzere tüm borçlanma başvuruları Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacaktır.

3.2.1.2. Başvuru Süresi

3201 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinin ilk şeklinde, sigortalıların, kesin dönüş tarihini izleyen en geç iki yıl içinde, yurt dışında çalışmaktayken ya da kesin dönüş tarihinden sonraki iki yıllık müracaat süresi içinde ölen sigortalıların hak sahiplerinin de sigortalının ölümünden itibaren iki yıllık süre içinde borçlanma başvurusunda bulunmaları gerektiği belirtilmişse de maddede yapılan değişikliklerle bu süre koşulu kaldırıldığından, sigortalılar veya (yurt dışında çalışırken veya kesin dönüşten sonra ölen sigortalının) hak sahiplerinin herhangi bir süre sınırlaması olmaksızın istedikleri zaman yurt dışı hizmet borçlanması başvurusunda bulunması mümkündür.

3.2.2. Borçlanılacak Sürelerin Belgelenmesi

3201 sayılı Kanun ile Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği gereğince, borçlanılacak sigortalılık sürelerinin belgelendirilmesi zorunlu olup, borçlanma yapılabilmesi için gereken belgeler, Yönetmeliğin 9'uncu maddesinde ayrıntılarıyla belirtilmiştir.

Ev kadını olarak yurt dışında geçirilen sürelerin borçlanılabilmesine yani çalışmadığı kanun koyucu tarafından kabul edilen kişilerin bile bu olanaktan yararlandırılmasına karşılık, yurt dışında sigortasız veya çalışma izni olmaksızın çalıştığı için çalıştığını belgeleyemeyenlerin borçlanma olanağından yoksun bırakılmasının kanunun amacına ters düştüğü gerekçesiyle, Yönetmelikle getirilen belgelendirme zorunluluğu eleştirilmektedir²¹⁸.

²¹⁸ Kurtuluş ve Sarıoğlu, a.g.e., s. 176

3.2.2.1. Sosyal Güvenlik Sözleşmesi Akdedilmiş Ülkelerde Geçen Sürelere Ait Belgeler

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (a) bendinde, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmiş ülkelerde geçen sürelerin borçlanılması için sunulması gerekli belgeler ayrıntılı bir biçimde belirtilmiş olup; ilgili ülkedeki sosyal sigorta kuruluşundan temin edilecek hizmet cetveli, belediyeler, vergi daireleri, iş bulma kurumları, ilgili meslek kuruluşları veya birlikleri ya da diğer resmi kuruluşlar yahut bulunulan ülkelerdeki Türk temsilcilikleri tarafından düzenlenecek hizmet belgelerinden sigortalının durumuna uygun olan belgenin borçlanma başvurusu sırasında Kuruma sunulması gerekmektedir.

3.2.2.2. Sosyal Güvenlik Sözleşmesi Akdedilmemiş Ülkelerde Geçen Sürelere Ait Belgeler

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (b) bendinde, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmemiş ülkelerde geçen sürelerin borçlanılması için sunulması gerekli belgeler ayrıntılı bir biçimde belirtilmiş olup; bulunulan ülkelerdeki Türk temsilcilikleri tarafından düzenlenecek hizmet belgeleri, çalışmakta oldukları iş yerinden alınacak hizmet sürelerini gösterir bonservisle birlikte pasaportta yer alan çalışma izninin tercümesi, gemi adamlarının ise çalıştıkları geminin bayrağını taşıyan ülkede mevcut Türk temsilciliklerinden alacakları hizmet belgeleri veya çalışmakta oldukları iş yerinden alacakları sigortalılık sürelerini gösterir bonservisle birlikte gemilerde çalıştıklarını gösteren belgelerde yer alan çalışma izni tercümesi ya da pasaporttaki çalışma süreleriyle örtüşen giriş-çıkış tarihlerini gösteren sayfa örneklerinden sigortalının durumuna uygun olan belgenin borçlanma başvurusu sırasında Kuruma sunulması gerekmektedir.

3201 sayılı Kanunun geçici 6'ncı maddesi uyarınca, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmemiş ülkelere zorunlu göçe tabi tutulanlar tarafından yapılacak borçlanmalarda, Yönetmeliğin geçici 2'nci maddesi uyarınca, geldikleri ülkedeki çalışma sürelerini gösterir hizmet belgesinin sunulması gerekmekte olup, ayrıca Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılacak sorgulama sonucunda nüfus kaydında Bakanlar Kurulu Kararı ve İskân Kanunlarına istinaden Türk vatandaşlığına alındığına dair ibare bulunanlardan, zorunlu göçe tabi tutulduklarını belgelendirmeleri istenmemekte, bu ibare bulunmayanlardan ise bu ibarenin yer aldığı vukuatlı nüfus kayıt örneğini veya Uyruluk ve Aile Kütüğüne Kayıt Bildirgesini sunmaları istenmektedir. 2011/48 sayılı Genelge uyarınca, bu kişilerin, kamu kurum ve kuruluşlarından temin edecekleri, zorunlu göçe tabi tutulduklarına dair belgenin sunulması da yeterli kabul edilmektedir. Yine Genelgeye göre, Bulgaristan'da temin edilerek Türkiye'de yeminli tercümesi yapılan hizmet belgesindeki ad ve soyadı bilgisiyle Türkiye'deki nüfus kayıtlarında görünen bilgi farklı olduğu takdirde, bu değişikliği gösterir, nüfus müdürlüğünden onaylı bir belgenin de sunulması gerekmektedir. Borçlanma yapacak kişinin Türkiye'de ikamet etmesi zorunlu olduğundan, Sosyal

Güvenlik Kurumu tarafından Kimlik Paylaşım Sisteminde yapılan sorgulamada ikamet adresi tespit edilemeyenlerin, muhtarlıktan temin edecekleri İkametgâh Belgesini de sunmaları gerekmektedir.

3.2.2.3. Ev Kadını Olarak Geçen Sürelere Ait Belgeler

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 9'uncu maddesinin 2'nci fıkrasında, yurt dışında ev kadını olarak geçen sürelerin borçlanılması için sunulması gereken belgeler ayrıntılı bir biçimde belirtilmiş olup; yurt dışından alınacak ikamet belgesinin Türkiye'deki yeminli tercüme büroları ya da yurt dışındaki Türk temsilciliklerince akredite edilmiş tercümanlar tarafından yapılmış ve ilgili temsilcilik tarafından onaylanmış tercümesi veya çalışma ve sosyal güvenlik müşavirliği yahut ataşeliğinin mevcut olduğu Türk temsilciliklerinde bahsi geçen birimler tarafından ikamet belgesine dayanarak düzenlenecek belgeyle birlikte, ikamet belgesi temin edilememişse pasaporttaki ilgili sayfaların örneği ya da Türkiye'deki emniyet müdürlüklerinden alınacak yurttan çıkış-yurda giriş çizelgesinin borçlanma başvurusu sırasında Kuruma sunulması gerekmektedir.

3.2.3. Borçlanma Tutarının Tespiti, Tebliği ve Ödenmesi

3.2.3.1. Borçlanma Tutarının Tespiti

3201 sayılı Kanununun 4'üncü maddesinde 17.07.2019 tarih ve 7186 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce, borçlanılacak her bir gün için tahakkuk ettirilecek borçlanma tutarının, 5510 sayılı Kanun m. 82 hükmündeki prime esas asgari ve azami günlük kazanç arasından sigortalı ya da hak sahibince tercih edilecek günlük kazanç miktarının %32'si olduğu hüküm altına alınmışken, değişiklikle birlikte bu oran %45'e yükseltilmiştir. Böylelikle değişikliğin yürürlüğe girdiği 01.08.2019 tarihinden itibaren yapılan borçlanma başvurularında borçlanma tutarı, 5510 sayılı Kanun m. 82 hükmündeki prime esas asgari kazançla azami kazanç arasından, sigortalı ya da hak sahibince tercih edilecek kazanç miktarının %45'i dikkate alınarak belirlenmektedir.

Borçlanma tutarının tespitinde dikkate alınan %45'lik oranın içinde %12 oranında genel sağlık sigortası primi de yer almaktadır. Genel sağlık sigortası priminin, Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden yararlanma karşılığında alınan bir prim olması nedeniyle, kişinin yurt dışında bulunduğu ve Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden yararlanmasının mümkün olmadığı bir döneme ilişkin primi ödemesinin adaletli bir uygulama olmadığı, yurt dışı hizmet borçlanması yapacak kişilerden sadece %20 oranında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi alınmasının daha doğru olduğu yönünde görüşler mevcuttur²¹⁹.

²¹⁹ Ergin, Zorunlu Göç, s. 1473

3201 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin ilk halinde, yurt dışındayken borçlanma başvurusunda bulunan sigortalı ya da hak sahiplerinin Türk Lirası olarak bildirilecek borçlanma tutarının döviz cinsinden karşılığını ödemesi olanağı mevcutken, 5510 sayılı Kanunun 5754 sayılı Kanunun 64'üncü maddesiyle değişik 106'ncı maddesiyle, 3201 sayılı Kanunda yer alan döviz ibareleri yürürlükten kaldırıldığından, artık borçlanma tutarı sadece Türk Lirası olarak ödenmektedir²²⁰. 17.04.2008 tarih ve 5754 sayılı Kanunla 3201 sayılı Kanuna eklenen geçici m. 7 uyarınca, bu maddenin yürürlüğe girdiği 08.05.2008 tarihinden önce borçlanma talebinde bulunan, borç tahakkuku yapılan, borç tahakkukuna ilişkin işlemleri devam eden, tahakkuk edilen borçları ödeyen ve borçlandıkları süreler dikkate alınmak suretiyle aylık bağlanan kişilerin kazanılmış hakları saklı tutulmuş olduğundan, bu kişilerin işlemleri 3201 sayılı Kanunun 5754 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki hükümlerine göre sonuçlandırılmaktadır. Bu doğrultuda olmak üzere, değişikliğin yürürlüğe girdiği 08.05.2008 tarihinden önce borçlanma talebinde bulunan, döviz cinsinden borç tahakkuku yapılan veya borç tahakkuk işlemleri devam eden kişiler, 08.05.2008 tarihinden sonra yapılacak ödemeyi de yine döviz cinsinden yapmak durumundadır.

3.2.3.2. Borçlanma Tutarının Tebliği ve Ödenmesi

3201 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin ilk halinde, borçlanma tutarının ödenmesi için belirli bir süre öngörülmediğinden, tahakkuk ettirilen borçlanma tutarı istenilen zamanda ödenebilmekte iken maddede 5754 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle birlikte borçlanma tutarının tebliğinden sonraki üç ay içinde ödenmesi koşulu getirilmiştir. Bu süre içinde borçlanma tutarının ödenmemesi halinde borçlanma başvurusu geçersiz sayılmakta ve borçlanma için yeni bir başvuru yapılması gerekmektedir.

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 4'üncü maddesinde, “borcun tamamının ödenmesi” kavramı, aylık başvurusundan önce en az aylığa hak kazanmaya yetecek süre kadar ödenen tutar olarak tanımlanmıştır. Yine Yönetmeliğin 10 uncu maddesinin altıncı fıkrası ve bu doğrultuda 2011/48 sayılı Genelge uyarınca, ödeme için belirlenen üç aylık süre içinde borçlanma tutarının bir kısmının ödenmesi halinde, ödenen miktarla orantılı süre geçerli sayılmakta olup, kalan sürenin geçerli sayılması için yeni bir borçlanma başvurusu yapılması ve borçlanma tutarının süresinde ödenmesi gerekmektedir.

²²⁰ Manav, a.g.e., s. 114

3.3. Borçlanmanın Hüküm ve Sonuçları

3.3.1. Sigortalılık Başlangıç Tarihinin Hesaplanması

Sigortalılığın başlangıç tarihi, sigortalının emekli olmasında, prim ödeme gün sayısının belirlenmesinde ve emeklilik yaşının hesaplanmasında önem taşımaktadır²²¹. Bu nedenle 3201 sayılı Kanun m. 5 hükmünde, sigortalılık başlangıç tarihinin tespitine ilişkin özel düzenleme yapılmıştır. Maddenin ikinci fıkrası uyarınca, Türkiye’de sosyal güvenlik kanunları kapsamında hizmeti bulunan kişiler tarafından Türkiye’deki sigortalılık başlangıcından önce yurt dışında geçen süreler borçlanılmış ise Türkiye’deki sigortalılık başlangıç tarihi, borçlanılan gün sayısı kadar geriye götürülmektedir. Maddenin üçüncü fıkrasında ise Türkiye’de sosyal güvenlik kanunları kapsamında hizmeti bulunmayan kişilerin sigortalılık başlangıç tarihinin, borçlanma tutarının tamamen ödendiği tarihten borçlanılan gün sayısı kadar geriye götürülerek tespit edileceği belirtilmiştir.

3201 sayılı Kanun m. 5/5 fıkrasının ilk halinde, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilen ülkelerde geçen hizmetlerini borçlanan kişilerin, bu ülkelerde ilk defa çalışmaya başladıkları tarihin ilk işe giriş tarihi olarak dikkate alınmayacağı belirtilmiştir.

T.C. Anayasasının 90’ıncı maddesinde, usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş uluslararası sözleşmelerin kanun hükmünde olduğu ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bu sözleşmelerle T.C. kanunlarının aynı konuya ilişkin farklı hükümler içermesi halinde ortaya çıkacak uyumsuzluklarda uluslararası sözleşme hükümlerinin esas alınacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla temel hak niteliğinde olan sosyal güvenlik hakkına ilişkin düzenlemeler yapan uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinde, bir kişinin Türk sosyal güvenlik kuruluşundan önce akit taraf ülkesinde sigorta girişinin bulunması halinde bunun Türk sosyal güvenlik sigortasına giriş tarihi olarak da kabul edileceğine ilişkin hükümlere yer verilmesi halinde, uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi hükmünün uygulanması gerekmektedir²²².

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespitine ilişkin bu hükmün T.C. Anayasasına ve akdedilmiş sosyal güvenlik sözleşmelerine aykırı olması²²³ nedeniyle uygulamada çıkan sorunlar üzerine açılan çok sayıdaki dava sonucunda, Mahkemeler tarafından uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde kararlar verilmiştir²²⁴. Bunun üzerine, 6552 sayılı Kanunla, 3201 sayılı Kanunun 5’inci maddesinin beşinci fıkrasına ek cümle eklenmiş

²²¹ Manav, a.g.e., s. 116

²²² Canbolat, a.g.e., s. 2259

²²³ Talat Canbolat, “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Yapanlar Da Kademeli Geçişten Yararlanır ve Sigortalılığın Başlangıç Tarihi İkili Sosyal Güvenlik Anlaşmalarına Göre Belirlenir (Karar İncelemesi)”, **Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan**, Beta Basım, İstanbul, 2011, s. 2263

²²⁴ T.C. Yargıtay, 21. Hukuk Dairesi, 30.09.2013, E. 2013/15483, K. 2013/17359

ve akdedilmiş sosyal güvenlik sözleşmelerinde Türk sosyal güvenlik sigortasına giriş tarihinden önce akit ülkede sosyal sigorta girişinin bulunması halinde bu tarihin Türk sosyal güvenlik sigortasına giriş tarihi kabul edileceği hakkında hüküm mevcut olan ülkelerde geçen sigortalılık sürelerini borçlanan kişilerin taraf ülkedeki ilk işe giriş tarihlerinin Türkiye’de ilk işe giriş tarihi olarak kabul edileceği hüküm altına alınmıştır.

Ülkemizin akdettiği sosyal güvenlik sözleşmelerinin bir kısmında (örneğin Almanya, Fransa, Belçika, İsviçre, Avusturya) bu nitelikte özel hüküm bulunmakta, bir kısmındaysa (örneğin Danimarka) bulunmamaktadır. 3201 sayılı Kanun m. 5/5 fıkrasının ilk cümlesi aynen korunduğundan, akdedilmiş sosyal güvenlik sözleşmesinde özel hüküm bulunmaması halinde, akit ülkede ilk işe giriş tarihi Türkiye’de ilk işe giriş tarihi olarak kabul edilmeyecektir.

3201 sayılı Kanun m. 5/5 fıkrası bütün olarak değerlendirildiğinde, akdedilmiş bir sosyal güvenlik sözleşmesinin bulunmaması halinde de ilgili ülkede ilk işe giriş tarihinin Türkiye’de ilk işe giriş tarihi olarak kabul edilmeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır.

3201 sayılı Kanun m. 5/5 fıkrasına eklenen ek cümlede sigortalılık sürelerinin borçlanılmasından söz edildiği için, akit ülke mevzuatında sigortalılık süresi olarak kabul edilmeyen (örneğin ev kadını olarak geçen) sürelerin borçlanılması halinde, bu sürenin başlangıcının Türkiye’de ilk işe giriş tarihi olarak kabul edilmesi mümkün değildir²²⁵.

5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 2008 yılı Ekim ayı başından sonra ilk defa aynı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi olanlar yönünden Yönetmelik geçici m. 1 hükmünde ayrı bir düzenleme yapılmış olup, buna göre bu kişilerin sigortalılık başlangıç tarihinden önceki sürelerini borçlanmaları halinde, sigortalılığın başlangıç tarihi geriye götürülmemektedir.

Yurt dışındaki sigortalılık sürelerinin Türkiye’de dikkate alınıp alınmayacağı, özellikle Türkiye’de aylık bağlama aşamasında sigortalılara uygulanacak hükümlerin belirlenmesinde özel bir önem taşımaktadır²²⁶. Bu sürelerin borçlanılarak sigortalılık başlangıç tarihinin yurt dışında ilk işe giriş tarihine kadar çekilmesi durumunda sigortalılara aylık bağlama aşamasında uygulanacak hükümler daha lehlerine olmaktadır.

3.3.2. Prim Ödeme Gün Sayısı ve Sigortalılık Süresinin Artırılması

Borçlanılacak yurt dışı sürelerinin tespitine ilişkin usul ve esaslar 3201 sayılı Kanun m. 5/1 ve 2 fıkraları ile Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 12/1 fıkrasında açıklanmıştır. Buna göre,

²²⁵ Manav, a.g.e., s. 117

²²⁶ Levent Akın, “Yurtdışındaki Sigortalılığın Emeklilik Koşullarına Etkisi”, **Çimento İşveren Dergisi**, 26 (2), 2012, s. 53

başvuru sahibi (sigortalı veya hak sahibi) tarafından borçlanılmak istenen süre başvuru dilekçesinde ayrıca belirtilmişse belirtilen bu süre, eğer belirtilmemişse başvuru sahibi tarafından sunulan kanıtlayıcı belgelerdeki tarihler arasında belirtilen son tarihten geriye gidecek şekilde borçlanılmak istenilen süre dikkate alınmakta ve süre tespit edilirken bir yıl 360 gün, bir ay ise 30 gün olarak hesaplanmaktadır.

Bu şekilde belirlenen süreye istinaden hesaplanan borçlanma tutarının ödenmesiyle birlikte, Türkiye'deki sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı, borçlanılan gün kadar artmakta olup, bu durum sigortalının Türkiye'de çalışmasının olup olmadığına göre belirlenmektedir²²⁷. 3201 sayılı Kanun m. 5/2 fıkrası uyarınca, Türkiye'de sosyal güvenlik kanunları kapsamında çalışması olan kişilerin borçlandıkları süreler, Türkiye'deki prim ödeme gün sayısı ile fiili çalışmalarına katılmaktadır. Türkiye'deki sigortalılığın başlangıcından önce geçen yurt dışı sürelerinin borçlanması halinde bir üst başlıkta (3.3.1.) aktarılan durumlar gündeme gelmekte olup, sigortalılığın başlangıcından sonraki sürelerin borçlanması durumunda sigortalılığın başlangıcında herhangi bir değişiklik olmamakta, sadece prim ödeme gün sayısı artmaktadır²²⁸.

3201 sayılı Kanun m. 5 hükmünden anlaşıldığı üzere, yurt dışı hizmet borçlanmasında sigortalılık süresi -uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinde özel hüküm bulunan ülkelerdeki sigortalılık başlangıç tarihinin Türkiye'deki sigortalılık başlangıç tarihi olarak dikkate alınması halinde sigortalılık süresinin bu tarihten itibaren başlaması durumu hariç olmak üzere- borçlanmaya esas çalışmanın başladığı tarihten itibaren değil, borçlanılan fiili gün sayısı esas alınarak belirlenmektedir²²⁹.

3.3.3. Borçlanılan Sürelerin Değerlendirileceği Sigortalılık Halleri

3201 sayılı Kanun m. 5 hükmüne 5754 sayılı Kanunla eklenen dördüncü fıkrada 17.07.2019 tarih ve 7186 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce borçlanılan sürelerin değerlendirileceği sigortalılık hali, başvuru sahibinin borçlanma başvurusunda bulunmadan önce Türkiye'de sigortalı olarak çalışmasının bulunup bulunmadığı dikkate alınarak belirlenmekte idi²³⁰. Buna göre, borçlanılan yurt dışı süreleri, başvuru sahiplerinin (sigortalı veya hak sahibi) Türkiye'de sigortalı olarak çalışması varsa borçlanma başvurusu sırasındaki son sigortalılığına, eğer yoksa 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) bendine göre değerlendirilmekte iken yapılan değişiklikte birlikte, ilgili değişikliğin yürürlüğe girdiği 01.08.2019 tarihinden itibaren yapılan borçlanmalarda, borçlanılan süreler 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) bendi kapsamında değerlendirilmektedir.

²²⁷ Caniklioğlu ve Canbolat, a.g.e., s. 888

²²⁸ Caniklioğlu ve Canbolat, a.g.e., s. 888

²²⁹ Caniklioğlu ve Canbolat, a.g.e., s. 888

²³⁰ Manav, a.g.e., s. 116

2011/48 sayılı Genelgede, 5510 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra aynı Kanun m. 4/1-(c) bendine tabi olanlar yönünden 5510 sayılı Kanun geçici m. 7 hükmüyle ayrı bir düzenleme yapılması nedeniyle, bu kişilerin 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yurt dışında geçen ve borçlanılan sürelerinin de, 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) bendi kapsamında değerlendirileceği belirtilmiştir.

5510 sayılı Kanunun 6111 sayılı Kanunla değiştirilen m. 5/1-(g) bendinde, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmeyen ülkelerde iş yapan işverenlerce bu ülkelerde çalıştırılan Türk işçilerinin bu ülkelerde geçen ve kısa vadeli sigorta kolları, genel sağlık sigortası ve isteğe bağlı sigorta kapsamında değerlendirilen sigortalı çalışmalarının 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) bendi kapsamında sayılacağı belirtilmiş olduğundan, 3201 sayılı Kanun m. 5/4 fıkrasında 7186 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce bu süreler 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) bendi kapsamında değerlendirilmekte idi. Ancak değişiklikten sonra, 01.08.2019 tarihinden itibaren yapılan borçlanma başvurularında, borçlanılan süreler 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(b) bendi kapsamında değerlendirilmektedir.

Öğretide Ocak tarafından, akdedilmiş sosyal güvenlik sözleşmesinde, akit ülkedeki sigortalılık statüsünün diğer ülkede de aynı şekilde geçerli olacağına ilişkin özel bir hükmün bulunması halinde sözleşme hükmünün uygulanması ve borçlanılan sürelerin Türkiye'deki sigortalılık halinin buna göre belirlenmesi gerektiği de belirtilmektedir²³¹.

3.3.4. Borçlanılan Sürelerin Yurt İçi Hizmet Süreleri ile Birleştirilmesi ve Çakışması

3201 sayılı Kanun m. 5/2 uyarınca, borçlanılan yurt dışı süreleri Türkiye'deki çalışma süreleri ile birleştirilmekte olup, ülkemiz sosyal güvenlik kanunları uyarınca uzun vadeli sigorta kolları kapsamında geçen sürelerle çakışan yurt dışı süreleri borçlandırılmamaktadır. Ancak böyle bir çakışma halinde hangi sürelerin iptal edileceği, hangi sürelerin geçerli sayılacağı ve hangi sürelerin borçlandırılıp borçlandırılmayacağına ilişkin olarak 2011/48 sayılı Genelgede ayrıntılı olarak düzenleme yapılmıştır.

Buna göre, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmiş ülkelerdeki çalışma süreleriyle Türkiye'deki prim ödeme süreleri çakışacak olursa, Türkiye'deki prim ödeme süreleri iptal edilmekte ve başvuru olması halinde yurt dışı çalışma süreleri borçlandırılmaktadır.

²³¹ Saim Ocak, "Yurtdışı Hizmet Borçlanması Sürelerinin 5510 Sayılı Kanun'un m. 4/1, a Hükmü Kapsamında Sayılıp Sayılmayacağı Sorunu", **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (28), 2012, s. 240. Uygulamada, herhangi bir fiili çalışma olmaksızın bir iş yerinde çalışılmış gibi görüldükten sonra borçlanma talebinde bulunularak borçlanılan sürenin 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) bendi kapsamında değerlendirilmesinin sağlandığı ve böylelikle bu kapsamda daha az prim ödenerek daha kısa sürede daha yüksek yaşlılık aylığı alınmasına yol açılan durumların mevcut olduğu bu nedenle esas olarak önemli olanın sigortalılık halleri arasındaki farkın ortadan kaldırılması olduğu hakkında bkz. Ocak, Yurtdışı Hizmet Borçlanması Süreleri, s. 241

Sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmeyen ülkelerde geçen çalışma süreleriyle Türkiye'deki prim ödeme sürelerinin çakıştığı durumlarda Türkiye'deki sürelerin ülkemiz sosyal güvenlik mevzuatı uyarınca geçerli kabul edilmesi halinde Türkiye'deki süreler iptal edilmemekte, bu sürelerle çakışan yurt dışı süreleri ise borçlandırılmamaktadır. Türkiye'deki prim ödeme sürelerinin geçersiz kabul edilmesi halinde ise yurt dışı süreleri borçlandırılmaktadır.

Sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilip akdedilmediğine bakılmaksızın yurt dışında ev kadını olarak geçen süreler ile işsizlik sürelerinin Türkiye'deki prim ödeme süreleriyle çakışması halinde, Türkiye'deki prim ödeme sürelerinin ülkemiz sosyal güvenlik mevzuatına göre geçerli kabul edilmesi halinde Türkiye'deki prim ödeme süreleri iptal edilmemekte ve bu sürelerle çakışan yurt dışı süreleri ise borçlandırılmamakta ancak Türkiye'deki prim ödeme sürelerinin geçersiz kabul edilmesi halinde yurt dışı süreleri borçlandırılmaktadır.

Türkiye'deki sosyal güvenlik kanunları uyarınca yurt içinde isteğe bağlı sigortalı olarak prim ödenen sürelerde, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmemiş ülkelerde geçen sigortalılık süreleri veya ev kadını olarak geçen süreler borçlandırılmamaktadır.

Akdedilmiş sosyal güvenlik sözleşmelerine göre yurt dışından ülkemizde isteğe bağlı sigortalı olarak prim ödeme olanağının bulunduğu ülkeler hariç olmak üzere sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmiş ülkelerdeki çalışma süreleriyle Türkiye'de isteğe bağlı sigortalı olarak prim ödenen süreler çakıştığı takdirde, isteğe bağlı sigortalı olarak prim ödenen süreler iptal edilmekte ve başvuru olması halinde yurt dışında geçen süreler borçlandırılmakta ancak bu ülkelerde ev kadını olarak geçen süreler ile Türkiye'de isteğe bağlı sigortalı olarak prim ödenen süreler çakışacak olursa isteğe bağlı sigortalılık geçerli kabul edilmekte, ev kadını olarak yurt dışında geçen süreler ise borçlandırılmamaktadır.

Sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmeyen ülkelerde iş yapan işverenlerce bu ülkelerde çalıştırılan Türk işçilerinin bu ülkelerde geçen hizmetlerini borçlanmak üzere başvurmaları halinde, yurt dışında çalıştıkları süre boyunca Türkiye'de adlarına uzun vadeli sigorta kolları primi ödenmemiş olması koşuluyla, borçlanma başvuruları kabul edilmektedir.

3.3.5. Aylık Bağlanması

3201 sayılı Kanun m. 1 ve Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 1-2 uyarınca, yurt dışı hizmet sürelerinin borçlanılabilmesi için, yurt dışında geçen sürelerde ve borçlanma başvuru tarihinde Türk vatandaşı olma koşulu aranmakta ise de bu süreleri borçlanan sigortalı veya hak sahibinin

aylık başvurusunda bulunduğu tarihte veya aylık aldığı dönemde Türk vatandaşı olması gerektiğine ilişkin olarak gerek Kanunda ve gerekse Yönetmelikte açık bir düzenleme yoktur²³².

2018/38 sayılı Genelgede, Yönetmeliğin 2'nci maddesindeki düzenlemeyle birlikte, borçlanma yaparak aylık başvurusunda bulunulan tarihte ve aylık alınan dönemde Türk vatandaşı olma koşulunun kaldırıldığı bu nedenle yurt dışında geçen sürelerini borçlananların gerek aylık başvurusu yaptıkları tarihte gerekse aylık aldıkları dönemde Türk vatandaşlığını kaybettikleri tespit edilmiş olsa da aylıklarının bağlanacağı, aylık bağlanmış ise ödenmesine devam edileceği belirtilmiştir²³³.

3201 sayılı Kanun m. 6 ve Yönetmelik m. 13 hükümlerinde, bu Kanuna göre değerlendirilen süreler dikkate alınarak aylık bağlanması için gereken koşullar; yurda kesin dönüş yapılmış olması, tahakkuk ettirilen borçlanma tutarının tamamının ödenmiş olması, yazılı başvuruda bulunulması ve sosyal güvenlik kanunlarına göre aylık bağlanmasına hak kazanılması olarak belirtilmiştir.

3.3.5.1. Aylık Bağlama Koşulları

3.3.5.1.1. Yurda Kesin Dönüş Yapmak

3201 sayılı Kanun m. 6 uyarınca, aylık bağlanması için gereken koşullarından biri olan Türkiye'ye kesin dönüş yapmış olma koşulunun hem aylık bağlanması hem de aylıkların alınması anında mevcut olması gerekmektedir²³⁴.

Bahsi geçen maddenin ilk halinde gerek borçlanma yapılabilmesi ve gerekse aylık bağlanması için aranan kesin dönüş koşulunun Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmuş, borçlanma için aranan kesin dönüş koşulu Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiş²³⁵ ancak aylık bağlanması için aranan kesin dönüş koşulunun, işten ayrılma yönünden yurt içinde ve yurt dışında çalışanlar arasında bir ayrıma neden olmadığından Anayasa'daki eşitlik ilkesine aykırı olmadığı, bu koşulla sosyal güvenlik kuruluşlarının aktüaryal dengelerinin ve mali kaynaklarının yeterliliği ölçütünün gözetildiği gerekçesiyle iptal başvurusu reddedilmiştir²³⁶. Dolayısıyla borçlanma yapılırken aranmayan kesin dönüş koşulu aylık bağlanması için geçerliliğini sürdürdüğü için kesin dönüş yapmış olsun veya olmasın borçlanma

²³² Ergin, Zorunlu Göç, s. 1474

²³³ Kanunla düzenlenmesi gereken böylesine önemli bir konunun Genelge ile düzenlenmesinin eleştiriyeye açık olduğu yönündeki görüş için bkz. Ergin, Zorunlu Göç, s. 1475

²³⁴ Laçiner, Ev Kadınları, s. 8; Ergin, Son Değişiklikler, s. 579

²³⁵ Anayasa Mahkemesi, 12.12.2002 tarih, 2000/36 Esas – 2002/198 Karar, T.C. Resmî Gazete, 25089, (25.04.2003)

²³⁶ Bilgili, a.g.e., s. 155

olanağından yararlanabilecek olan kişilere, kesin dönüş yapmadıkları sürece aylık bağlanamayacaktır²³⁷.

3201 sayılı Kanunda ve önceki Uygulama Yönetmeliğinde kesin dönüş tanımlanmadığından, kesin dönüşün ne anlama geldiği hakkında öğretide ve yargı kararlarında uzlaşma sağlanamamakta ve kesin dönüşün hangi ölçütlere göre saptanacağı konusunda uygulamada bir açıklık bulunmamaktaydı²³⁸. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 22.10.1997 tarih ve 1997/10-588 Esas ve 1997/857 Karar sayılı kararında, kesin dönüş yapmış olmayı, yurt dışında çalışan T.C. vatandaşlarının çalışma hayatına dair bütün ilişkilerini, çalıştıkları iş yerleri ve ilgili sosyal güvenlik kuruluşları açısından sona erdirip, yerleşme ve sosyal güvenliklerini sağlama amacıyla Türkiye'ye dönmeleri olarak tanımlamış, yurt dışında işsizlik yardımı alınmasının ilgili ülkede ikamet edildiğine ve yurda kesin dönüş yapılmadığına dair güçlü bir kanıt ve karine oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır²³⁹. Öğretide Laçiner Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun görüşüne katılarak, yurt dışında işsizlik yardımı alan kişinin kesin dönüş yaptığından söz edilemeyeceğini belirtmiştir²⁴⁰. Buna karşılık Sözer ise kesin dönüşün, yaşamın ağırlık alanının tek bir ülkeye taşınması olarak değerlendirilebileceğini belirterek, yurt dışında işsizlik yardımı alınmasının Türkiye'de borçlanma yoluyla yaşlılık aylığı bağlanmasına engel olmaması, hatta kesin dönüş koşulunun 3201 sayılı Kanundan çıkartılması gerektiği görüşünü savunmuştur²⁴¹.

06.11.2008 tarihinde yürürlüğe giren Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 4'üncü maddesinde kesin dönüş kavramı tanımlanarak bu konudaki tartışmalara son verilmiştir. Buna göre kesin dönüş, aylık bağlanması için başvuruda bulunanların yurt dışındaki çalışmalarının sona ermesini, ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği almamaları durumunu ifade etmektedir.

2018/38 sayılı Genelgede, sosyal sigorta ödeneğinden, çalışma hayatı boyunca karşı karşıya kalınan çeşitli riskler (hastalık, iş kazası, meslek hastalığı, işsizlik vb.) nedeniyle yapılan ödeneklerin anlaşılması gerektiği, sosyal yardım ödeneğinin ise Yönetmelik m. 4/1-(i) bendinde tanımlandığı ve buna göre ilgili ülke mevzuatına göre geçimini sağlayacak geliri olmayan veya mevcut geliriyle geçimini sağlayamayanların asgari geçimlerinin sağlanabilmesi için kamu kurum veya kuruluşlarınca muhtaçlık hali ve süresine istinaden ödenen ve ikamet koşuluna bağlı parasal yardımları ifade ettiği belirtilmiştir.

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 14/7 hükmü uyarınca, bu Yönetmeliğin uygulanmasında, evli olan veya birlikte yaşayan kişiler için ödenen sosyal yardımların her iki eş için de ödendiği

²³⁷ Akın, a.g.e., s. 997

²³⁸ Başterzi, a.g.e., s. 275; Kılıçoğlu, a.g.e., s. 88-89

²³⁹ Başterzi, a.g.e., s. 279

²⁴⁰ Laçiner, Hizmet Borçlanması, s. 626-627

²⁴¹ Ali Nazım Sözer, "Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1997 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi", Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin 1998 Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul, 2000, s. 270-271'den aktaran Başterzi, a.g.e., s. 283

kabul edildiği belirtilmiş olduğundan, eşlerden herhangi birinin sosyal yardım ödeneği alması durumunda kesin dönüş koşulu gerçekleşmeyeceği için aylık bağlanması mümkün değildir. Yine yabancı sosyal sigorta kuruluşlarınca sosyal sigorta ödeneklerine ek veya sigorta ödeneği olarak ödenmekte olan prim karşılığı bulunmayan ödeneklerin de sosyal yardım olarak değerlendirilmeyeceği belirtilmiştir.

2018/38 sayılı Genelgede, 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanma yaparak kesin dönüş yaptığını beyan etmek suretiyle aylık bağlanması için başvuruda bulunan kişilerin beyanlarının esas alınarak aylık bağlama işlemlerinin yapılacağı belirtilmiştir.

3.3.5.1.2. Borcun Tamamını Ödemek

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 4/1-(a) bendinde, borcun tamamının ödenmesi, aylık başvurusundan önce en az aylığa hak kazanmaya yetecek süreye karşılık ödenen tutar olarak tanımlanmıştır. 3201 sayılı Kanunla kısmi borçlanmaya izin verildiği için borçlanma tutarının ilgiliye tebliğ tarihinden itibaren üç aylık süre içinde ödenen kısma karşılık gelen süreler borçlanma kapsamında değerlendirilmekte olup, eğer bu süreler de aylığa hak kazanmak için yeterli ise borcun tamamı ödenmiş sayılmaktadır²⁴².

3.3.5.1.3. Sosyal Güvenlik Kanunlarına Göre Aylığa Hak Kazanmak

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 13/1-(c) bendi uyarınca, 3201 sayılı Kanun kapsamında borçlanılarak değerlendirilen sürelerin aylık bağlanmasında dikkate alınması için 5510 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan (506, 1479, 2925, 2926 ve 5434 sayılı) kanunların yürürlükte bulunan hükümleri veya sosyal güvenlik kanunlarına göre aylık bağlanmasına hak kazanılmış olması gerekmektedir²⁴³.

3.3.5.1.4. Kuruma Yazılı Başvuruda Bulunmak

3201 sayılı Kanun m. 6/1-A-(c) bendinde yazılı başvuruda bulunulması koşulundan bahsedilmekte ise de nereye başvurulacağı konusunda bir açıklık bulunmamaktadır. Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 13/1-(ç) bendinde Kuruma yazılı başvuru yapılması gerektiği belirtilmiş olup, Yönetmelik m. 4/1-(f) bendinde Kurum, Sosyal Güvenlik Kurumu olarak tanımlanmış olduğu ve 5502 sayılı Kanunla birlikte Sosyal Sigortalar Kurumu, T.C. Emekli Sandığı ve Bağ-Kur ortadan kaldırılarak Sosyal Güvenlik Kurumu kurulmuş olduğundan, 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanılan sürelere istinaden aylık bağlanması amacıyla Sosyal Güvenlik Kurumuna yazılı olarak başvurulması gerekmektedir.

²⁴² Manav, a.g.e., s. 122

²⁴³ Manav, a.g.e., s. 122

3.3.5.2. Kısmi Aylık Bağlanması

Kısmi aylık, Türkiye ile sosyal güvenlik sözleşmesi akdeden ülkeler açısından ortaya çıkan bir aylık bağlama yöntemi olup²⁴⁴, Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 4/1-(e) bendinde kısmi aylık, akdedilmiş sosyal güvenlik sözleşmesi uyarınca birleştirilen sigortalılık süreleri dikkate alınarak akit ülkelerden birisi tarafından kendi sosyal güvenlik mevzuatına göre bağlanan aylık olarak tanımlanmıştır.

3201 sayılı Kanun tam aylık bağlanması yanında kısmi aylık bağlanmasına ve kısmi aylığın tam aylığa dönüştürülmesine olanak tanımıştır²⁴⁵. Yönetmelik m. 16/1 hükmü uyarınca, sosyal güvenlik sözleşmeleri uygulanarak kendileri veya hak sahiplerine sosyal güvenlik kanunlarına göre kısmi aylık bağlanan kişiler, istedikleri takdirde, yurt dışında geçen ve tam aylık bağlanması için yeterli olan gün sayısını veya akit ülke tarafından düzenlenmiş hizmet cetvelindeki sürelerin tamamını da 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanabilmektedir²⁴⁶.

3201 sayılı Kanun m. 9 ve Yönetmelik m. 16/2 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, 3201 sayılı Kanun uyarınca değerlendirilen süreler dikkate alınarak aylık bağlanması için gerekli koşulların (kesin dönüş, borçlanma tutarının ödenmesi, yazılı başvuru ve aylık bağlanmasına hak kazanma) sağlanması halinde, kısmi aylıklar tam aylığa yükseltilmektedir. Bu noktada, borçlanma tutarının belirlenmesinde akit ülke tarafından düzenlenmiş hizmet cetvelindeki, tam aylık bağlanması için yeterli olan süre dikkate alınmakta; tam aylık bağlanmasına hak kazanılıp kazanılmadığının tespiti ise sigortalılık süresi dikkate alınmaksızın, kısmi aylığın başladığı tarihteki ilgili sosyal güvenlik kanununa (mülga 2829 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanuna) ait hükümlere göre yapılmakta olup, tespit edilen sigortalılık statüsüne göre ilgili sosyal güvenlik kuruluşunca kısmi aylıklar tam aylığa çevrilmektedir.

2018/38 sayılı Genelgede yer aldığı üzere, kısmi aylık bağlanırken ilgili sosyal güvenlik kanununda belirtilen sigortalılık süresi ve yaş koşulunun sağlanması nedeniyle tam aylık bağlanması sırasında bunlar yeniden aranmamakta ancak ilgili kanunda belirtilen prim ödeme gün sayısı veya hizmet yılı koşulu aranmaktadır.

Kısmi aylığın tam aylığa yükseltileceği tarih, borçlanma tutarının ödendiği tarihin kesin dönüş yapılan tarihten önce veya sonra olmasına göre belirlenmektedir. Buna göre borçlanma tutarı kesin dönüş yapılan tarihten önce ödenmişse kesin dönüş yapılan tarihi, kesin dönüş yapılan

²⁴⁴ Bilgili, a.g.e., s. 156

²⁴⁵ Ergin, Son Gelişmeler, s. 174

²⁴⁶ Mehmet Mankal, "Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Kısmi Aylıkların Tam Aylığa Dönüştürülmesi", **Yaklaşım Dergisi**, (229), 2012, s. 200

tarihten sonra ödenmişse ödeme tarihini takip eden aybaşı itibarıyla kısmi aylık tam aylığa yükseltilmektedir.

3.3.5.3. Aylığın Kesilmesi ve Tekrar Bağlanması

3201 sayılı Kanun m. 6/1-B bendinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanarak aylık bağlanan kişilerden ikamete dayalı ödenek alanlar ile yeniden yurt dışında çalışmaya başlayanların aylıklarının, ikamete dayalı ödenek almaya veya yeniden çalışmaya başladıkları tarih itibarıyla kesileceği, sigortalı olarak Türkiye’de çalışmaya başlayanların ise sosyal güvenlik destek primi ödenerek çalışılması hakkındaki hükümlerine tabi olacakları belirtilmiştir.

Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 15/1 fıkrasında ise yurt dışındaki sigortalılık süresi veya ev kadını olarak geçen süreleri borçlanmak suretiyle aylığa hak kazanan kişilerin aylıklarının hangi durumlarda kesileceği belirtilmiş ise de bu ifadeden işsizlik sürelerinin borçlanması suretiyle aylığa hak kazanan kişilerin aylıklarının kesilip kesilmeyeceği hususu tam anlaşılacakla birlikte, hükmün lafzının geniş yorumlanması halinde bu kişilerin aylıklarının da kesileceği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Türkiye’deki veya yurt dışındaki çalışmaları yahut ikamete dayalı ödenek almakta iken bu ödenekleri sonlananların, aylıklarının yeniden ödenmesi amacıyla Kuruma başvurmaları halinde, aylıkları, başvuru tarihini takip eden aybaşı itibarıyla yeniden ödenmeye başlamaktadır.

Aylık kesildikten sonra yurt dışında geçen çalışma sürelerinin 3201 sayılı Kanuna göre ayrıca borçlanması halinde, bu süreler de yeniden aylık bağlanmasına değerlendirilmekte ve buna göre yükseltilerek yeniden bağlanmaktadır.

Aylık kesildikten sonra Türkiye’de geçen çalışma sürelerinin ise 5510 sayılı Kanun uyarınca ayrıca borçlanılmasına gerek kalmaksızın, ilgili sosyal güvenlik kanunlarındaki hükümler uyarınca -bu çalışmalar da dikkate alınmak suretiyle- hesaplama yapılarak yeniden aylık bağlanmaktadır.

3.3.5.4. Yoklama İşlemleri ve Aylığın Durdurulması

Yoklama işlemlerine ilişkin olarak 3201 sayılı Kanunda açık bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 14 hükmü uyarınca, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından, gerek duyulan zamanda ve durumda, 3201 sayılı Kanun hükümlerine göre borçlanma yapılmak suretiyle aylık bağlananların aylık bağlama koşullarının devam edip etmediğine ilişkin olarak araştırma yapılması mümkündür. Bu kişilerin altı aydan daha fazla bir süreyle yurt dışında bulunup bulunmadıkları hususu, Emniyet Genel Müdürlüğünden temin edilen kayıtlarla her yıl incelenmektedir. Altı aydan daha fazla bir süreyle yurt dışında bulunanların, yurt dışında çalışıp

çalışmama ve ikamete dayalı bir ödenek alıp almama durumuna ilişkin belgeleri, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından bir örneği hazırlanan Yoklama Belgesi ile birlikte, bahsi geçen altı aylık sürenin bitiminden itibaren üç ay içinde Kuruma vermeleri gerekmektedir. Eğer bahsi geçen belgeler süresinde verilmezse bu kişilerin aylıkları, kendilerine ayrıca bir bildirim yapılmaksızın, bu belgelerin Kuruma ulaşmasına kadar durdurulmaktadır.

Aylıkları durdurulan kişilerin Kuruma sunacakları belgeler veya Kurum tarafından yapılacak araştırmayla, yurt dışında çalışmadıkları veya ikamete dayalı ödenek almadıklarının tespiti halinde, durdurulduğu tarih itibarıyla aylıkları yeniden ödenmeye başlamaktadır. Yurt dışında çalıştıkları veya ikamete dayalı ödenek aldıklarının tespiti halinde ise aylıkları kesilmekte ve yersiz olarak yapılan ödemeler 5510 sayılı Kanun m. 96 hükümlerine göre geri alınmaktadır.

Aylıkları yıl içinde bağlanan kişilerin yoklama işlemleri, ilgili yılda değil, takip eden yılda başlatılmakta olup, yoklama işlemlerine ilişkin olarak Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde belirtilen hükümler saklı tutulmuştur.

3.3.5.5. Sosyal Güvenlik Destek Primi Uygulaması

Sosyal güvenlik destek primi, uzun vadeli sigorta kolları içinde yer alan yaşlılık sigortasından aylık bağlanan sigortalının aylığının kesilmeksizin daha sonra sigortalı olarak çalışmaya başlamasını mümkün kılan, çalıştığı süredeki kazançları üzerinden 5510 sayılı Kanunda belirtilen oranlarda alınan bir prim türüdür²⁴⁷.

3201 sayılı Kanun m. 6/1-B bendinde, “Kanun hükümlerinden yararlanarak aylık bağlanan kişilerden Türkiye’de sigortalı olarak çalışmaya başlayanların 5510 sayılı Kanunun sosyal güvenlik destek primi ödenerek çalışılması hakkındaki hükümlerine tabi olacakları” belirtilmiştir.

5510 sayılı Kanunun yaşlılık sigorta koluna ilişkin hükümleri 2008 yılı Ekim ayı başında yürürlüğe girmiş olup, bu Kanun uyarınca sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışma, ilk kez bu Kanun kapsamında sigortalı olarak yaşlılık aylığı bağlananlar yönünden 5510 sayılı Kanun m. 30/3-(a) bendinde, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce iştirakçi yahut sigortalı olan, vazife malullüğü, malullük ve yaşlılık veya emekli aylığı bağlanmış bulunan ve bu Kanunun yürürlük tarihinde sosyal güvenlik destek primi ödemek suretiyle çalışmaya devam eden kişiler yönünden Kanunun geçici m. 14 hükmünde düzenlenmiştir²⁴⁸.

²⁴⁷ Süleyman Tunçay, “Yurtdışı Hizmet Borçlanması Yaparak Aylık Bağlananlar Sosyal Güvenlik Destek Primine Tabi Olarak Çalışabilir mi?”, *Mali Çözüm Dergisi*, (95), 2009, s. 256; Seçkin Nazlı, “Karar İncelemesi: Yurtdışı Hizmet Borçlanması, Sosyal Güvenlik Destek Primi, Sigortalı Lehine Yorum İlkesi, İyiniyet, Dürüstlük İlkesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 72 (2), 2014, s. 672

²⁴⁸ Süleyman Tunçay, “Yurtdışı Hizmet Borçlanması Yaparak Aylık Bağlananlar Sosyal Güvenlik Destek Primine Tabi Olarak Çalışmaları Önündeki Engel Kaldırıldı”, *Mali Çözüm Dergisi*, (100), 2010, s. 191

3201 sayılı Kanun 6/1-B bendinin ilk paragrafında 5997 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce, “bu Kanun hükümlerinden yararlanarak aylık bağlanan kişilerden Türkiye’de sigortalı olarak çalışmaya başlayanların 5510 sayılı Kanunun sosyal güvenlik destek primi ödenerek çalışılması hakkındaki hükümlerinin uygulanmayacağı” belirtilmiş olduğundan, bu kişilerin aylıkları kesilmekte ve Türkiye’deki çalışmaları nedeniyle kısa ve uzun vadeli sigorta kolları primi ile genel sağlık sigortası primi alınmakta idi²⁴⁹. 5510 sayılı Kanun geçici m. 14 hükmünde belirtilen kişilerin kazanılmış hakları korunarak aylıkları kesilmeksizin çalışmaları için tanınan olanak 3201 sayılı Kanuna göre borçlanma yaparak aylık bağlanmış olan kişilere tanınmadığından adaletsiz bir durum ortaya çıkmıştı²⁵⁰. 19.06.2010 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle, 3201 sayılı Kanuna göre borçlanma yaparak aylık bağlanmış olan kişilerin de aylıkları kesilmeksizin sosyal güvenlik destek primi ödenmek suretiyle Türkiye’de sigortalı olarak çalışmaları olanağı getirilmiş ve aynı konumdaki sigortalılar arasındaki eşitsizlik giderilmiştir²⁵¹.

3.3.5.6. Transfer Edilen Primlerin İadesi

3201 sayılı Kanun m. 10 ve Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 17 hükümleri uyarınca, akdedilmiş sosyal güvenlik sözleşmesinde akit ülkelerin sosyal güvenlik kuruluşlarına Türk vatandaşları ad ve hesabına yatırılan primlerin Türkiye’ye transferine ve ilgililere iadesine ilişkin hükümler bulunması veya bu durumu engelleyen hükümlerin bulunmaması halinde, transfer edilen primlere karşılık gelen sürelerin tamamını 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanarak borçlanma tutarını ödemiş olanlara, transfer edilen primlerin tamamı; transfer edilen primlere karşılık gelen sürelerin bir kısmını 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanarak borçlanma tutarını ödemiş olanlara, transfer edilen primlerin borçlandıkları sürelere karşılık gelen oranı, transferin gerçekleştiği cari kur dikkate alınmak suretiyle Türk Lirası olarak sigortalı, hak sahipleri veya mirasçılara iade edilmektedir.

2011/48 sayılı Genelgede belirtildiği üzere, yalnızca Türkiye ile İsviçre arasında akdedilen sosyal güvenlik sözleşmesinde prim transferi hakkında düzenlemelere yer verildiği için sadece İsviçre’de geçen sürelerini 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlanan kişilere İsviçre sosyal güvenlik kuruluşlarından transfer edilen primlerin iadesi söz konusu olmaktadır.

Bahsi geçen sözleşme uyarınca, İsviçre’deki çalışmalara istinaden kesilen yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin transfer edilebilmesi için, malullük, yaşlılık ve ölüm halinde İsviçre mevzuatına göre herhangi bir yardım hakkından yararlanılmaması ve Türkiye’de yahut üçüncü bir ülkede yerleşmek amacıyla İsviçre’nin kesin olarak terk edilmiş olması gerekmektedir.

²⁴⁹ Tunçay, Engel Kaldırıldı, s. 192-193

²⁵⁰ Tunçay, Engel Kaldırıldı, s. 193

²⁵¹ Nazlı, a.g.e., 674

3.4. Borçlanma Başvurusundan Vazgeçme ve Borçlanmanın İptali

3201 sayılı Kanunda borçlanma başvurusundan vazgeçme ve borçlanmanın iptali şeklinde bir ayırım yapılmaksızın “borçlanmadan vazgeçme” ifadesi kullanılmış olsa da Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliğinin 11’inci maddesinde bu iki durum ayrı fıkralarda düzenlenmiş olup, maddenin lafzından, borçlanma başvurusundan vazgeçmenin borçlanma tutarı henüz ödenmeden önce, borçlanmanın iptalinin ise borçlanma tutarının tamamı veya bir kısmının ödenmesinden sonra gündeme geldiği anlaşıldığından bu iki duruma ayrı başlıklarda ele alınacaktır.

3.4.1. Borçlanma Başvurusundan Vazgeçme

3201 sayılı Kanun m. 4 ve Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 11 hükümleri uyarınca, borçlanma başvurusu yaptıktan sonra, borçlanma tutarı henüz tebliğ edilmeden önce veya tebliğden sonraki üç ay içerisinde borçlanmadan vazgeçtiği yönünde yazılı başvuruda bulunan kişilerin borçlanma başvurusu geçersiz sayılmaktadır. Bu aşamada borçlanma tutarı henüz ödenmemiş olduğundan, iade gündeme gelmeyecektir.

3.4.2. Borçlanmanın İptali

3201 sayılı Kanun m. 4 ve Yurtdışı Borçlanma Yönetmeliği m. 11 hükümleri uyarınca, borçlanma tutarının bir kısmı ya da tamamını ödedikten sonra borçlanmanın iptali amacıyla başvuranların borçlanma başvurusu bütünüyle geçersiz sayılmaktadır. Ödenmiş olan borçlanma tutarının tamamı ise faizsiz olarak Türk Lirası cinsinden iade edilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hizmet borçlanması, kişilerin fiilen çalıştıkları ya da çeşitli nedenlerle çalışmadıkları dönemlerde ödenmemiş olan primlerini sonradan ödeyerek sosyal güvenlik sistemine dâhil olmaları ve sosyal sigorta yardımlarından yararlanmalarını amaçlayan bir kavram olarak sosyal güvenlik sistemlerine dâhil olmuştur.

Ülkemiz sosyal güvenlik sistemine ise hizmet borçlanması 23.10.1969 tarih ve 1186 sayılı Kanunla girmiştir. Başta kısıtlı olarak düzenlenen borçlanmanın kapsamı, uygulamalardan edinilen tecrübeler ve sigortalıların talepleri doğrultusunda gerek borçlanılabilecek süreler ve gerekse borçlanma yapabilecek kişiler yönünden giderek genişletilmiştir.

Sosyal güvenlik sistemimizde hizmet borçlanması sınırlı sayı ilkesine tabi olacak şekilde düzenlenmiştir. Hizmet borçlanması yapabilmek için, hangi sürelerin nasıl koşullarla borçlanılacağına ilişkin olarak kanunlarda açık düzenleme bulunması gerekmektedir. Kanunlarda yer verilmeyen sürelerin borçlanılmasına olanak yoktur.

Sosyal güvenliğe ilişkin mülga 506, 5434, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Kanunlarda ayrı ayrı düzenlenen yurt içi hizmet borçlanması, 5510 sayılı Kanunun 2008 yılı Ekim ayı başında yürürlüğe girmesiyle birlikte tek kanunda bir araya toplanmıştır. 5510 sayılı Kanunun 41'inci maddesinde borçlanma türleri toplu olarak düzenlendikten sonra yine Kanunun 46, ek 11, geçici 4, geçici 31, geçici 36, geçici 43, geçici 44 ve geçici 51'inci maddeleri ile 5434 sayılı Kanunun uygulaması devam eden ek 31'inci maddesinde de çeşitli borçlanma olanaklarına yer verilmiştir.

5510 sayılı Kanunda yer verilen borçlanma olanaklarından doğum ve askerlik borçlanması sigortalılar tarafından rağbet gören, uygulama sıklığı yüksek olan borçlanma türleridir. Askerlik borçlanması 5510 sayılı Kanundan önce yürürlükte bulunan sosyal güvenlik kanunlarında da düzenlenmiş olmasına rağmen, doğum borçlanmasının sosyal güvenlik sistemimize girişi 5510 sayılı Kanunla olmuştur.

5510 sayılı Kanunda düzenlenen, doğum tarihinden sonra geçen iki yıllık sürenin borçlanılması olanağı, başlangıçta sadece 5510 sayılı Kanun m. 4/1-(a) bendi kapsamında sigortalı olan kadınlara iki doğumla sınırlı olarak tanınmıştı. Bu düzenlemeye yöneltilen eleştiriler ve sigortalılardan gelen talep doğrultusunda 6552 sayılı Kanunla, 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(a) bendinde değişiklik yapılarak, borçlanılabilecek doğum sayısı üçe çıkartılmış ve bu olanaktan 5510

sayılı Kanun m. 4/1-(b) ve (c) bendi kapsamındaki sigortalı kadınların da yararlanması sağlanmıştır.

Askerlik borçlanmasına ilişkin işlemler 1111 sayılı Askerlik Kanunu ile 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanununda yer alan düzenlemeler dikkate alınarak yapılmakta iken 26.06.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7179 sayılı Askeralma Kanunu, 1111 sayılı Kanun ile 1076 sayılı Kanunu yürürlükten kaldırmıştır. 26.06.2019 tarihi itibarıyla askerlik borçlanması işlemleri, borçlanılacak süreler dikkate alınarak ilgili dönemde yürürlükte bulunan mülga 1111 ve 1076 sayılı Kanunlar ile 7179 sayılı Kanunda yer alan düzenlemeler doğrultusunda yapılmaktadır.

1960'lı yıllarda başlayan Türkiye'den yurt dışına işçi göçü nedeniyle yurt dışında yaşayan ve/veya çalışan çok sayıda Türk vatandaşı bulunmaktadır. Sayıları milyonları bulan bu kişilerin sosyal güvencelerinin sağlanabilmesi için öncelikle ülkeler arasında çeşitli sosyal güvenlik sözleşmeleri akdedilmiş, sosyal güvenlik sözleşmelerinde yer verilemeyen sorunların çözümü ve yurt dışında geçen sürelerinin değerlendirilebilmesi amacıyla 2147 sayılı Kanun çıkartılmıştır. Zaman içinde bu Kanunun sorunların çözümünde yetersiz kalması üzerine 3201 sayılı Kanun çıkartılmış, halen yürürlükte bulunan 3201 sayılı Kanunla birlikte Türk vatandaşlarının yurt dışında geçen sürelerini borçlanmaları ve borçlandıkları süreleri uzun vadeli sigorta kolları yönünden değerlendirmeleri olanağı tanınmıştır.

Sosyal güvenlik sistemimizin önemli parçalarından birini oluşturan hizmet borçlanması kavramı, özellikle uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan haklardan yararlanma bakımından sigortalılar için vazgeçilmez bir önem taşımaktadır. Bu sistemde, uzun vadeli sigorta kolları arasında düzenlenen yaşlılık sigortasından yararlanabilmek için Kanunda belirtilen sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısına sahip olmak ve yaş koşulunu karşılamak gerekmektedir. Hizmet borçlanması yoluyla sigortalılık süresinin artırılması, (kimi borçlanma türleri açısından) sigortalılık süresinin başlangıcının geriye çekilmesi suretiyle yaş koşulunun olumlu yönde değişmesi ve prim ödeme gün sayısının artması nedeniyle özellikle yaşlılık aylığına hak kazanma bakımından önemli kazanımlar elde edilmektedir.

Borçlanma yoluyla uzun vadeli sigorta kollarından yararlanmak mümkün hale gelmekte ise de borçlanma tutarı hesaplanırken, kısa vadeli sigorta kolları primi ile genel sağlık sigortası primi de dikkate alınmaktadır. Oysa borçlanma yapan kişinin gerek kısa vadeli sigorta kolları olan hastalık, analık, iş kazası ve meslek hastalığı sigortası ile gerekse genel sağlık sigortasından sağlanan yardımlardan geriye dönük olarak yararlanma olanağının bulunmaması karşısında, borçlanma tutarının hesabına kısa vadeli sigorta kolları primi ile genel sağlık sigortası priminin dâhil edilmemesi, bunun yerine uzun vadeli sigorta kolları primine ilişkin oranın yükseltilmesi daha yerinde olacaktır.

5510 sayılı Kanunla, farklı sigortalılık statülerine ilişkin düzenlemeler içeren mülga 506, 5434, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Kanunlar yürürlükten kaldırılarak, tüm sigortalılar açısından norm ve uygulama birliğinin sağlanması amaçlanmışsa da 5510 sayılı Kanunun geçici 4'üncü maddesinde, bu madde kapsamına girenlerin borçlanmaları hakkında ilga edilen hükümleri de dâhil olmak üzere 5434 sayılı Kanun hükümleri uyarınca işlem yapılacağı belirtilmiş, yine 5510 sayılı Kanuna sonradan eklenen geçici maddelerle, m. 4/1-(c) kapsamındaki sigortalıların yararlanabileceği borçlanma olanakları getirilmiş, böylelikle sigortalılar arasında eşitsizlik yaratılmıştır. 5510 sayılı Kanunun amacına ulaşabilmesi için, farklı statüdeki sigortalılar arasında eşitsizliğe neden olan borçlanma hükümlerinin kaldırılması gerekmektedir.

5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) bendinde, sadece 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalılara borçlanma olanağı tanınmıştır. Ancak 5953 sayılı Kanun kapsamındaki gazeteciler ile 854 sayılı Kanun kapsamındaki gemi adamlarının da kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışmaları mümkündür. Bu nedenle 5510 sayılı Kanun m. 41/1-(i) bendindeki kısıtlamanın kaldırılması ve kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışan tüm kişilere bu hakkın tanınmasıyla, aynı durumdaki kişiler arasında yaratılan eşitsizlik giderilmiş olacaktır.

Yurt dışında ev kadını olarak geçirilen sürelerin borçlanması 3201 sayılı Kanuna göre mümkün olduğu halde, Türkiye'de ev kadını olarak geçirilen sürelerin borçlanmasına 5510 sayılı Kanunda olanak tanınmamıştır. Başlangıçta ülkeye döviz kazandırmak amacıyla 3201 sayılı Kanunda düzenlenen bu borçlanma olanağı, zaman içinde dövizle borçlanmanın kaldırılması ile birlikte amacını yitirmiş olmasına rağmen uygulanmaya devam etmektedir. Ancak ev kadını olarak geçen sürelerin borçlanılmasında, yurt dışında geçen süreler ile yurt içinde geçen süreler arasında bir ayırım yapılarak, yurt dışında geçen süreler yönünden borçlanma olanağı tanımak adaletsiz bir durum ortaya çıkarmıştır. Yine yurt dışı hizmet borçlanmasında, borçlanılan sürelerle karşılık ödenen borçlanma tutarının bağlanan aylıklarla birlikte birkaç yıl gibi kısa bir süre içinde geri alınmasının Sosyal Güvenlik Kurumunun aktüeryal dengelerini bozduğu hususu bir gerçekliktir. Sosyal güvenlik sisteminin devamlılığını sağlamak açısından yurt dışı hizmet borçlanmasının kaldırılarak, yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının, Türkiye'de isteğe bağlı sigortalılık hükümlerinden yararlanması olanağı tanınabilir.

Sonuç olarak, hizmet borçlanması kavramı sosyal güvenlik sistemimiz açısından şimdilik zorunlu olmakla birlikte, ilerleyen zamanda sigortalıların hizmet borçlanması yoluna başvurmalarına gerek kalmaksızın bu sürelerin sosyal güvenlik hakları yönünden değerlendirilmesinin mümkün olduğu bir sistemin oluşturulmasını temenni etmekteyiz.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Alper, Yusuf (2003), **Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar**, 4. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.
- _____ (2012), “Askerlik Borçlanması Bir Sosyal Güvenlik Sorunu Olmaktan Çıkabilir”, **Çimento İşveren Dergisi**, 26(5), 4-17, <http://www.ceis.org.tr/dergi/2012eylul/makale1.pdf> (23.03.2019).
- Akın, Levent (2005), “4958 Sayılı Yasa ve Anayasa Mahkemesi Kararının Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasına Etkileri”, **A. Can Tuncay’a Armağan**, 953-998, Legal Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul.
- _____ (2012), “Yurtdışındaki Sigortalılığın Emeklilik Koşullarına Etkisi”, **Çimento İşveren Dergisi**, 26(2), 50-56, <http://www.ceis.org.tr/dergi/2012mart/kararincelemesi.pdf> (12.06.2019).
- Araslı, Utkan (2002), **Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar**, Cilt: 1, Birinci Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Arıcı, Kadir (2010), “5510 Sayılı Kanun’un Yürürlük Tarihinden Önceki Dönemde Doğum Borçlanması Yapan Kadın Sigortalılar (4A) da Doğum Borçlanması Yapabilirler”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (19), 159-167.
- Aydın, Ufuk (2004), “Sosyal Güvenlik Sistemi, Sosyal Sigortalar Kanunu ve Uygulama Alanı”, Ömer Zühtü Altan (Ed.), **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku**, 2. Baskı içinde (253-272), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
- Ayhan, Abdurrahman (1983), **Türkiye’de Sosyal Sigorta Kurumlarında Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Sorunu ve Uygulaması**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 25 (İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, No: 10), Eskişehir.
- Başterzi, Süleyman (2002), “Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasında ‘Yurda Kesin Dönüş Koşulu’”, **Kamu-İş (İş Hukuku ve İktisat) Dergisi**, 6(4 - Yargıç Dr. Aydın Özkul’a Armağan), 271-300, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/6412.pdf> (02.04.2019).
- Baybora, Dilek (1998), “İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Askerlik Yükümlülüğü”, **Çimento İşveren Dergisi**, 12(4), 4-22, <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/1mak984.pdf> (15.03.2019).
- Bilgili, Özkan (2008), **Yeni Sosyal Güvenlik Uygulaması**, Ankara SMMM Odası Yayınları, Yayın No: 60, Ankara.

- Bulut, Mehmet (2015), **Sorular ve Cevaplarla Sosyal Güvenlik**, 1. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara.
- Canbolat, Talat ve Özkan, Sema Deniz (2017), “Doğum Borçlanması Yapılabilecek Süreler”, **İş ve Hayat Dergisi**, (6), 105-136, https://www.sekeris.org.tr/dergi/multimedia/dergi/84_dogum_borclanmasi_yapilabilecek_sureler.pdf (13.09.2019).
- Canbolat, Talat (2011), “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması Yapanlar Da Kademeli Geçişten Yararlanırlar ve Sigortalılığın Başlangıç Tarihi İkili Sosyal Güvenlik Anlaşmalarına Göre Belirlenir (Karar İncelemesi)”, **Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan**, 2243-2265, Beta Basım, İstanbul.
- Caniklioğlu, Nurşen ve Canbolat, Talat (2003), “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması”, **Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, 867-895, Beta Basım, İstanbul.
- Çavuş, Ö. Hakan (2015), “Yargı Kararları ve Sosyal Güvenlik Kurumu Uygulamaları Kapsamında Son Değişikliklerle Birlikte Yurtdışı Hizmet Borçlanması”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2015/4, 35-75, <https://docplayer.biz.tr/68056463-Yargi-kararlari-ve-sosyal-guvenlik-kurumu-uygulamaları-kapsamında-son-değişikliklerle-birlikte-yurtdisi-hizmet-borclanmasi.html> (21.05.2019).
- Çenberci, Mustafa (1985), **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Olgaç Matbaası, Ankara.
- Danışoğlu, Emel (2002), “Sosyal Güvenlik Sisteminde Yenilenme İhtiyacı”, **Devlet Planlama Teşkilatı Planlama Dergisi**, DPT’nin Kuruluşunun 42. Yılı Özel Sayısı, 219-227.
- Dönmez, Birten ve Kızıldaş, Gülen (2013), “Karar İncelemesi: Türk Vatandaşlığından İzinle Çıkanların 3201 Sayılı Kanun Çerçevesinde Borçlanması”, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, 3(1), 132-145.
- Ediyam, Emin (2013), “İş ve Sosyal Güvenlik Mevzuatında Kadınlara Sağlanan Haklar”, **İş ve Sosyal Güvenlik**, <http://www.isvesosyalguvenlik.com/is-ve-sosyal-guvenlik-mevzuatında-kadınlara-saglanan-haklar/> (13.04.2019).
- Ekin, Nusret vd. (1999), **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma**, İTO Yayınları, Yayın No: 1999-69, İstanbul.
- Ergin, Hediye (2008), “Son Değişiklikler Işığında Yurtdışı Hizmet Borçlanması”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, 5(18), 551-592.
- _____ (2009a), “Yurtdışı Hizmet Borçlanması Yapılabilecek Süreler”, **Mali Çözüm Dergisi**, (91), 215-222.
- _____ (2009b), “Zorunlu Göçe Tabi Tutulduktan Sonra Türk Vatandaşlığına Alınanların Yurtdışı Hizmet Borçlanmasından Yararlanması”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, 6(24), 1464-1475.

- _____ (2009c), “Yurtdışı Hizmet Borçlanmasında Son Gelişmeler”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (16), 163-180.
- Esen, Emre (2009), “Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, 29, 141-164, <https://legalbank.net/pdf/33c488c32e5d932ecdf83c5c3b0961f9> (14.03.2019).
- Gümüş, Erdal (2010), “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler”, **Seta Analiz**, (24), 3-21.
- Güngör, Saner (2004). “Cumhuriyet’in 80. Yılında Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sorunları: Bağ-Kur”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 0(47), 255-271, <https://legalbank.net/pdf/2af4c9a804bbf0c48137e57c80d5036b> (14.03.2019).
- Güvercin, Cemal Hüseyin (2004), “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi”, **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, 57(2), 89-95, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/36/198/1610.pdf> (23.03.2019).
- Güzel, Ali vd. (2016), **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 16. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Güzel, Ali ve Ocak, Saim (2006), “Yurtdışı Hizmet Borçlanmasına İlişkin Yeni Düzenlemeler ve Yargı Kararları Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, 3(12), 1309-1354.
- Hamdioğlu, Hükümdar (2010), “Hizmet Borçlanması”, **Türk Hukuk Sitesi**, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_1171.htm (15.03.2019).
- ILO (1933), “Recommendation concerning the General Principles of Invalidity, Old-Age and Widows' and Orphans' Insurance (No. 43)”, http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312381:NO (15.03.2019).
- _____ (1952), “Social Security (Minimum Standards) Convention (No. 102)”, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312247 (23.03.2019).
- _____ (1967), “Recommendation concerning Invalidity, Old-Age and Survivors' Benefits (No. 131)”, http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312469:NO (15.03.2019).
- Karakaş, İsa (2009), **(Sosyal Güvenlik Reformuyla Birlikte Tüm Yönleriyle) Hizmet Borçlanması ve Birleştirilmesi Rehberi**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Kılıçoğlu, Mustafa (2002), **Sosyal Güvenlik Hukukunda Borçlanma**, Birinci Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.

- Koç, Muzaffer (2005), **Sosyal Güvenlik Sisteminin Tarihi Gelişimi ve Türk Sosyal Güvenlik Sistemi**, Ofis Matbaacılık, Malatya.
- Kovancı, Nuray (2015), **Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Hizmet Borçlanması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, Resul (2008), “Zorunlu Göçe Tabi Tutulan Bulgaristan Göçmenlerinin Hizmet Borçlanması”, **Yaklaşım Dergisi**, (188), 152-156.
- Kurtuluş, Berrak ve Sarioğlu, Halil İbrahim (1992), “Yurtdışındaki Hizmetlerin Sosyal Güvenlik Açısından Birleştirilmesi ve Sorunları”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 0(37-38), 173-180, <https://legalbank.net/pdf/be34fbc15a2593171939aa41a313268> (14.03.2019).
- Kuruca, Mustafa ve Özdamar, Murat (2013), **Tüm Yönleriyle Emeklilik**, Güncelleştirilmiş II. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.
- Laçiner, Hediye (2000), “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Uygulama Sorunları”, **Prof. Dr. Turhan Esener’e Armağan**, 609-638, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi, Ankara.
- _____ (t.y.), **Türk Sosyal Güvenlik Hukuku’nda Ev Kadınlarının Sosyal Güvenliği**, <https://docplayer.biz.tr/4776690-Turk-sosyal-guvenlik-hukuku-nda-ev-kadınlarınin-sosyal-guvenligi-dr-hediye-laciner-marmara-universitesi-i-i-b-f.html> (29.05.2019).
- Levent, Recep (2013), “Sosyal Güvenlik Açısından Hizmet Borçlanmalarının Emekliliğe Etkisi”, **isvesosyalguvenlik.com**, <http://www.isvesosyalguvenlik.com/sosyal-guvenlik-acisindan-borclanmalarin-emeklilige-etkisi/> (03.04.2019).
- Manav, Eda (2013), “Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Çalışma Hayatına İlişkin Önemli Sorunları”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (30), 109-131, https://www.mess.org.tr/media/files/407_2AO6M3TX0Jsicil_30.pdf (03.04.2019).
- Mankal, Mehmet (2012), “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Kısmi Aylıkların Tam Aylığa Dönüştürülmesi”, **Yaklaşım Dergisi**, (229), 199-202.
- Nazlı, Seçkin (2014), “Karar İncelemesi: Yurtdışı Hizmet Borçlanması, Sosyal Güvenlik Destek Primi, Sigortalı Lehine Yorum İlkesi, İyiniyet, Dürüstlük İlkesi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 72(2), 665-680, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/97946> (14.03.2019).
- Ocak, Saim (2010), “Hizmet Borçlanmalarında Talep Tarihindeki Statünün Borçlanılan Sürelere Etkisi”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (20), 153-170.
- _____ (2011a), “SGK Hizmet Borçlanması”, **Çalışma Yaşamının Güncel Sorunları III. Sempozyum/2011 içinde** (39-134), Kocaeli Üniversitesi/Kocaeli Barosu, Kocaeli.

- _____ (2011b), “Yurtdışı Hizmet Borçlanması Hakkında Karar İncelemesi”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (21), 257-266.
- _____ (2012), “Yurtdışı Hizmet Borçlanması Sürelerinin 5510 Sayılı Kanun’un m. 4/1, a Hükümü Kapsamında Sayılıp Sayılmayacağı Sorunu”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (28), 232-241.
- Okur, Ali Rıza (2001), “Askerlik Borçlanmasının Sigortalılık Süresine Etkisi (Askerlik Borçlanmasında Neler Değişti?)”, **Çimento İşveren Dergisi**, 15(5), 3-12, <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale-12.pdf> (15.03.2019).
- _____ (2006a), “Sosyal Güvenlik Reformu: Uzun Dönemli Sigorta Dalları”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2006/1(8), 105-146, http://www.calismatoplum.org/sayi8/Aliriza_Okur.pdf (31.03.2019).
- _____ (2006b), “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Türk Vatandaşlığı Koşulu”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2006/3(10), 101-134, http://www.calismatoplum.org/sayi10/Okur_Kararinceleme.pdf (06.04.2019).
- Özdemir, Burhan (1999), “Sanatçıların Sosyal Güvenlikleri ve Hizmet Borçlanmaları”, **Çimento İşveren Dergisi**, 13(3), 31-42, www.ceis.org.tr/dergiDocs/3mak993.pdf (24.03.2019).
- Özer, Hatice Duygu (2010), “Doğum Borçlanması”, Talat Canbolat (Ed.), **Prof. Dr. Ali Güzel’e Armağan**, (II), 1137-1157, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Özkaraca, Ercüment (2010), “Doğum Borçlanması-Karar İncelemesi”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, 7(26), 501-524.
- Sali, Ali Osman (tarihsiz), **Yaşlılık Sigortası Aktuar Hesapların Hukuksal Çerçevesi**, SSK Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 476.
- Silkin, Sema (2011), “Sosyal Güvenlik Hukuku’nda Kadın”, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, 23(5-6), 28-75.
- Sözer, Ali Nazım (1991), **Sosyal Sigorta İlişkisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- _____ (1998), “Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Türkiye’de Emeklilik İçin Borçlanmaları”, **Prof. Dr. Metin Kutal’a Armağan**, 629-640, Mavi Ofset, Ankara.
- Şakar, Müjdat (1987), “Sosyal Sigortalarda Hizmet Borçlanması”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, IV(1-2), 685-712.
- _____ (1991), **İşçi Emeklilerinin Sosyal Güvenlik Sorunları Tebliğler - Yorumlar**, Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti, Ankara.
- _____ (2011), **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, Yenilenmiş 10. Baskı, Beta Basım, İstanbul.
- _____ (2012), “Kadının Sosyal Güvenliği Yok!”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (27), 179-188.

- Şimşek, Akın (2008), **Son Düzenlemeler Çerçevesinde Sosyal Güvenlik**, 2. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.
- TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı 2, Cilt 16, Birleşim 96, s. 207, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c016/tbmm17016096.pdf> (01.10.2019).
- Tuncay, A. Can (2010), “Doğum İzni Borçlanması-Karar İncelemesi”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, 7(27), 1015-1023.
- Tuncay, A. Can ve Ekmekçi, Ömer (2011), **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Yenilenmiş 14. Baskı, Beta Basım, İstanbul.
- Tunçay, Süleyman (2009), “Yurtdışı Hizmet Borçlanması Yaparak Aylık Bağlananlar Sosyal Güvenlik Destek Primine Tabi Olarak Çalışabilir mi?”, **Mali Çözüm Dergisi**, (95), 255-259, <https://issuu.com/istanbulsmmmodasi/docs/malicozum95?e=25078185/58370305> (12.06.2019).
- _____ (2010), “Yurtdışı Hizmet Borçlanması Yaparak Aylık Bağlananlar Sosyal Güvenlik Destek Primine Tabi Olarak Çalışmaları Önündeki Engel Kaldırıldı”, **Mali Çözüm Dergisi**, (100), 187-194, <https://issuu.com/istanbulsmmmodasi/docs/malicozum100?e=25078185/58370305> (12.06.2019).
- Tunçay, Süleyman ve Aras, Ahmet (2010), **Sosyal Güvenlik Sistemimizde Son Düzenlemelerle Hizmet Borçlanmaları**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.
- Tunçomağ, Kenan (1990), **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, Beşinci Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Uğur, Murat (2014), “Çalışma Yaşamında Kadınlara Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa Göre Sağlanan Haklar”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, (32), 192-202, https://www.mess.org.tr/media/files/244_EMVIQT6DNRsicil_32.pdf (14.04.2019).
- Uşan, Fatih (2009), **Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz, Binhan Elif (2007), “Türk Sosyal Güvenlik Sistemi: Krizler ve Arayışlar”, **Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım: Bireysel Emeklilik**, içinde (113-114), İTO Yayınları, Yayın No: 2006-21, İstanbul.
- Yuvalı, Ertuğrul (2015), “Türk Hukukunda Öngörülen Son Değişiklikler İtibariyle Yurtdışı Hizmet Borçlanmasından Faydalanma Koşulları”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, (22), 187-216, <https://docplayer.biz.tr/17843590-Turk-hukukunda-ongorulen-son-degisiklikler- itibariyle-yurtdisi-hizmet-borclanmasindan-faydalanma-kosullari.html> (21.05.2019).
- Yürekli, Sabahattin (1997), “Sosyal Sigortalar Kanunu’nda Askerlik Kavramı”, **Prof. Dr. Kenan Tunçomağ’a Armağan**, 515-534, Beta Basım Yayım, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Başak KARAKUŞ KUL, 07.11.1984 tarihinde Ankara'da dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini Isparta'da, ortaöğrenimini Denizli Türk Eğitim Vakfı Anadolu Lisesi'nde 2002 yılında tamamladıktan sonra aynı yıl Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde lisans eğitimine başlamış ve 2006 yılında mezun olmuştur. 2010 yılında Denizli Barosu nezdinde avukatlık stajını tamamladıktan sonra 21.03.2011 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumunda kadrolu Kurum Avukatı olarak göreve başlamıştır. Halen Trabzon Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğünde kadrolu Kurum Avukatı olarak çalışmaktadır. Evli ve bir kız çocuğu annesi olup, İngilizce bilmektedir.

